ПИСАНИЕ ЗА ВЕРСКИТЕ БИТКИ НА СУЛТАН МУРАД СИН НА МЕХМЕД ХАН

GVT

Книгата
е издадена
с конкурс
на Националния
център
за книгата

ПИСАНИЕ ЗА ВЕРСКИТЕ БИТКИ НА СУЛТАН МУРАД СИН НА МЕХМЕД ХАН

ПРЕВОД
ОТ ОСМАНО – ТУРСКИ ЕЗИК

студия и коментар
МАРИЯ КАЛИЦИН

София – 1992
Издателство ГАЛ – ИКО

© МАРИЯ КАЛИЦИН – превод, студия и коментар
© Издателство ГАЛ – ИКО, 1992

ПИСАНИЕ
ЗА ВЕРСКИТЕ БИТКИ НА СУЛТАН МУРАД,
СИН НА МЕХМЕД ХАН

Константин Жеков – художник
формат 84 x 108/32, цена 25 лв.

ПРЕДГОВОР

Всред внушителната по количество и разнообразна по жанр османска наративна литература от края на XIV и началото на XV в. отчетливо се открояват както по своето съдържание, така и с жанровите си специфики анонимното съчинение "Писание за верските битки на султан Мурад, син на Мехмед хан ". То е посветено изцяло на съдбоносните за България, Балканите и целия Европейски Югоизток събития от 40-те години на XV в. – двата похода на обединените сили от различни европейски народности срещу Османската държава, ръководени от Владислав III Ягело и Ян Хунияди през 1443/4г., и техните кулминационни точки – Златишката и Варненската битки.

Многопланов, логически свързан и жив, разказът на средновековния османски автор съдържа множество непознати от други източници данни за предпоставките, политическата подготовка и провеждането на кръстоносните походи, както и за вътрешното състояние на Османската империя през този период. Наситено с обилни факти и детайли, това съчинение е един от основните извори за най-мащабния опит на застрашения християнски свят от Средна и Източна Европа да спре османската експанзия през първата половина на XV в.

"Писание ..." е един от най-ранните и характерни образци на специфичния за средновековната мюсюлманска литературна традиция наративен жанр "газаватнаме". Самото название на този тип съчинения до голяма степен хвърля светлина върху тяхното съдържание, обхват и идейнополитическа насоченост. "Газа" или "газават" в превод означава "битка за вярата", а "наме" – "книга", "писание". Следователно "газаватнамета" е писание, възхваляващо някоя особено важна победа на мюсюлманското оръжие срещу иноверни земи и народи. За разлика от широкопанорамните хроники, този тип летописни съчинения се посвещавали само на едно или на няколко свързани помежду си събития – обикновено възлов момент

в експанзионистичната политика на османската държава. Ограничените рамки на темата на газаватнаметата се компенсират от много по-детайлно и многостранно проследяване на съответното събитие, от изобилието на сведения за него, каквито не биха могли да намерят място в по-мащабните летописни съчинения. Качествената разлика между хрониките и газаватнаметата не се проявява обаче само в по-големите подробности, които последните привеждат, а преди всичко в предаването на фактите, в тяхната взаимна обусловеност. Тези специфики на жанра се проявяват особено ярко в тук предлагания образец.

Както вече бе споменато, "Писание ..." е анонимна творба. Неизвестните около нея не се изчерпват обаче само с името на автора ѝ, нито с мястото на създаването ѝ. Преди всичко липсват точни данни за времето, през което е създадена, а така също и за датировката на единствения познат досега неин ръкопис. Специалистите са склонни да приемат, че оригиналът бил съставен от съвременник на описваните събития и го отнасят към втората половина на XVв. Някои податки в текста на ръкописа пък позволяват да се приеме, че той е по-късно копие /от XVI – XVII в./, в което били направени известни допълнения.

Към неизяснените въпроси, свързани със съчинението, трябва да отнесем и въпроса за неговите извори, които все още не са установени и проучени. Все пак, дори беглото съпоставяне с другите османски летописни съчинения от онова време, които засягат събитията от 1443-1444г., показва, че авторът е използувал източници, явно непознати за неговите съвременници. Ако по идейно-политическа и религиозна насоченост съчинението му по нищо не се различава от техните, то проследяването и осмислянето на фактите го приближава до източниците от християнски произход. Много от изброените неясноти биха могли да бъдат отстранени при евентуално откриване на други ръкописни копия на съчинението, без които са немислими сравнителни проучвания.

Структурата на "Писание ..." не се отличава качествено от познатите ни ранни османски летописни съчинения. То се състои от едно кратко въведение и от 17 глави, в които е разпределен фактическият материал. Въведението – задължителен за османската наративна традиция композиционен елемент – съдържа молитвени възхвали към Аллах, Мохамед и починалия султан Мурад II, комуто е посветено, и носи значително идеологическо натоварване. В него битките срещу християнския свят и унищожаването на "неверниците" се величаят като най-висша добродетел за всеки мюсюлманин.

Седемнадесетте глави са твърде несъразмерни както по обем, който варира от няколко реда до десетина страници, така и по обхват на описваните събития. Заглавията на главите доста повърхностно, а някога и неточно характеризират съдържанието им. Съгласно с мюсюлманската летописна традиция, която предполага вмъкване на поетични откъси сред повествованието в проза, последните страници на съчинението са изпъстрени със стихове, целящи да предадат поголяма тържественост и помпозност при описанието на удържаната победа.

Фактическият материал в отделните глави е подреден по хронология. Не може да се каже обаче, че авторът се е ръководел единствено от хронологическия принцип при проследяване на събитията. Стремежът му да предаде фактите в тяхната многоплановост и взаимовръзка създава сериозни предпоставки за нарушаване на стриктната им хронология. В разказа, който непрекъснато се прехвърля от единия в другия враждуващ лагер, от Централна Европа и Балканите в Мала Азия и Караманския бейлик, често се долавя ретроспекция.

В така очертаните жанрови и структурни рамки анонимният османски автор е съумял да вложи твърде богато съдържание. Преди всичко той е показал много добро познаване на политическата обстановка в Европа в навечерието на походите и е разкрил достоверно ролята на отделните участници в антиосманската коалиция. Привеждайки непознати досега сведения, той е обърнал особено внимание на активната роля на византийския император Йоан VIII Палеолог за организирането на общ християнски фронт срещу османската експанзия.

Пътят на кръстоносците, разпределението на силите им, условията на провеждането на походите, са проследени детайлно и много от приведените за това данни се потвърждават от свидетелства в западни и византийски хроники.

"Писание ..." попълва и съществена празнина в познанията за вътрешнополитическото състояние на Османската империя в този период, за действията на войската ѝ, за ролята и участието на нейните военачалници в отделните етапи на "свещената битка за вярата". Авторът не само е изнесъл съвършено нови сведения по тези въпроси, но в оценките му в това отношение може да се долови известна критичност и обективност, каквито почти не се срещат у съвременниците му, засегнали в известна степен описаните събития – Оруч, Ашъкпашазаде, Нешри, анонимните хроники.

Значително място в съчинението е отделено и на взаимоотношенията на Османската империя с малоазийското феодално княжество Караман, както и на връзките на последното с антиосманската коалиция.

Оценявайки значимостта на "Писание..." бихме желали да обърнем особено внимание върху значението му като извор за българската история. Сцената, на която се разиграва двубоят между двете вражи групировки, както при първия, така и при втория поход, били нашите земи. Като проследява конкретните моменти от движението на двете войски и стълкновенията между тях, авторът е споменал имената на редица български селища и е дал много важна информация за тяхната съдба. Безценни за нас българите са онези страници от съчинението, които разкриват съпричастието на вече поробените български народни маси, лишени от собствена държава и организиращи сили към общата борба срещу завоевателя. Направо уникален по своето съдържание е разказът за опожаряването на София, в който е споменато за организиране на самостоятелен въоръжен отряд от българи към войската на Хунияди. "Писание ..." е единственият османски наративен източник, в който българите са показани не само като пасивна жертва, подложена на варварско унищожение, а като борчески народ, дал своя дял в общата борба на изправения пред гибел християнски свят.

Както всеки извор, така и "Писание ..." се нуждае от критичен прочит, при който трябва да се вземат под внимание присъщата на всички османски летописи тенденциозност, преувеличаване на собствената мощ и бойно умение, верският фанатизъм и ненавист към враговете на империята. Само ползувайки го паралелно и в непрекъснати съпоставки с извори от друг характер и произход, бихме получили възможност да направим точна преценка за мащабността на третираните в него събития.

Ръкописът на "Писание ..." е открит доста късно – едва през 1949г.– и има сравнително кратка история. Издирването му дължим на проф. Расих Гювен, а въвеждането му в научно обръщение – на турските професори Х. Иналджък и М. Огуз, които още през 1949г. съобщават за него в списанието на Историко-географския факултет на Анкарския университет. По-късно, през 1954., проф. Х. Иналджък публикува частично текста му в сборника "Изследвания и документи за епохата на Завоевателя". Въз основа на това издание "Писание ..." намира път и към българската историческа наука пос-

редством преведения откъс от И. Татарлиев "Варна, 1444" и изследванията на Б. Цветкова.

През 1978 г. Х. Иналджък и М. Огуз осъществяват цялостно издание на извора в отделна книга. Тази публикация, в която представеният с много четливо факсимиле и с латинска транскрипция текст е задълбочено и компетентно коментиран от проф. Х. Иналджък, е на високо ниво. Тя напълно отговаря на всички научни изисквания, предявявани при издаване на ръкопис, и представлява солидна база за превод на други езици. Именно по това издание е направен и предлаганият тук превод на съчинението.

Неголемият обем на паметника ни позволи да го представим изцяло, без каквито и да било съкращения. При превода стриктно сме спазвали структурата на съчинението, що се отнася до разпределянето на материала в отделните глави. Вътре в текста обаче въвеждаме нови редове и обособяваме пряката реч. Нормализирането и възможната идентификация на срещаните лични названия, както и обясненията на някои непреводими специфични османски термини и понятия сме направили в азбучен показалец-коментар, а необходимите обяснения и уточнения към текста в бележки под линия. Считаме за необходимо да изтъкнем, че при съставяне на бележките сме имали предвид и изчерпателния коментар на проф. Х. Иналджък.

ПИСАНИЕ ЗА ВЕРСКИТЕ БИТКИ НА СУЛТАН МУРАД СИН НА МЕХМЕД ХАН

28 реджеб и мюреджеб,
година 848‘

* 10.XI.1444г. На тази дата по мнението на анонимния автор се е състояла Варненската битка.

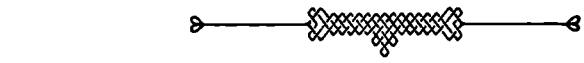

В името на всемилостивия Бог!
Слава на Аллаха – господар на вселената! Нека той благослови и поздрави нашия господар Мохамед и всички негови роднини и сподвижници!

Благодарности към Създателя на света, който тласна божиите раби – мюсюлмани по пътя на богоугодната война за вярата, към тяхното безспирно възвисяване. "Колко малки отряди с милостта на Аллаха са побеждавали по-многочислени от тях!"* Величавият смисъл на този драгоценен стих е, че великият и славен Бог помага на малцината да вземат връх над мнозинството. Дори и най-нищожните, подкрепяни от неговата милост и благосклонност, повалят в прашната земя стотици хиляди разгромени неверници и ги разпръскват.

И още, нека искрените приятели, които ще ползуват тази хубава книга, поменат с добро сиромаха, станал причина да се съберат разхвърляните листове и да се напишат тези, пълни с несъвършенства, редове.

Стих:
В този тленен свят Мурад
с доброто свое име е прославен!
Спечели го в богоугодна бран,
да бъде като него всеки и всегда!

А на блаженопочиналия султан Мурад, син на Мехмед хан, станал причина за написването на та-

---

* Цитат от Корана, сура II /Крава/, стих 250.

зи несъвършена книга, нека Аллах да отреди най-хубавото място в рая, което той е заслужил заради голямата си справедливост, и да благослови свещения му лик.

Разказват, че в 846-та година от преселението на Пророка*, по времето на блаженопочившия велик падишах Мурад хан, той поиска да изпрати любимия си син Мехмед да завладее Сарухан. Тогава изпрати на принца някой си на име Кассабоглу Махмуд бей и Нишанджъ Ибрахим бей, даде му туг и знаме, тъпан и отличителни знаци, повери му земята Сарухан и като го посъветва и поучи, изпрати го към Сарухан. А принцът рече: "Заповедта принадлежи на моя повелител!" Развя тугове и знамена, заби тъпана, отправи се към земята Сарухан, по живо по здраво влезе там и като се съветваше с двамата си възпитатели, той се залови да гледа делата на бедните и слабите. Под щастливото покровителство на принца се успокоиха и улема, и праведници, и бедни, и богати, та се възцари спокойствие.

ВЪТРЕ СЕ РАЗКАЗВА ЗА КОЗНИТЕ НА ИСТАНБУЛСКИЯ ВЛАДЕТЕЛ

Безверният проклетник, когото зовяха владетел на Истанбул**, един прекрасен ден се поразмисли и си рече: "Този Османоглу не стои в собствената си страна, ами пристигна, сложи крак в Румелия, превзе сумата градове, а сега пък като отне и Едир-

---

* 1442/1443г.

** Византийския император Йоан VIII Палеолог /1427-1448г./

не, се пъхна под самия ни нос. Не усетим ли какво тъкми, нищо чудно и ние да си изпатим. Щом е тъй, добре ще е ведно с унгуруси, поляци и чехи да пораздразня този тюрк. А тръгне ли Османоглу, аз ще съм готов, ще изляза, ще измъкна из ръцете му Едирне и цалата земя на Румелия ще стане моя!" После привика при себе си попове, банове и митрополити. След като се събраха и поразговориха, те решиха да отидат при безверния проклетник именуван Римски папа*, да му поверят хала си и като се допитат до него, каквото празнодумство той издума, да го послушат.

Владетелят-проклетник стъкми големи платноходки, натовари върху им всички попове и монаси и потеглиха.

Един ден известиха Римския папа: "Истанбулският владетел идва да те посети!" Тогава онзи се разпореди, та де що имаше попове и монаси всички отидоха и при светлината на запалени свещи, кадейки тамян, срещнаха владетеля и го настаниха. После владетелят стигна до кочината на Римския папа, положи лице на земята, свали шапката от главата си, целуна мръсната ръка на папата и застана срещу му. Тогава свинята, именуван Римски папа, повдигна главата му и го почете. После владетелят-проклетник положи пред Римския папа своите дарове. Той тъй богато обдари и папата, и монасите, и поповете, та чак ги удави във филори.

Тогава Римският папа каза:"Сине, владетелю, какво е желанието ти? Кажи да чуем!"

Владетелят заговори: "О, величие на нашата вяра! Османоглу не си стои в своя Анадол и в своята Бурса, а тури крак в Румелия. Завладя и София, и Филибе, и Едирне, и още много земи и страни.

---

* Папа Евгений IV /1431-1447г./

Разруши и съсипа църквите ни. На много от тях махна камбаните и кръстовете, а на мястото им издигна минарета. Някои от тях превърна в масджиди, а други – в медресета. Отне дъщерите, синовете и жените на християните и ги обърна към неговата вяра. А от мъжете им – някои посече, някои превърна в оковани роби. Подобни злодеяния са горест на душата ни, та затуй те молим да посъветваш и склониш всички крале на християнския свят. Нека вкараме в пътя тези Османовци, нека ги изтикаме из земите си, нека обърнем месджидите и медресетата им в църкви, че дори и в кръчми. Нека развалим минаретата, които стъкмиха, и да окачим камбани! Пуснем ли тези тюрки на воля, ни аз ще остана в Истанбул, ни унгурският крал ще остане, ни полякът и чехът ще останат. Всичко ще бъде разрушено и погубено, а коренът на християнството ще бъде изтръгнат. Нима не видя какво сториха те на този велик крал Деспот?* Измъкнаха му из ръцете земята и страната и той остана презряно нищожество между кралете. Сега ти си достойнството на цялото християнство, ти си най-великият в нашата вяра. Предупреди, напомни и посъветвай всички християни и крале, защото не е мъдро по твое време да бъде загасен огънят на христовата вята!" Каза това и млъкна.

Като чу тези думи на владетеля и проумя, че се

---

* Като бърка титлата "деспот" с лично име анонимният автор всъщност има предвид последния владетел на средновековна Сърбия деспот Георги Бранкович /1427-1439; 1444-1456/, наричан в османските наративи най-често Вълкоглу или Вукоглу. Вероятно тук се имат предвид събитията около падането на Смедерево /1439г./ под ударите на османците и прекратяване самостоятелното съществуване на сръбското деспотство.

надигат големи бъркотии, този проклетник, именуван Римски папа, от своя страна веднага заповяда, та поканиха и призоваха унгурския крал,* краля на име Деспот и всички останали. Тозчас се написаха послания и се разпратиха на всички посоки. Когато споменатите проклетници бидоха поканени, всички се надигнаха и пристигнаха при Римския папа. Щом се събраха, те попитаха какво ще им бъде заповядано. Сатаната, наречен Римски папа, размърда езика си и взе да ги наставлява: "Не се ли срамувате от светия Исус? Ами не се ли страхувате от Светия дух? Да не би пък Афруз, Яндулуз, Мандулуз, Мартулус като ви погледнат в лицето, да ви се притекат на помощ? Ако и сега някой от вас се опълчи срещу приготовленията на владетеля, откаже да подкрепи делото, не постъпи ли както му е заповядано, нека се махне от нашата вяра! Няма да има вече за него благосклонност от Светия дух! Ще се отвърне от него и Патреман! Така да знаете! Правете, струвайте, но да изхвърлите Османоглу от Румелия. Пък после като починат войските ви, след като овладеете неговата Бурса, стъпка по стъпка подчинете всички земи чак до свещения Кудюс. Разрушете минаретата и джамиите им, [нека Аллах да прости!] закачете на местата им големи камбани, запалете няколко свещи, а вътре окадете тамян! Да ви видя да служите на христовата вяра! Ако направите каквото ви казах, Светият дух ще бъде доволен от вас, а Патреман Яндулос ще ви помогне!"**

---

* Владислав III Ягело, крал на Унгария и Полша /1440-1444/.

** Всъщност от включената във Флоренция уния между папата и византийската православна църква през 1439г. било не по-малко заинтересовано и папството. С този акт папа Евгений IV се стремял да укрепи своя престиж и политическо влияние на Изток.

Тез и още хиляди подобни празнодумства изре че, поучи ги и всекиму пожела да си върши рабо тата. Онези пък, приемайки като благодат за ду шите си всички издрънкани глупости, тръгнаха и се разотидоха по своите си места и държави. Вла детелят също се натовари на платноходката си отиде си в града Истанбул и като се намести в ко чината си, реши, та разпрати на четири страни посланията. Проводи и съгледвачи да му пращат вести за положението на падишаха-защитник на света и им нареди да бдят върху пътищата.

ВЪТРЕ СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА КАРАМАНОГЛУ

Ала оттатък Караманоглу* подуши тази работа. Един ден пристигна да се поразговори с него пратеник на владетеля и закълчи език: "Нашият крал владетел многократно те поздравява и думата му е следната: " Тръгни, събери войска, измъкни Бурса из ръцете на Османския двор и се възцари на престола на дедите си! Никак не се плаши и не се лени! Ако пък потрябва да устояваш срещу султан Мурада, ние не ще го пуснем оттатък морето. И птичка да стане, пак не ще може да прехвръкне!"**

---

* Става дума за Ибрахим бей Караманоглу, син на Мохамед II Караманоглу, който стоял начело на Караманския бейлик от 1423г. Умрял през 1463г.

** Не само Ибрахим бей, но и неговият баща Мехмед II Караманоглу виждал в лицето на европейските християнски държави естествен съюзник против османската експанзия. Авторът на "Писание..." само допълва сведенията от европейски произход за неговите опити да сключи договори с венецианци, унгарци, сърби и византийци.

Тогава Караманоглу взе за истина тези думи на проклетника, именуван владетел, и като реши да му помогне, се запретна да събира войска. Един прекрасен ден той покани при себе си всичките си бейове и им каза: "Желанието ми е да грабна от ръцете на османците своята страна и земя и да се настаня там. И който вдигне ръка срещу ни във вилаета – или ще го посечем, или ще го направим окован роб. Друг път няма!" След като заповяда така на своите бейове, те отговориха: "Слушаме и се подчиняваме!" После стегнаха оръжия за похода, вдигнаха се, удариха страната, а от османците – кого погубиха, кого – заробиха. Преминаха нагло, без да си поплюват.*

Ала нека нашият разказ стигне до падишаха-закрилник на света султан Мурад хан, син на султан Мехмед хан. Без да подозира за всички тези заговори, той покани един ден везирите и заповяда: "Желанието ми е да отида на мястото, наречено Тавуслу, да направя султански лов и да ловувам жерави. Вие се стегнете, а аз ще поседя там няколко дни. Гответе се за военен поход, защото дай Бог, пролетес ще предприема султански поход срещу унгурусите. Нека ислямската войска да се събере навреме!" Като каза това, той се отправи на лов към местността на име Тавуслу.

В същия ден, когато падишахът стигна до Тавуслу и навлезе там, в града Едирне дойде тъжител при негово величество великия везир и описа злините, сторени от Караманоглу. Някои от везирите повярваха, други не хванаха вяра и след като всеки от тях си каза думата, великият везир Халил паша рече: "Истина или лъжа, но трябва да уведомим

---

* Буквално "без да наричат небето диня и райската птица – муха."

падишаха за това положение!" Написа писмо и изпрати дошлия човек при падишаха. Когато човекът с писмото се срещна с него и положението бе разяснено, падишахът на света не обърна внимание и не хвана вяра на дошлия човек, та си остана спокоен в своя свят.

Ала от онази страна повторно пристигнаха хора в Едирне и като потвърдиха, че положението е точно такова, подробно описаха злините, причинени от Караманоглу. Тогава великият везир заповяда, та призоваха някой си на име Каттароглу. Великият везир отново написа до падишаха и го прати заедно с Каттароглу. А Каттароглу каза: "Заповедта принадлежи на моя султан!" После взе писмото, отиде при падишаха и като целуна земата, връчи му го. Негово Величество падишахът на света изучи писмото и след като разпита Каттароглу за нещата, Каттароглу му обясни и разясни едно по едно всичко. Този път, без да се мае нито миг падишахът се върна и тръгна за Едирне.

Утринта на другият ден той покани при себе си улемата и като им разказа положението, попита: "Господа, какво ще заповядате? Ако един човек се съюзи с неверник, оскърби и потъпче хората на Мохамеда, какво изисква тогава свещеният закон?" Улемата дадоха отговор и казаха, че ако това е така, то самият този човек е неверник.

Тогава падишахът заповяда и половината от румелийската войска биде свикана в Едирне. Като взе половината, той с цялото си великолепие, под звуците на тъпаните, тръгна срещу Караманоглу. Тъй като обаче бяха близо, падишахът заповяда и изпратиха на разузнаване един отряд смелчаци, които да отидат и видят къде се намира Караманоглу и да хванат няколко езика. Като казаха: "Заповедта принадлежи на падишаха!", смелчаците се отправиха на път.

Един ден, както вървяха, насреща им изкочи някакъв си отряд. Те разбраха, че хората са от войската на Караманоглу и веднага изтеглиха саби, нахвърлиха се върху им, някои посекоха, някои хванаха живи, оковаха ги във вериги и ги доведоха при Негово Величество падишаха-закрилник на света. Тогава падишахът отрупа с големи почести и отличия всички храбреци и накара да му доведат езиците. Разпита ги за Караманоглу и каквото и да попита – отговориха му. Така падишахът бе осведомен за положението.

От онази страна остатъкът от разбития отряд избяга, отиде при Караманоглу и подробно му описа и разказа какво е дошло до главите им. След като казаха колцина от тях са били изловени и пленени, Караманоглу изгуби и ума, и дума и не знаеше какво да прави. А войската, която беше при него, по групи се разбяга и всеки един се отправи към дома си.

От своя страна падишахът на света заповяда на татарската войска* да отиде и удари по земята и страната на Караманоглу. Онези, като приеха заповедта на падишаха, яхнаха конете, удариха земята на Караманоглу и взеха да извличат на групи населението ѝ. Един ден Негово Величество падишахът-закрилник на света тръгна на лов и, преследвайки дивеча в полето, видя, че татарската войска безспирно влачи група по група населението на вилаета. Когато видя как една група хора, паднали от мъка и нещастие, бе превърната в изтривал-

---

* Вероятно става дума за изтласканите и преселени от Тимур татари в Румелия, които постъпили на османска служба още при Баязид I. Разположени около главните военни пътища, те изиграли твърде активна роля в османската войска през XIV и XV в.

ка за крака, той се смили над хала им и като смъмра татарската войска, заповяда от сега нататък да не се угнетяват тези нещастници. Онези, като чуха заповедта на падишаха, останаха мирни.

Караманоглу пък, виждайки всичко това и незнаейки какво да прави, се увери, че подкрепа от проклетника, наречен владетел не ще получи. Сбърка се накъде да поеме, пишмани се, джигерът му изгоря и той взе да си бие главата с камъните на разкаянието. Земята и страната му бе опустошена и разорена, а къщите заприличаха на домове на Абу Дерд [Бащата на грижата]. Тогава той покани при себе си своите омъчнени и същисани сановници и бейове и каза: "Стана тя каквато стана, сега мислете какво да правим. Може би е умно да се отиде и да се зарови лице в прахта пред нозете на падишаха. Ако признаем вината си, той може и да ни прости!" После извика улемата си и ги изпрати при падишаха да постъпят по този начин. Тогава и улемата, и слугите му се явиха гологлави и босоноги пред падишаха. Срещнаха се пашите и обясниха, че Караманоглу се разкайва, съжалява за стореното и признава вината си. Пашите изведоха дошлите пратеници пред султанския диван и онези обясниха положението.

Негово Величество падишахът-закрилник на света не оказа благоволение на тези пратеници и дори не погледна лицата им. Благоволи да каже: "Мръсникът, наречен Караманоглу, няма ни вяра, ни религия и е станал едно с неверните гяури. Щом е заламтял за трона, нека нещастията се сипят върху му. Или ще го пипна и ще му отрежа главата, или нека си обира крушите и се маха другаде. Иначе не става!" После изгони пратениците навън.

Тогава пратениците запрегръщаха ръцете и полите на пашите и много се молиха и просиха. Така минаха няколко дни. Най-после пашите казаха:

"Ако вашият бей обещае и се закълне, че няма повече да прави подобни заговори, ще се вдигнем и измолим опрощение от падишаха. Другояче не става!" Тогава пратениците обясниха, че техният бей хиляда пъти се кае и сто хиляди пъти се разкайва, та сам себе си удря с камъни. Когато те казаха това, пашите измолиха милост и пощада от Негово Величество славния падишах. Той опрости вината на Караманоглу при условие онзи занапред да не прави заговори и злодеяния. На пратениците облече почетни одежди, а на Караманоглу възвърна земята и страната му.*

После се вдигна оттам и се премести. Под звуците на тъпаните той победоносно се отправи към Бурса, а на ислямската войска разреши, та всички си тръгнаха към своите зилаети.

Множеството от татарската войска пък мина през Истанбул и разпродаде добитъка, задигнат от

---

* Караманският поход от 1443г. е отразен и в други османски наративи – Хронологичните таблици "Таквим", хрониките на Ашъкпашазаде и на Нешри. Независимо от някои различия в датировките и подробностите, тези източници позволяват да се изгради схемата на събитията. През есента и зимата на 1442г. Караманоглу Ибрахим бей обсадил Акшехир и Бейшехир, а през пролетта на 1443г. атакувал Гермиян, Бейпазаръ, Сиврихисар, Анкара, Кара Хисар, Кютахия и Болвадин. В същата година Мурад II с половината от румелийската войска се прехвърлил в Анадола, а към него се присъединил със собствени сили принц Алаеддин. Била превзета и ограбена Коня, а по-късно и Ларенде. Източниците единодушно подчертават суровото отношение на османците към караманския емир и неговата земя. Своята пощада той дължал единствено на назряващите събития в Европа и подготовката на антиосманския кръстоносен поход.

земята на Караманоглу. Когато истанбулските неверници видяха това, те отидоха при владетеля и му разказаха за грабежите на татарите и отвличането на толкова много добитък. Казаха му: "Честити кралю, татарската войска така е разграбила земята на Караманоглу, че там не е останало нищичко, с което народът ѝ да почовърка зъбите си!" Тогава проклетият владетел много се наскърби и каза: "Аз се надявах, че той [Караманоглу] за някое време ще напрегне сили срещу Османоглу, а после аз ще тръгна, ще взема от ръцете на Османеца земята и страната му, ще я направя тимар на Караманоглу и ще свърша работа. Но щом е станало тъй, нека! И двамата са врагове на нашата вяра и за нас е добре дошло, ако и двамата бъдат унищожени. Ако и да се осуетиха тези наши планове, аз ще предприема още нещо такова, та Османецът да се смае какво да прави!" Като каза това, той млъкна.

А падишахът-закрилник на света, ядейки и пиейки, пътувайки и спирайки, влезе в Михалич, оттам – в Бига, оттам – в Гелиболу. А после честито премина морето и когато до града Едирне му остана една нощувка път, богатите и беднотията на града, улемата и велможите излязоха да го посрещнат. Като колеха курбани и постилаха пред краката му килими, те го почетоха. След като посрещнаха падишаха, той щастливо влезе в сарая, обдари с почетни одежди целия народ и всичко живо, отрупа ги с милости и благоволения. Зает със занимания по собствен вкус, падишахът-закрилник на света заживя във весела забава.

РАЗКАЗВА КАК ВЛАДЕТЕЛЯТ-ПРОКЛЕТНИК НАПИСА ПИСМО НА УНГУРУС И ЗАПОЧНА ДА ДЕЙСТВУВА

Проклетникът, именуван владетел, написа и изпрати писма до Унгурус,* в който каза: "Защо стоите? Голяма беда сполетя Османоглу. Ето, аз от мястото, на което се намирам, служейки доколкото мога на христовата вяра за прослава на Латиаза, Патреман Яндулус и Светия дух и следвайки съветите на Римския папа, който е величието на нашата вяра, създадох вражда между Караманоглу и Османоглу и свърших работа, при която една лъжица кръв на всеки от тях струва хиляди жълтици. Сега тези двама врагове на нашата вяра са грабнали саби и се бият. Изпуска ли се такъв сгоден случай? Защо вие стоите? Нямате ли страх от Светия дух, не се ли срамувате от Патреман Яндулус? И най-вече, не се ли боите от проклятието на величието на нашата вяра – Римския папа? Необходимо е, още с пристигането на писмото ми, без да губите нито миг, нито час, да съберете войска. Вие от там, ние – от тук, да се постараем колкото можем! Нека ударим саби и да завладеем от край до край Румелия [Боже, прости!], нека посечем и заробим тези брегове на нашата вяра, нека закачим камбани на месджидите им и наоколо да запалим све-

---

* Тук се има предвид Владислав III Ягело. Непосредствената опасност от османски удар заставя обаче византийския император да разпрати посланици с настойчива молба за подкрепа и във Венеция, при бургундския крал Алфонс V и при папата.

щи. [Нека Аллах прости!] Нека наложим вярата христова, да завладеем Бяло и Черно море и стигнем до свещения Кудюс, та да не оставим жива мюсюлманска душа!" И подпечата писмото си.

Щом това писмо пристигна при унгуруския крал, кралят-злодей се разпореди, та призоваха свинята, именувана Деспотоглу,* проклетника, наречен Янко,** Ефлякоглу,*** полския и чешкия крал, маджарския и харватски капудани и им предаде смисъла на писмото.

Когато войската се събра и тръгваше на път, Деспот даде на всички голямо угощение, на което ги храни и пои. После потеглиха с много коли, топове, оръжие и страхотии. Преминаха Туна, стигнаха до Белград, разпънаха шатри и се установиха на лагер. Когато всички се събраха на едно място, направиха съвещание. На това съвещание кралят-злодей определи свинята Янко за преден отряд, придаде към него и безверника на име Чирин Михал,**** когото също направиха челен отряд, и им нареди: "Правете, каквото правите, но да ми хва-

---

* Става дума за Георги Бранкович.

** Ян Корвин Хунияди /1385 – 11.VIII.1456г./ – унгарски дворянин, трансилвански войвода и прославен военачалник. В османските документи и наративи го наричат още Янко, Янкул Янкуле, Янкодин.

*** Влашкият войвода Влад III Дракул /1431; 1436-1442; 1443-1447г./

**** Става дума за известния военачалник Михаил Силаги, който се упоменава в османските източници от XVв. под името Исгиладж или Исфилачоглу. Бидейки бан на предната гранична област Марва, той взема участие в защита на Белград през 1456г. и се сражава срещу Мехмед Фатих. При събитията около Смедерево през 1459г. е пленен и по заповед на султана – убит /1460г.

нете Турханоглу и да ми го доведете. Ако той не дойде срещу ви и избяга, натиснете го и или главата му ми донесете, или жив го доведете. Защото пипнем ли него, после работата е лесна – няма вече кой друг да излезе насреща ни – нито Евренос бей, нито Исхак бей, нито синът на Евренос бей – Али бей, нито Фериз бей могат да излязат.* Щом е тъй, то значи трябва да успеете да хванете жив Турхана. Пък и баща му е хаджия, та златото му е множко. Видим ли му сметката, ще вземем и обилното злато!" Като изрече това и наговори още куп глупости, той им даде наставления. А те казаха: "Заповедта принадлежи на краля!", застанаха начело на жалките неверници и така тръгнаха към земята на Лаз.**

---

* Всички изброени лица са бейове от времето на Мурад II. Решаващата роля на пограничните бейове като преден пост на османската експанзия, както и тяхната отдалеченост от непосредствения надзор на централната власт помогнали за обособяването им като самостоятелни феодали със собствен контингент войска. Те предавали по наследство своите земи и власт, вследствие на което се създали няколко потомствени фамилии на погранични бейове, най-известни между които били -Евренос, Михаил бей, Турхан, Малкоч Фируз и др.

** Независимо от тяхната беглост и лаконичност, тези сведения за маршрута и разпределението на армиите на Владислав Ягело и Хунияди са верни. Известно е, че войската на кръстоносците преминала Дунава край Белград и се разделила на два корпуса. Първият, съставен от два отряда, бил под командата на Георги Бранкович, а вторият – на Владислав III Ягело. Корпусът на Бранкович се движел на юг през сръбските земи към Крушовац, а този на Владислав и Хунияди преминал р. Морава и се отправил към Ниш.

От своя страна Касъм паша* си стоеше спокоен в Шехиркьой. Тогава пристигна един човек и извести: "Честити, защо стоиш? Унгуруските неверници навлязоха в земята на Лаз, взеха я и я ограбиха!" Тогава Касъм паша се уплаши и реши час по-скоро да извести падишаха и да поиска помощ, пък нататък той да му мисли. И написа писмо до Негово Величество падишаха на света и го извести за положението. След това покани Турхан бей и другите румелийски бейове, та направиха съвещание. След като се посъветваха, решиха те също да яхнат, да отидат, ненадейно да нападнат войската на Янко и да свършат работа. Турхан бей каза: "Нека отида аз с войските си и да се покажа на неверниците. Щом те ударят, вие веднага тръгнете. Дано всемогъщият, всеблаг Бог се смили и ние успеем да разбием онези неверници!" Всички намериха плана му за мъдър. Тогава Турхан бей взе войската си и според както беше решено излезе и тръгна. На другия ден Касъм паша и цялата ислямска войска яхнаха и стигнаха до определеното място. Гледаха дали Турхан бей се е явил по казания начин пред неверниците и дали те са се вдигнали от там, ала от Турхан бей нямаше нито знак, ни следа. Тогава си рекоха: "Щом тези стоят тук, нека ние отидем при Турхан бей!"

А пък Турхан бей, след като се беше вдигнал с войската и беше заминал, още същата нощ се бе

---

* Според хрониката на Ашъкпашазаде румелийският бейлербей Касъм паша бил по произход албанец, син на Теодор II Музаки, поради което се среща под името Дудумазоглу или Дутурмезикоглу. След неуспеха на Златишката битка бейлербейството му било отнето и той станал трети везир наред с Халил паша и Сарудж паша.

заел да следи жалките неверници и да ги наблюдава. И какво да види – сякаш от небето наваляли хора. Като разбрал, че няма спасение от тези неверници, и усетил, че никак не ще им устои, той веднага заповядал. Подложили на огън цялата лазка земя, опожарили селата ѝ, а после обърнали конете, поели пътя за Изнебол и офейкали. Каквито палатки и обози имали, там си останали. А проклетникът Янко дошъл и турил ръка върху им.*

От тази страна Касъм паша и ислямската войска стояха дълго. Виждайки, че от Турхан бей няма ни помен, ни следа, а неверниците са много, те също обърнаха конете и поискаха да тръгнат. Ала имаше един смелчага Хасан бейзаде Иса бей. "Аз не ще бягам!" – рече той, – "ами ще ги забера тези проклети гяури!" Надигна се и лъвски се протегна. После заповяда, та забиха бойния тъпан. След като усърдно призова името на Аллаха, той удари по огромната войска на проклетника и сбута един вдруг отрядите на жалките неверници. Ако и да заприлича [строят им] на каменна стена, то тя не беше яка. Предводителят на готовите за саможертва воини оголи сабя и така удари по неверниците, че вражата кръв потече като из ведро. Щом някой от тези хора-дракони настигаше [враг], само веднъж замахваше. От втори нужда нямаше, че и за целител работа не оставаше. Ето, така се биеха.

---

* Тези твърде подробни описания на военните действия са мъгляви и неточни. Съзнателно или несъзнателно анонимният автор премълчава крупното сражение между войската на Хунияди и предния отряд на Турхан бей на 3.XI.1443г. край Ниш, което завършило със сериозно поражение за османците. Това се отнася и до последвалото го поражение на отряда на Иса бей, което станало причина за отстъплението на Касъм паша към Пирот.

Ни един от тези газии, влезли в битката готови да изпият питието на саможертвата, не се спаси. Нека милостта на Аллах бъде върху всинца им.*

Ала нека се върнем към Касъм паша. Той обърна коня си, премина през Нишкия проход и бежешката влезе в Шехеркьой. После заповяда, та опожариха града Ниш и селата му. Опожариха също и града Шехиркьой и селата му, а после, без да се задържат нито час, преминаха през прохода Драгоман и се отправиха към град София. Ала и Касъм паша си бе заминал зарязвайки целия си стан.

А от другата страна проклетникът Янко напредна, дойде до Ниш, намери всичко изгорено и опустошено и видя, че не е останала жива душа. После се вдигна и дойде до Шекиркьой – а той също опожарен и обезлюден. Ала видя също, че станът, шатрите и обозите на Касъм паша за останали празни. С голяма радост влезе в шатрата на Касъм паша, слезе от коня си и се настани. После заповяда: "Който има роби, да ги доведе!" Имало някакъв си роб на име Хадъм Балабан, та него му доведоха. Проклетникът Янко погледна и видя, че онзи е голобрад, та попита: "Какво е станало с брадата на този човек?" "Скопен е. Такива като него нямат

---

* Иса бей бил син на пограничния бей Хасан бей и според други османски хроники /Орудж и Ибн Кемал/ през 1476 г. той бил санджакбей на Силистра и загинал по време на акънджийски поход срещу Унгария. Следователно тук авторът смесва описваните събития с по-късни и бърка личността на военачалника. Турските издатели на текста считат, че тук става дума за пограничния бей на Крушевац Синан бей. В дадения случай обаче интересното е, че тази грешка на анонимния автор съвпада с някои твърдения в неосмански източници, а това още веднъж потвърждава, че той ги е познавал и ползувал.

брадн." – му отвърнаха. Тогава той извика напред Хадъм Балабана и запита за падишаха: "Вашият шах сега в Анадола ли е или в Едирне? Дали смята да ни излезе насреща и да се бие, или е решил да избяга? Право казвай!" Скопен беше Хадъм Балабан, вярно е, ала иначе си беше мъж на място. Затуй и отвърна така: "Нашият падишах сега е в град Едирне и хич не се тешете, че бяга от вас. Знайте, че той ще качи своите спахии на конете и ще заповяда. Тогава няколко пъти по сто хиляди човека от Румелия ще яхнат и ще затворят проходите, през които минахте. Добре дойдохте насам, ала не знам дали ще смогнете да се върнете в земите и страните си. Вие се уповавате на колите си, ала хич не смисляте, че отрядите му ще ви обкръжат и ще ви обгърнат така, както морето обгръща сушата, а поясът – кръста. Не знаете вий, че от мъка ще погинете като псета. Да не си мислите, че сте разбили войската на Османската държава? Този, който застана срещу ви, беше синът на Хасан бей – Иса бей и недейте да съдите по това, което ви стори само един бей с шепа войска. Докато преследваше един по един отрядите ви, той повали на земята повече от тридесет хиляди ваши бойци. Такова беше положението, когато на един наш се падаха по хиляда ваши. А какво би станало с вас, когато честито пристигне султан Мурад и ви намери в земята и страната си, пък стовари върху главата на всеки един от вас по десет човека със саби в ръце?! Ето, това е моята истина, а останалото вие си знаете!" Като каза това, той млъкна.

Проклетникът Янко си стоеше в шатрата на пашата, надуваше се, даваше си кураж с боклуци, наречени вино и ракия, и раздаваше наляво и надясно градушка от благоволения. Когато лайното му дойде в устата и кръвта от задника му се качи в мръсната му мутра, той малко се позамисли: "Та-

зи работа не е дреболия. После, ако стане някоя поразия, кралят ще отсече моята глава. Щом е тъй, нека поспра докато кралят-злосторник дойде и тогава ще му обясня положението. Нека и с Деспота да се споразумеем!" Като си рече това, той се спря.

А когато пристигна злодеят-крал, той отиде, склони глава пред него, едно по едно всичко му разказа и накрая рече: "Мой кралю, ако пожелаеш, да доведа при тебе Хадъм Балабана." Когато злодеят-крал каза: "Доведи го да видим!", изправиха пред него Хадъм Балабан и тогава той говори както и по-рано. Докато всички крале, банове и херцози, надавайки ухо, слушаха думите му, проклетникът-злодей вдигна глава, погледна Деспот в лицето и каза: "Ти си голям човек, много видял и патил. Кажи какво да правим?" Тогава сатаната Деспот оголи глава и каза: "Това, което знам и разбирам, е следното. Юначеството вече го показахме, а да вървим нататък не е разумно. Трябва да се върнем назад и за някое време да отидем в моята земя. Защото сега е зима, а зимата по тези места е люта. Зная и това, че срещне ли ни падишахът, отреже ли ни проходите, всички ще останем без ръце и крака, вкоченени по тези полета. Налага се веднага да се върнем назад!" Тогава сатаната, наречен Янко Жупан, каза: "Нали Османоглу ти е зет, ти размахваш неговата сабя и се пречкаш. Не е така работата. Ако щяхме да се връщаме назад, защо по-рано не премислихме и не пресметнахме? Нима ако сега се върнем ще сме свършили работата си или ще сме отмъстили на Османоглу? Дойдохме, изпотъпкахме страната и земята му, сумата и вилаети опустошихме. Тръгнем ли сега назад, хич и да не е мислел да идва срещу ни, щом види това положение, Османоглу ще хукне подире ни. Пък тогава и нашата войска ще се сети да тъгува по дома, ще се изплаши, така ще се разбяга, че два-

ма на едно място не ще останат. После, когато се пресрещнем с османеца, какъв ответ ще му дадем без войска? Като е така и вече сме дошли, нека не се връщаме назад. Не ни ли пресрещнат, нека стигнем до Едирне, нека се преборим, пък каквото е писано!* Вие и да се върнете, аз няма да се върна!" Като каза това, той млъкна.

След като всеки проклетник си каза думата, съвещанието реши: да отидат до града София и да го оплячкосат [Аллах да прости!], а после да направят голямо съвещание и да действат според както дойде.

От своя страна Касъм бей и Турхан се срещнаха в града София. Големи думи издумаха и всеки обвиняваше другия [за станалото].

Нека сега нашият разказ стигне до падишаха-закрилник на света – султан Мурад, син на Мехмед хан. Един ден, когато той се намираше в Едирне и се забавляваше както си искаше, му донесоха: "Дошли са хора и писмо от вашия роб Касъм бей." падишахът заповяда, донесоха писмото и когато се свика големият съвет, накара да го прочетат. Щом стана известен смисълът му, падишахът заповяда: "Бързайте и се пригответе срещу тези врагове на нашата вяра, за да не опропастят земята ни!" При тази заповед везирите и векилите за кратко време стегнаха ислямската войска и се приготвиха за поход.

---

* Буквално "Трон или съдба".

СУЛТАН МУРАД ХАН ЗАПОВЯДВА ОБЩ СБОР НА ВОЙСКАТА И ТРЪГВА СРЕЩУ НЕВЕРНИЦИТЕ

Един ден падишахът запита везирите: "Какво свършихте?" А везирите отговориха: "Повелителю, всичко необходимо за похода е готово. Нужно е също да се събере още войска било измежду еничарите, било измежду спахиите. И без това, според смисъла на писмото на Касъм бей, нашата войска не е равностойна на този враг." Тогава падишахът-закрилник на света заповяда: "Жалките неверници дойдоха срещу ни и наводниха страната ни. Свещен дълг на всеки член на мюсюлманската общност е да излезе на тази война за вярата. Ето защо намиращите се в Румелия конници и пешаци, способни да хвърлят боздуган, трябва да излязат!" Като рече това, той заповяда общ сбор на войската [Аллах е най-велик!].

За кратко време се събраха безброй мъже. Тогава един ден падишахът-закрилник на света, заедно с цялата ислямска войска обяви свещена война за вярата. Развявайки тугове и знамена, биейки тъпан и удряйки барабани, те излязоха от Едирне и тръгнаха с думите: "Къде си, унгуруски неверниче?" Като се движеха и спираха, яхаха, пиеха, правеха преходи и почивки, те напредваха. Ала зимата беше голяма, а снегът – дълбок. Раята вървеше пред ислямската войска и проправяше път. Все по този начин стигнаха до Станимака. Докато се спускаха, падишахът заповяда на великия везир Халил паша следното: "Лала, ти ще се върнеш назад и ще се настаниш в Едирне. Защото никого не оставихме в Едирне. Сега народът му ще се подплаши. Освен това, да не стане тъй, че когато преминалата от

Анадола ислямска войска се спусне без бавене подире ни, а зад гърба ни откъм владетеля или откъм друга някоя страна се покаже враг, за да ни удари, ние да останем без вест." Тогава великият везир каза: "Заповедта принадлежи на моя повелител!" Върна се, влезе в Едирне и се настани там.

А падишахът честито стигна до Филибе и когато влезе там, покани при себе си всички бейове, направи съвещание с Шахин паша и другите и заповяда: "Когато, ако е воля божия, стигнем благополучно до града София, ще разпратим вест до всички санджаци да дойдат бързо. На господа кадиите ще известим ден по-скоро да съберат цялата войска и да я пратят към София. После ще наредим на Озгуроглу да застане и да отреже гърба на жалките неверници. Нека от другата страна да отиде и да застане Яхия бей. От другата страна пък ще поставим Давуд бей и така, където има проходи, всичките ще ги затворим. После самите ние ще останем в София без страх и боязън. Щом румелийската и анадолската войска бъдат напълно готови и стъкмени, ще действуваме според това,докъде е стигнала работата. Сега обаче така е дошло, че трябва повечко да се напрегнем, за да стигнем до града София. Защото кой знае дали неверниците не ще стигнат до него преди нас и не ще го оплячкосат." След като няколко пъти повтори и напомни казаното, той честито потегли от Фелибе и се отправи към София.

От своя страна Касъм бей беше известен, че падишахът е близо. Ако Касъм бей, богатите и бедни люде на София, улемата и велножите бяха весели и доволни, те биха посрещнали падишаха, биха постлали килими под краката му и биха го настанили с почести. Ала Касъм бей беше опечален и нажален. "Ами сега, ако падишахът попита за вести, аз що ще му отвърна щом войската не смогна от

преданост към мен честта ми да запази!" – си казваше той загрижен. Докато се спотайваше така усамотено, казаха на падишаха-закрилник на света: "Повелителю, вашият роб Касъм бей е крайно опечален и нажален. Не знаем каква е работата." Тогава падишахът заповяда, та поканиха при него Касъм паша. А той рече: "Заповедта принадлежи на моя повелител!" После стана, освежи се с обмиване, влезе при падишаха и като целуна земята, остана в преддверието със скръстени ръце. Падишахът хвърли поглед към лицето на Касъм бей и заповяда: "Касъм, искам от теб да ми кажеш по какъв начин се би с Янко. Подробно ми разкажи как ви разгромиха, кой от моите бейове и роби се бори и кой избяга?" Тогава Касъм бей разказа от начало до край какво се е случило, как е изчезнал Турхан бей и как Хасан бейоглу Иса бей е паднал жертва за вярата. След като той изрече всичко това, падишахът заговори: "А ти, като си видял, че жалките неверници са много, защо е трябвало да се мяркаш пред очите им? Сега този проклетник си рече, че е разбил войската на османците и навири нос. Ти знаеш, че хората ти не ще ти бъдат верни. Защо не ни извести за това още в началото? Нима не помниш техните по-раншни безобразия? Тяхна работа са само празните приказки и дрънканиците. Какво сториха те на Муса бей! Всички избягаха от него и отидоха при баща ми,* а когато баща ми почина, те го отнесоха в града Бурса и измъкнаха отнякъде си един Дюзме.** Скроиха някакви

---

* Става дума за Султан Мехмед I Челеби, син на Баязид I.

** Мустафа Челеби по прозвище Дюзме /Самозванец/. Той е син на Баязид I и претендент за османския престол. Роден е в 1380г. и умира в 1422г.

номера, направиха самозванеца бей, а Лала Баязид* хванаха и убиха. Дюзмето тръгна начело и мина към Михалич. И само по волята на Бога в Михалич му се случиха разни неща. После, като застана отново начело, той избяга и премина морето при Гелиболу. Ние също тръгнахме след него и го преследвахме. А от Едирне нататък изпратихме хора подире му, които го застигнаха при града, наречен Ески и по моя заповед го удушиха. Какво ли не беше!** Добре, такава била свещената воля на Бога! Пък и вие, каквото сте правили, все е било с надеждата, че ще разбиете врага. Ала от сега нататък трябва да намерим леснината и нека по волята на всевишния Бог и благодарение на щедростта му, жалките неверници бъдат разбити и победени. Сега най-важното за нас е да подготвим войската." Като изрече това, падишахът заповяда. Поканиха при него Фазлуллах ефенди,*** а той дойде, та це-

---

* Вероятно става дума за Джеляледдин Баязид паша, син на Яхши. Той бил велик везир при Мехмед I и умрял в 1421г.

** Тук авторът се връща към събитията от последния етап на затихващата междуособна борба между синовете на Баязид I, известна в османската история като "епоха на смута". Непостоянството на големите аристократични фамилии през време на междуособиците поставяло под съмнение и тяхната лоялност към султана и е изтъкнато от автора като една от основните причини за неуспеха на османците в описваната битка.

*** Фазлуллах ефенди, известен още като Фейзуллах, бил един от известните потомци на крупния акънджийски вожд Акча Коджа. Той бил кадия на Гебзе, посланик на Мурад II при византийския император /1442г./, първи дефтердар при Давана и накрая – везир /1436-1439г./. Играл сериозна роля в държавния и политически живот на империята, той починал през първите години от царуването на Мехмед II.

луна земята. След като го назначи на служба, падишахът му заповяда да разпрати фермани до господа кадиите в следния смисъл: "Нека всеки от вас да запише платени войници от подвластните ви кази и бързо да ги изпрати към град София!" [Заповяда още] двамата с Шахин бей да застанат напред и ху-бавичко да оглеждат идващите войници, всекигода не пускат. "Този поход сега е задължителен за всички мюсюлмани. Ние пък сме длъжни да даваме плати. Искам обаче платените войници да бъдат в отделен отряд и да не се смесват [с другите] като негърска коса. Подредете хубавичко всичките. Нека кетхудите Йомер и Бъчакчъ Реис дойдат, та и те да изучат тази работа!" – заповяда. Тогава онези двамата също се приготвиха и падишахът им облече почетни одежди. После нареди: "Нека дойде Турхан бей!" Когато дойде Турхан, те известно време поговориха. Негово Величество падишахът-закрилник на света не остана доволен от думите му, ала Турхан не беше отбелязан измежду хората, вършили старите работи.

После падишахът заповяда да се напишат повторни заповеди до господа кадиите в смисъл: "Тази война за вярата е задължителна за всеки жител на Румелия – големи и малки, конни и пеши. Когато пристигне височайшата ми заповед, всеки един от вас, заедно с дошлия мой нарочен пратеник, колкото се може по-рано да изведете жителите на подвластните ви кази от домовете им и бързо да ги отпратите към престолнината на Румелия – София. Да не бъдете небрежни в това дело и да действувате според моята заповед! Нека бъде известно още, че който ми се притече на помощ в този поход, който ни подкрепи в името на ислямската вяра и дойде с нас на похода, ще бъде приет от мен, каквото и желание и искане да има. И на желаещите тимари, и на желаещите зеамети,

и на желаещите еничарство, и на желаещите спахийство, и на искащите да излязат в скитничество – всекиму желанието ще бъде изпълнено от мен!"* После ферманът се написа и се разпрати по всички посоки.

Тогава започнаха да пристигат отвсякъде на тълпи ислямските воини. Един ден падишахът на ислямската вяра заповяда: "Да ми се доведе Хаджъ Иса!" Намериха Хаджъ Иса и го доведоха пред съвета на падишаха. Понеже едната му ръка беше ранена, тя стоеше закачена на рамото му. Падишахът на света знаеше този Хаджъ Иса, но като се правеше, че не го познава, попита: "Кой е този храбрец и защо ръката му е закачена на рамото?" Отговориха му: "Този храбрец беше заедно с Хасаноглу и в битката с Янко само той успя да се спаси. Тогава е бил ранен. Един ранен твой роб, когото наричат Хаджъ Иса – ето кой е този храбрец!" Тогава падишахът заповяда да му облекат почетна одежда. Обсипвайки го с благоволения и милости, той се отнесе благосклонно към него и му каза: "Иди сега и стегни войската си!" Тогава Хаджъ Иса изкочи навън и се застяга.

---

* Премълчавайки крупното поражение на османците при Ниш, анонимният автор не може да скрие неговия отзвук в империята. Последвалите султански фермани за мобилизация на всички налични сили свидетелствуват за смущението и страха пред християнските сили и за сериозността на положението.

ПО ЗАПОВЕД НА ПАДИШАХА ОПОЖАРЯВАТ ГРАД СОФИЯ

От своя страна сатаната Янко се вдигна един ден от мястото си и заедно с войската на жалките неверници тръгна да стигне до град София. Касъм паша остреше уши и не спускаше очи от него. Един ден постът дойде и каза: "Ето, войската на неверниците идва срещу ни, пригответе се!" Тогава Касъм бей и Турхан бей погледнаха и видяха, че с тези неверници не е възможно да се бият. Турхан бей веднага се метна на коня и препускайки дойде при падишаха-закрилник на света. Изскочи пред него с прашни крака и целуна земята. Падишахът рече: "Какво има, Турхан? Що за пристигане е това, кажи да видим!" Турхан бей извести, че жалките неверници са се вдигнали от Шехиркьой и пристигат към София. Когато падишахът попита какво да се прави, Турхан бей отвърна: "Мой султане, срещу това няма лек. Ние не сме равностойни на дошлите неверници. Не ще им устоим. Остава ни само да се вдигнем от този град и да се върнем назад. Но нека да подпалим града и околностите му. Надявам се, че когато жалките неверници нахлуят в полето на София, ще излезе буря. Като не намерят къде да се приютят, без крака и ръце нека останат. Оттам нататък работата е лесна. Само така ще можем да им противостоим, друг начин няма."

Тогава падишахът заповяда цялото население и всички домакинства да вземат стоката си и да излязат, а градът и всичките му села да бъдат опожарени. И тогава стой, та гледай Второ пришествие! Цялото население на град София – здрави и немощни, понесли домочадие и стока, в охкане и проклятия се разпръсна на всички страни. А Касъм

бей по заповед на падишаха удари с огън от четири страни София и нахията ѝ. Опожари я цялата, че и минералните ѝ бани изгоряха. Най-накрая стана тъй, че и майките забравиха чедата си. Слама не остана ни в София, ни в нахията ѝ.

Тогава Негово Величество падишахът-закрилник на света се вдигна, премина Капулу дервент и се установи в Танръ бунаръ. Той беше твърде нажален и се разкайваше за направеното, ала каква полза – стореното, сторено! Ден и нощ се вайкаше: "Вах, вах, как напакостихме на кипрата София! Тоз, който ни подстори към това [дело] не ни е бил приятел! За беда избързахме и кандисахме на думите му!" Така жално и скръбно си говореше той. После видя, че полза няма, та си рече: "Аллах заповядва!" Разпореди се и ведно с еничарите заварди проходите. Касъм паша пък дойде до Ак данъшман, оттам мина в Излади и също заварди прохода.

Сега нашият разказ стигна до унгуруския крал, който идеше най-отзад. Един ден, след като премина река Морава, той стигна до Ниш и видя, че опожареното и изпепелено градче Ниш прилича на черна нива. Злосторникът-крал попита: "Кой опожари и разруши този град?" Проклетниците около него му отговориха: "Кралю, този град бе опожарен от населението му, което е грабнало челяд и стока и се е разбягало." На другия ден отидоха и видяха всичките му села също опожарени, а на последващия стигнаха до Шехиркьой и влязоха. Кралят видя, че този градец също е бил опожарен и е станал на пепел, та се изненада: "Каква е тази работа?" А старият Деспот каза: "Кралю, напълно ясно е каква е тази работа. Защото ние никак не мислим за последиците от своите действия. Този тюрк ни придърпва в ръцете си с хитрост. От дясната ни страна, чак до Селяник, всичко е на турчи-

на, а от ляво е татарският хан, който днес да рече, вътре в два дни ще ни удари с двеста хиляди мъже. Османоглу също някой ден ще ни срещне. Този тюрк ловко ни примамва към една коварна примамка, така че, трябва да се вземат сериозни мерки. Добри ми кралю, направете това поне заради мене. Нека лицето Ви да бъде чисто пред светия Исус, нека Патреман Яндулос да ви бъде помощник, защото на всичко туй краят му се вижда. Останалото Вие знаете!"

При тези думи, чувайки изреченото от Деспота, проклетникът, наречен Янко, който този ден се беше върнал назад само с няколко неверника, за да посрещне краля, каза: "Ти не я разбираш тази работа. Турчинът така ти е уплашил окото, та всеки дръвник, когото видиш, го мислиш за турчин и ни плашиш с него. Мислиш ли, че след всичко турчинът ще се сбере да дойде срещу ни. Аз му разбих носа, та след случилото се е невъзможно да застане срещу ми и да се бие с мен. Щом е тъй, то нека разпратим писма до поповете по тези краища. Нека дойдат да донесат провизии и да помогнат!"

Кралят така и направи. Написа писма до поповете и до подметките на кръста и идола: "Който не дойде при нас и не ни помогне, според заповедта на Римския папа ще бъде убит, а жените и дъщерите му – поробени. Патреман Яндулос ще бъде доволен от тези, които ни подпомогнат, които ни донесат и продадат храна и тръгвайки пред нас, ни станат водачи и ни измъкнат от тези пропасти. А и Светият дух ще докосне техните души!" Още много такива глупости изпонаписаха и ги изпратиха. Цялата рая пък се поклони на тези проклетници. Кой донесе храна и започна да продава, кой се качи на коня и заставайки отпред, им стана водач. С една дума, дадоха на жалките неверници едногодишния поголовен данък. Мнозина неверници от

раята яхнаха конете и дойдоха във войската на Янко.* Тогаз, като се поразмисли, Янко си рече: "Много добре стана за нас, че тази рая яхна и дойде. Добре ще е веднага да ги подредя в един отряд, та да вървят пред нас. Ако турците връхлетят върху ни, тези ще ни бъдат добър заслон." И заповяда, та невернишката рая стана един отряд и тръгнаха. Този ден, като преминаха през прохода Драгоман, стигнаха до Софийското поле. На другия ден стигнаха до град София** и видяха, че той е изгорял от край до край и се е превърнал на черна нива, а селата му също са опожарени и са станали на въглен. Както и да е, тези проклетници се настаниха и с дълги шишове разчовъркаха града. Де що заровено нещо намериха – всичко измъкнаха и оплячкосаха. После всички неверници се събраха на едно място, потърсиха църква, за да сложат в нея попове и да направят молебен. Ала не можаха да намерят ни една. Тогава, като откриха джамията Сиявуш, си рекоха: " Ето, това по-рано е било църква" и провесиха вътре една голяма камбана, запалиха няколко свещи, доведоха владиката митрополит и при дяволски песнопения надрънкаха куп глупости. Владиката оставиха в София, а самите те се вдигнаха, излязоха към Ерменския път и замина-

---

* Активната поддържка, която българското население оказало на кръстоносците, е отразена в редица източници от християнски произход. "Писание ..." обаче е единственият извор, в който се говори за организирането на специален български отряд във войската на Хунияди.

** Съдейки по писмата на Хунияди, които той изпратил до жителите на Брашов /3.XII.1443г./ и до кардинал Чезарини /4.XII.1443г./, в които съобщава за настъплението от София към Проливите, можем да считаме, че кръстоносците влезли в София не по-късно от декември 1443г.

ха. А пък Янко овеси камбани във всички свещени джамии, запали няколко свещи и жалките неверници взеха да идват един през друг да се кланят.

От своя страна пашата на София беше в Радомир. Един ден го известиха за положението. Той мигновено заповяда да му доведат коня, на часа яхна и заставайки начело на войската си, тръгна по посока на София. Стигна там, превзе вратата на църквата, някои от поповете, монасите и неверниците, които бяха там, посече, на други извади очите. На кучето, наречено владика, отсече главата и я сложи в торба. После замина, ала главата на владиката, заедно с главите на неколцина известни хора, връчи на един куриер и ги изпрати при падишаха. Когато падишахът видя главите, разбра, че всички раи са се поклонили на неверниците и на часа издаде заповед: "Главата на всеки, който бъде хванат, че е съпричастен и носи храна на неверниците – било то войник, било рая – да бъде отсечена, имота му – конфискуван, а жените и синовете му да бъдат поробени" [Аллах е най велик!]. Като заповяда това, всеки един войник от войската, която бягаше, подплашена от жалките неверници, стана като лъв. Този път тръгнаха, нанасяйки удар на четири страни. Щом стигнеха до някое село, посичаха мъжете, поробваха жените и синовете, плячкосваха зърното и хамбарите, а стоката и провизиите изземваха. Стана така, че ако по-рано във войската на жалките неверници се продаваше обилен фураж за четири акчета, то сега започна да се продава за половин грош и ако десет яйца се продаваха за едно якче, после взеха да търсят, за да дадат по един грош на яйце, ала не можаха да го намерят. В ислямската войска пък, докато по-рано фуражът се продаваше по половин грош, сега стана за три акчета, а докато едно яйце струваше десет акчета, сега едното парче стана по едно акче. А со-

фийската и радомирската рая стана постелка под краката на конете и всеки, който донесеше пред падишаха една глава, вземаше по пет филори подарък.

Един ден Негово Величество падишаха на света извика при себе си Узун Каръоглу* и му каза: "Иди, хвани и ми доведи един език от тези унгуруски неверници. Ала да не бъде от неверниците на София!" Тогава Узун Каръоглу рече: "Заповедта принадлежи на моя повелител!", яхна и се отправи към жалките неверници. Като каза на другарите си много напътствени слова, той всекиму вдъхна в сърцето сила. Вървяха целия ден. Когато се свечери и се спусна нощта, те спряха на лагер в едно поле. Забавиха се там до сутринта, а щом съмна, отново яхнаха и поеха по пътя. Ала през тази нощ беше паднала толкова гъста мъгла, че те с мъка се забелязаха един друг. Вървейки така, без да виждат нищо от мъглата, те навлязоха всред отрядите на жалките неверници. Тогава по волята на Аллаха излезе вятър и разнесе мъглата. Узун Каръоглу видя, че работата става лоша и на главата му се стовари голяма беда. Щитът му падна, той се прежали и погна жалките неверници. С мигновени удари разгонваше един подир друг неверницките отряди и си проправяше път. Ала по волята божия конят му се преобърна, счупи си гръбнака и му затисна едната ръка. Помъчи се, ала сила не му достигна да се привдигне от мястото си. Проклетниците

---

* Узун Караоглу Хъзър бей, един от приближените на румелийския бейлербей Шахин паша Шехабеддин. Вероятно от неговото име произлиза името на пловдивското село Узун Кара /по-късно Узун Кърово, сега с. Дълго поле/, което фигурира в списъка на селата вакфирани от Шехабеддин паша за издръжка на пловдивския имарет.

се приближиха, плениха Узун Каръоглу и го оковаха в робски вериги. Като го натовариха на една кола, те го поведоха при злосторника-крал и си говореха: "Бре, този турчин акъл нямал! Устоява ли се с една-две хиляди души на такава огромна войска? Ето, че си даде гърлото за това, което направи." Един доста известен измежду жалките неверници каза: "По-добре щеше да бъде да не беше идвал и да не се беше хващал. Вярно е, че се напъха в ръцете на голяма войска, ала и колко християнски живота отне! Не видяхте ли, че се затрупа с мърша. Исус Христос помогна и Светият дух благослови, та конят му се преобърна. Иначе, ако конят му не беше паднал, още какво ли щеше да ви покаже и още колко ли глави щеше да откъсне, че на края щеше да се измъкне. Никой от вас не намери сили да отиде след него и да го спре, или поне да го преследва. Не чуха думите на нашия крал – Деспот Жупана, ала тези тюрки така ще ни наредят, че ще се видим в чудо!" Тъй като Узун Каръоглу знаеше езика на онези, чу тези думи и си помисли: "С мен беше каквото беше, но нека поне да посипя огън в сърцата на онези неверници!"

Когато жалките неверници доведоха Каръоглу при Янко, Янко вдигна глава и каза: "Добре и верно да кажеш нещата, които ще те попитам! Не говориш ли истината, ще те накажа!" Узун Каръоглу отвърна: "Ще ви кажа новини тогава, когато се съберат тримата на едно място – и унгурският крал, и Деспот, и Янко. Тогава ще говоря, а сега не мога, ако щете да ме направите на парчета!" Янко заповяда: "Този турчин има голяма новина. Заведете го при краля!" Веднага се вдигнаха от там и отведоха Узун Каръоглу при краля. Янко също дойде и описа на краля един по един всичките извършени от Узун Каръоглу подвизи, а после му предаде и реченото от него: "На теб не мога да ка-

жа, на краля ще говоря!" Този път и кралят, и Деспот, и Янко се събраха на едно място и заразпитваха за падишаха и за войската му. Ела сега и виж как Каръоглу отвори медена уста и какво издума: "Нека бъде здрав нашият падишах! Той е от другата страна тъкмо на този проход, който сте стигнали. Ако ли пък питате за войската му, неговите капъ-кулу, които са еничари, и цялата румелийска войска точат зъби. И анадолската му войска на тълпи и на талази неспирно напредва. С една дума, без анадолската войска, само румелийската е повече от три пъти по сто хиляди души. И защо питате мен за падишаха? Вие не знаете ли? Да не би падишахът никога да не е идвал до вашата страна! Ами какво беше сторил на Коджа Крал* и на бащата на този Деспот?!** Както сте бягали от него като овце от лъв, така и сега ще трябва да бягате. Ако сте мъже, гледайте да минете през този проход, та да видите майките какви [юнаци] са родили!" И каза още: "Кралю, вие не се обиждайте на тези мои думи. Каквото и да кажа, честно го казвам. И да липсва нещо в словата ми, излишък няма. Пък и ето, до няколко дни ще си проличи.

---

* Става дума за унгарския крал Сигизмунд Люксембургски /1387-1437/. Вероятно тук авторът намеква за поражението, което обединените сили на Сигизмунд и войската на деспот Георги Бранкович претърпели от Мурад II при Голубац в 1423г.

** Вероятно се има предвид наказателната експедиция на Мурад II срещу сръбския деспот Стефан Лазаревич /1389-1427г./, заради неговото неподчинение и съглашателство със Сигизмунд през 1426г., когато османските сили достигат Крушевац. Тук авторът погрешно представя предшественика на Г. Бранкович – деспот Стефан Лазаревич като негов баща.

Вие си мислите, че падишахът бяга от вас, а хич не смисляте, че той вече ви стори каквото трябваше. Като се довлякохте чак до тук, сега забравете пътя за връщане, защото до три-четири дни всички проходи, останали зад гърба ви, ще бъдат затворени. Знайте, че изгорените градове, които видяхте, са били подпалени, за да ви примамят до тук, а не от страх пред вас. Е, стигнахте до тук по живо, по здраво, ала не зная като как ще ви се наложи да си отидете. Уповавате се на колите си, надявате се, че османците ще дойдат при вашите коли, а вие ще ги гоните като стреляте с топове и пушки. Хич и не се досещате, че те са пресметнали вашето коварство и не ще дойдат срещу колите ви. Може и да ви обградят в места, където топ не минава, и ще ви държат така докато не почнете един друг да се ядете. Речете ли да се върнете назад и да избягате, от тук нататък няма полза от бягство. Защото така зная – проходите са завардени. И птички да бяхте, пак не бихте могли да прехвръкнете. Ако питате за моето идване, то ето аз какво казах пред падишаха: "Нека отида с моите юнаци да срещна и ударя Янкото, та или да го хвана жив, или да му отрежа главата, или пък да пипна някои от бягащите херцози и банове и да го докарам!" Тъй като времето беше мъгливо и нищо не се виждаше, влязох между отрядите ви и тогава по волята на Аллаха мъглата се вдигна и не смогнах да сторя каквото бях намислил. Ала хиляди благодарности към великия Аллах, защото трупът ми не остана сам. Отсега нататък не ми е жал, че ще умра, защото повалих като есенни листа в прахта толкова много жалки неверници. И ако конят ми не се беше преобърнал, пак щях да се измъкна и да си ида. Но такава била волята на Аллаха, та конят ми падна и хем кръста ми удари, хем ръката ми остана под него. Вие тук с Янко вършите глупости. А Янко беше безси-

:ен да отвърне само на мене, когато отрядите му един по един се разпръскваха. И положението беше такова, че срещу всеки от нас се падаха по повече от хиляда ваши човека. Какво ли ще се случи с вас, когато срещу всеки един ваш се завъртят по десет наши?!" И той наговори още много такива неща, докато душите на жалките неверници се качиха в гърлото им и те се същисаха какво да правят. Много се умислиха и угрижиха, а Узун Каръоглу Хъзър бей каза още: "Виж, Кралю! Вам никак не се понравиха тези мои отговори. Ала ще дойде ден, когато ще си спомняте думите ми, ще ме благославяте и ще жалите, че не сте действували според смисъла им. Главите си с камъни ще удряте. Защото нямате човек, който да отвърне на Османоглу. Ето, това са моите думи. А вие, както знаете, така правете!" И млъкна.

Изкараха го навън. Тогава проклетникът Янко каза: "Истина е, че този простак ни стана добър език, ала трудностите на работата представи по своему!" Тогава Деспот каза: "Този простак много думи издума, а от всяка негова дума има по нещо за вземане. Защото, ако целият двор и свита на Османоглу са се наострили, трудно ще бъде да им се даде отговор. Толкоз много говорих, не дадохте ухо на думите ми. Ала все пак ще трябва да се съгласите с мен. Аз от баща си съм се поучил що за вампир е този Османоглу!" При тези думи проклетникът Янко каза: "Аз ще намеря Османоглу където и да е и един път ще се ударим. Вие тръгнете и елате след мен. На каквото е способен Османоглу нека го покаже на мен. След всичко, не върви да не се ступаме с него поне веднъж!" После всички се разотидоха по шатрите и нощта мина. На другия ден, ведно с утринта, всички се вдигнаха от места-

та си и се отправиха към прохода.*

Ала от тази страна повелителят получи вест: "Неверниците напредват към прохода!" Още същия миг падишахът призова бейовете си, окуражи ги и им даде много напътствия и съвети. Цялата нощ падишахът спа навън и не влезе в шатрата си. Когато съмна, той взе от дясната си страна анадолската, а от лявата – румелийската войска и така цялата ислямска войска зае определеното ѝ място.

От онази страна проклетникът Янко също вървеше, а зад него напредваше и кралят. Когато Янко погледна и видя пехотата, той бързо слезе от колата,* яхна коня и удари върху нея. А пехотата призова божието име и замята стрели. Когато видя това положение, падишахът на света викна: "Защо стоите?!" Веднага отвсякъде засвири военната музика, завиха зурните, зареваха тръбите, разлюляха въздуха наоколо звънците, неспирно забумтяха барабаните, развяха се знамената, повторно се призова божието име и ислямската войска се хвърли срещу врага. Велики Боже, каква битка започна! Този ден слънцето изгря съвсем червено от кървавите изпарения. Мнозина достигнаха желанията на отвъдния мир, изпиха питието на жертвата и като колеха и проливаха кръв, стигнаха до царството на нощта. С една дума, докато азапи и еничари, смесени наедно, се държаха мъжки в името на ислямската вяра, проклетникът Янко видя, че ня-

---

* Вероятно авторът има предвид придвижването на кръстоносната армия в Тракия в две колони: едната към Ихтиман, а другата – към северния изход на Златишкия проход през пролома на р. Тополница между селата Петрич и Мухово.
В текста е използувана унгарската дума "хинто" със значение "талига", "екипаж". Налице е още едно указание, че авторът е ползувал източници с неосмански произход.

ма изход, та пришпори коня си, излезе напред и взе да командува жалките неверници. Тогава един куршум откъм ислямската войска удари коня му. В същия миг той смешно рухна ведно с коня и чуждоземното си въоръжение и полетя, както се лети от покрив. Ислямските войни пратиха много стрели, ала не го достигнаха, та много от бойците извадиха сабя. Не успяха обаче да го заколят, защото безверникът бе цял в желязо. Към него се хвърлиха няколко хиляди неверника, та едва-едва успя да отърве главата. Ала през това време мнозина от неверниците изпопадаха на земята. Бил пленен бозавият кон на проклетника с всичките му принадлежности и едно черно знаме. Навеждайки надолу знамето, го занесоха на падишаха ведно с коня, а падишахът ги дари с милост.

Все така се води боят чак до вечерта. Когато настана вечер и слънцето залезе, заби барабанът за почивка. Чавушите се вмъкнаха и разделиха една от друга двете войски. Ала падишахът заповяда: "Никой да не мърда и всички да останат по местата си!" Чак до сутринта ислямската войска остана неподвижна, без да мръдне от мястото си, на което беше.

Нека сега нашият разказ стигне до неверниците, които този ден се върнаха сразени и изсипвайки се на главата на краля, казаха: "Кралю, стана тя, каквато стана! Казваха, че Османоглу е избягал. Какво ти бягане. Днес ни накара да изпием тасове отрова. Малко остана да хванат жив-живеничък и такъв мъжага като Янко. Както и да е, отървахме Янко, ала много християнски души отидоха при Светия дух. Плениха Янковите оръжия, заедно с един бозав кон и едно черно знаме, което наведоха надолу и отнесоха. А пък пехотата, честити кралю, била невиждано зло. След сто хиляди атаки и сто хиляди удара, дори един от тях не помръдна

от мястото си, че дори и окото му не мигна. До сега не бяхме виждали такива бойци. Оттук нататък значи, изходът ни е да зарежем колите си по местата им и още тази нощ да си плюем на петите.* Иначе, ако трябва когато съмне пак да държим бой, ни един от нас не ще остане!" Казвайки това те взеха да се вайкат и да плачат. После пристигна един от приближените неверници и сведе глава пред Деспот. След като обясни каква е работата, Деспот каза: "Знаех си аз, още като дойдохте тук, че ще си намерите белята!" "Станалото, станало" – казаха – "сега какво да правим?" Тогава Деспот рече: "Изходът е този. Нека кралят и колите ни се вдигнат, да се измъкнат и да си отидат. А ние с 40-50 хиляди християни ще застанем пред Османоглу, та да не би той да стигне честития ни крал и да му стори зло!" Никой думица не смогна да каже.**

От своя страна падишахът на света извика при себе си своите роби-еничари и каза: "И така, утре е денят на битката. Ха сега, да ви видя! Цялата ми хазна е ваша. Вие само свършете работа, пък аз ще ви удавя в злато и сребро!" Тогава всичките му хора удариха глава в земята и казаха: "Само нека нашият падишах да бъде здрав! Утре, дай Боже, такава сабя ще сложим на жалките неверници, че някога легенди ще се разправят за това!" Падишахът на света вдигна ръка за благослов и окуражи всинца. След туй покани военачалниците. Призова също кетхудата Йомер. Споменатите дойдоха, уда-

---

* Буквално "да заменим своето спокойствие с бягство".

** Описваното сражение станало на 12.XII.1443г. вероятно около Златишкия проход и е известно в литературата като "Златишка битка". Независимо от своята тенденциозност, приведените сведения са най-подробното и обширно свидетелство за нея в османската историография.

риха глави о земята и останаха в преддверието. Тогава падишахът на света облече всекиму почетни одежди, разпита ги за здравето им и каза: "Утре е главната битка. Да ви видя как ще ударите!" Всеки един от тях повторно положи лице на земята и каза: "Заповедта принадлежи на падишаха. Всички до един ще се бием докато станем на парчета!" и излязоха навън. Този път падишахът призова бейовете и заповяда: "Колкото санджакбейове и бейлербейове има, всички да дойдат!" При тази заповед всички бейове се представиха пред взора на султана и удариха глава в земята. Този път падишахът рече: "Утре сутринта е основното сражение и главната битка. Да ви видя да се биете като мъже! Трябва да се покаже на тези жалки неверници мястото им. Тези от нас, които паднат, ще бъдат жертви на вярата, тези, които останат, ще бъдат щастливи!" Но колкото и наставления да им даваше падишахът на света, никой от тях не издаде звук. Споглеждаха се един друг и мълчаха. Като видя това, падишахът разбра, че от тях полза няма. Тогава обърна лице към палата на божията милост и от сърце се помоли: "Помагай Боже, моите робиеничари да ми бъдат верни, та да разбия врага. Свърша ли работата [да даде Бог!] ще им въздам на тези бейове заслуженото – за някого смърт, за друг заточение!"

Щом съмна войските и от двете страни заеха местата си. Падишахът погледна и видя, че пехотата е притиснала врага към земята и отряд след отряд върви срещу му. Тогава той вдигна ръка, помоли се за своите еничари и азапи и заповяда. Засвириха военните музики, забиха тъпаните, призова се името на Аллаха и жалките неверници бяха обсипани с дъжд от стрели, а някои от тях и с огнестрелни оръжия удариха, та разкъсаха гърдите им. Велики Боже, такава битка се развихри през тоя

ден, че син баща и баща сина си взе да не разпознава.* Всред ръце и крака, носове и уши, разсипали се като стърготини от длетото на дърводелеца, проклетникът Янко много се постара, ала изход нямаше. Неверниците – дяволите му проклети – извиха лице, отидоха при колите си, влязоха и подготвиха дулата на топовете.**

От тази страна Турхан бей дойде пред падишаха и удряйки лице в земята, заговори: "Повелителю мой! Бойците на проклетите неверници взеха колите си и станаха мъже на смъртта. Заповядай ислямската войска да се върне назад. Тръгнем ли срещу им, те ще се прислонят между колите, ще ударят дулата на топовете и така ще оставим войската си да бъде разбита. После ще ни бъде трудно!" Като каза това, той убеди падишаха. Падишахът-защитник на света заповяда, та чавушите влязоха сред ислямската войска и я накараха да се върне назад, [казвайки], че работата на неверниците била вече свършена. После падишахът на света се усети, че в ума на този Турхан бей е имало развала. Той съобрази, че войската е трябвало да мине напред и да заварди проходите. Като получи вест, че напред никой не е отишъл, Падишахът рече: "Без да отида самият аз, няма да стане!" Но жалките неверници уловиха сгодния случай и още същата нощ се вдигнаха от там, преминаха Софийската река при село Герман и спряха, а на другия ден, без да

---

* Това второ сражение между левия фланг на кръстоносната армия и османските сили станало източно от днешния Пирдоп, наречено "Чешко поле".

** Става дума за вагенбурга, който имал важно стратегическо значение в бойната техника на хуситите.

се маят, тръгнаха отново.* От тази страна падишахът благополучно се вдигна и тръгна да преследва жалките неверници.**

От онази страна съгледвачи казаха на краля: "Ето, турската войска ще ви стигне и удари. Пазете главите си!" Тогава видяха, че ислямската войска ги е наближила. Злосторникът крал веднага подбра [хората си] като магарета, сглобиха колите и направиха стан. А негово величество падишахът-закрилник на света заповяда: "Тръгвайте на юруш срещу жалките неверници и още днес да видите сметката на тези врагове на вярата ни!" Конни и пеши, всички казаха: "Заповедта принадлежи на падишаха!" И всеки зае своето място в определеното му крило. Отрядите се подредиха и всички готови зачакаха знак.

А жалките неверници яхнаха конете, изскочиха вън от стана и застанаха. Докато проклетникът, наречен Янко, разиграваше коня си, падишахът даде заповед. Призоваха името на Аллаха, отвсякъде ударихa бойните тъпани. Грохотът на тъпаните, стенанията на барабаните и крясъците, излизащи от гърдите на мъжете, изпълниха цялото Софийско поле. "На свещена война срещу гяурите!" – викнаха газиите, грабнаха в ръце пламтящите си саби и се врязоха между неверниците. Като гладни вълци в стадо овце, като лъч в сухо тръстичище про-

---

* Кръстоносната армия била принудена да се върне не заради разгрома, както се стреми да покаже авторът, а поради общите неблагоприятни условия – суровата зима, липсата на продоволствие и невъзможността да се преодолеят в зимни условия планинските вериги.

** Според други османски наративи след отстъпващите кръстоносци тръгнал не самият султан, а румелийският бейлербей Турхан паша.

никнаха те сред тях. Виждайки това, проклетникът Янко ревна като свиня: "Бре, какво стоите! Зацапахте с кал лицето на Светия дух! Патреман Яндулус ще се отвърне от вас!", па като пришпори коня си, захвана да поучава жалките неверници. Щом като видя тяхното поведение, падишахът-защитник на света пришпори коня си и честито тръгна. Тогава [Велики Боже!] тези неверници взеха да капят като есенни листа и неспособни за съпротива – ха така, де! – се натикаха в стана си и взеха да подготвят топовете. Без да поглеждат към неверницките топове и пушки, ислямските воини тръгнаха от четири страни към неверницкия стан като лъвове, подушили кръв. А докато неверниците, загрижени за главите си, забравиха дори да стрелят с топове, Турхан бей отново пришпори коня си и удари глава в земята пред падишаха: "Нека моят султан заповяда и ислямската войска отстъпи назад от стана, защото тези неверници са проклети измамници. Не се ли изтеглим, те ще ударят топовете, ще разбият ислямската войска, а после отново ще излязат от стана и ще ни ударят. Тогава ние с какво ще им противостоим?" На тези думи падишахът отвърна: "Тая няма да я бъде, Турхане, защото аз виждам, че у тези неверници не останаха силици ни с топове да стрелят, ни с пушки. Ти нещо не си с ума си!" А Турхан рече: "Щом е тъй, нека моят падишах ми отсече главата, та да не видя с очите си този резил. Защото аз зная какъв ще бъде краят на тази работа. Гледай господарю! Измежду твоите бейове и роби няма по-стар от мен. Всред анадолците може и да има, но те пък не познават хитрините и коварството на този враг. Падишахо мой! Къща с вяра не се превзема. На мъдрите принадлежи бавността и спокойствието, на простите – яростта и бързината. Помисли за последиците, господарю! Ще пострадаш! Дано тези ду-

ми на стареца ти бъдат достатъчни!" Каза това и още много приказки наприказва. Падишахът знаеше, че жалките неверници не ще смогнат да се съпротивляват, но се поразмисли и си рече: "Ако тази работа стане както аз казах ще бъде много добре. Ама стане ли обратното, ще рекат, че султанът не си държи на думата. Щом е тъй, нека изтеглим назад войските си и да видим за какво ще ни похвали всемогъщият Бог." Като си каза тъй, той заповяда: "Ислямската войска да се върне назад!" В същия миг чавушите влязоха сред нея и с мъка разделиха разгорещените бойци. Всеки от тях си тръгна към шатрата – кой хулейки Турхана, кой – тези, които са станали причина за това. Ала бяха оплячкосали много от колите на проклетите неверници. От онази страна жалките неверници пак си събраха душата, горещо благодариха на Патреман Яндулус и останаха смирени и сразени.

С милостта и щедростта на всевишния Аллах, който разпростира своето благотворение върху всички, нека всеки враг бъде посрамен и разбит, а ислямската войска да бъде победител! Заради почитта към приятелската мисия на Пророка-избранник Мохамед – нека всемогъщият Аллах го благослови и поздрави – и заради почитта към божия трон, и заради почитта към божиите заповеди, и заради почитта към съкровището на божия престол, и заради почитта към чистосърдечните невинни, и заради почитта на животните, пасящи трева, и заради правото на божествената сила и слава – о Господи, о Господи, о Господи, о Господарю на силата и славата, о ти, който си най-милостив от всички милостиви и състрадателни!

Щом се мръкна, жалките неверници удариха на бягство, преминаха през прохода на Шехиркьой и се настаниха в Шехиркьойското поле. Ала дяволските неверници бяха оставили в прохода много пе-

хота. Тези проклетници щяха да останат в засада, в случай, че дойдат ислямските войски.

От тази страна падишахът на света каза на Турхан бей: "Виж, Турхане! Като наля студена вода върху нашето горещо ядене, ти направи, каквото направи! Карайки ме да изтегля назад нашата войска, ти стана причина да бъдат подарени главите на жалките неверници. Ето, че тази нощ те намериха сгода и преминаха прохода при Шехиркьой. Какво ще предложиш срещу това?" Тогава Турхан каза: "Господарю мой! Нека моят господин да стои тук честито и както му харесва. Ние сме роби на нашия падишах и щом той заповяда, ще тръгнем да ударим сабя по тези душмани, та жива душа от тях да не остане!" Падишахът заповяда де що има бейове и тимариоти – и Махмуд бей, син на Ибрахим паша, и Хасан паша, и Турхан бей – всички да отидат и да нападнат неверниците в гръб. А жалките неверници във всеки напуснат стан не оставяха ями, без да ги запълнят с трупове. В местата, където ями не се намираха, те палеха големи огньове и хвърляйки труповете в огъня, ги изгаряха, та турците като видят, да не разберат какво е станало.

Ала нека нашият разказ се върне при бейовете и ислямската войска, които бяха тръгнали след неверниците. Като наближиха прохода, бейовете спряха и взеха да се съветват дали в прохода няма невернишка клопка. "От дясната страна на село Драгоман има един път" – казаха си те – "нека минем оттам, да поставим хора и да проверим прохода!" После се застягаха. Тогава пристигна Турхан и попита: "За какво се съвещавате?", а те му разказаха. А той не беше бей като бей, ами черна напаст, та им рече: "С кой ум ще проверявате? Как е възможно бягаща войска да поставя клопки. Щом се промъквате така още преди да сте видели лице-

то на неверника, какво ли ще бъде, когато го видите!" Като каза това, той им развали съвещанието и те тръгнаха към прохода без страх и съмнение. Залегналите в клопката [неверници] отведнъж ги взеха на огън, та съпротивата стана невъзможна. Всички се върнаха назад и избягаха. Ала синът на Ибрахим паша – Махмуд бей – имаше съвест, та не избяга, а влезе в яко сражение с проклетниците и ги омаломощи. Но при Махмуд бей не остана никой. Като видя, че работата става лоша, той пришпори коня, за да си спаси главата, ала обърка пътя и стигна където не трябваше. Като видя, че оттам с кон не ще може да се мине, той скочи от коня и като вървеше, един отряд от неверниците го забеляза. "Това ще да е някакъв големец! " – си рекоха и тоз час скочиха и го нападнаха като свини. Махмуд бей повали мнозина от тези проклетници на земята, но изход нямаше. Защото една ръка благоденствие не прави и от сам камък ограда не става. Тези проклетници направиха каквото направиха – хванаха и поробиха героя. И никой [от неговите хора] не каза, че този Махмуд бей е зет на падишаха, никой не рече да се върне и да му помогне, а оставиха него, героя, да бъде поробен.

Като хванаха Махмуд бей, неверниците го обраха и нищичко не му оставиха [Боже мой, прости в името на невинните и помнещите!]. После го отведоха в кралската шатра. Там Деспот, кралят и Янко стояха и си говореха: "Какво да правим, какво да струваме, за да не ни нападнат турците!" Тогава Янко каза: "Какво могат да ни сторят на нас турците, та се страхувате!" – и още много издрънка. Ала кралят рече: "Ти не говори глупости, защото, ако вчера турчинът не беше спрял войската си, нямаше двама на едно място да сме сега. Този Турчин щеше да ни изближе като сол. И защо не стреля с топовете и пушките, които приготви? Защото

топове и пушки сами не стрелят, хора трябват за тях. Интересно и ти по това време в каква дупка си пъхнал главата си!"

Докато го хокаше така, през вратата влязоха неверници и казаха: "Кралю, добри вести! Турчинът бе разбит и един от бейовете е пленен!" Тогава кралят рече: "Като е пленен един бей, пък и десет бейове да са пленени, турците не са разбити, глупости говорите! До там стигнахме, неколцина техни бейове да пленяваме. Докато вие си пощите брадите, те простряха християнството на земята."

Ето, сега един бей сте хванали, ала Аллах знае колко християни са били затрити. Хайде, доведете го да видим!" Въведоха Махмуд бей. Кралят заповяда, та колкото банове, херцози и капитани имаше, всички се вдигнаха от местата си, посрещнаха Махмуд бей и му оказаха почит. Поставиха му стол и го настаниха. Ала той беше гол. Не на бей, амидори на камилар не приличаше Кралят заповяда, та веднага донесоха почетни дрехи и облякоха Махмуд бей от главата до краката. Чак тогава го попитаха: "Ти кой си и чий си?" Махмуд бей отговори: "Аз съм Махмуд бей, син на Ибрахим паша. Моят брат е сегашният велик везир Халил паша." Когато той каза това, Деспот заповяда, та на часа доведоха на Махмуд бей един оседлан кон, поставиха му отделна шатра и му дадоха двадесет души слуги и всичко необходимо. Качиха Махмуд бей на коня и той влезе в шатрата, а Деспот влезе заедно с него и седнаха. Деспот разпита Махмуд бей за здравето и състоянието му и каза: "Ти си пази здравето, а аз в скоро време ще те свържа с твоите. Вие сте големи хора. Където и да се намирате, мястото ви е ясно. А аз съм видял много добрини от баща ти и не съм от хората, които забравят сторено добро!" После проклетникът Деспот Жупан се заумилква като лисица и каза:"Синко, ти само не

си мисли, че християнството е разбито. Не поражение, а дори и грам опасност няма, но тези дни аз непрекъснато ги плаша, та да се върнат и да си отидат. Защото на тях не ще им се опре ни Филибе, ни Едирне, ни Бурса. Но както и да е. Аз ги накарах да ме послушат и ги върнах, защото от османците много добрини сме видели." И други подобни сто хиляди лафове издрънка. Защото неверникът имаше цел. А Махмуд бей, след като изслуша многото приказки на мерзавеца, вдигна глава и заговори: "Нека предположим, че всички ваши думи са истина, и вие сте били приятел на османците. Ала дошлите с вас крале – и полякът, и чехът, и Янко Жупан, и Деспот Жупан, който си ти, и самият Крал, и френският капудан – сега всички заедно не са ли тук?" Деспот отговори: "Разбира се, тука са", "Сега поне един от тях отишъл ли си е?" Деспот отговори: "Разбира се, не си е отишъл!" "Ами ти каза, че тази невернишка тълпа не била разбита. Като не е разбита, какво е станало с войската ви, която я няма никъде? На небето ли отиде, що ли? Като ме видяхте млад, решихте, че нищо не разбирам, така ли? Но ти не ме гледай от високо, защото аз от малък гледам войска и битки. Може би на вас веднъж на няколко години ви трябва войска. Ние пък трябва в една година на един-двама врагове да отвръщаме. Е, като е така, да ти кажа, че две трети от войската ви, която дойде тук, стана храна за сабите ни и главите на мнозина се търкулнаха пред падишаха. А тези, които отърваха главите, напълниха трапове и реки, а някои бяха изгорени, дано османците, като видят тази камениста земя, да не разберат положението. Вие обаче не смисляте, че знаещите всеки ден ви поставят на везна и ви теглят кантар по кантар, ока по ока, мискал по мискал. Хайде, аз нищо не зная, но в замяна на доброто, което видях от тебе, ще кажа, че вие

– било разбити, било стегнати – ако успеете по живо по здраво да преминете река Морава, ще покажете юначество и ще спасите главите си. Защото знам, че целта да ни изпратят с 5-10 хиляди мъже към този проход беше да ви наближим откъм гърба и след сражение в сутрешния мрак щяхме да се върнем, а вие...*

"...трябва да вървите по десет часа, само на едно място да спирате, ако добитъкът на която и да било от колите се умори и спре, веднага вещите от тази кола в името на Исус Христос да се вземат, а колата да бъде изгорена!" След като даде наставленията си, още същата нощ по залез слънце те се вдигнаха и си заминаха, оглеждайки се назад.

От тази страна, ислямската войска, разбита в битката при прохода, се беше разпиляла така, че баща сина си не погледна. Анадолската войска с анадолския бей и Турхан – всички дойдоха при султана. Ала езиците им къси, а лицата им – никакви ги няма. Всеки един от тях стоеше възвил глава на една страна, скрита в дрехата му. Негово Величество падишахът-защитник на света предположи, че дошлите вършат някаква работа. Докато си казваше: "Чудно кога ще дойде хубавата вест!?" известиха: "Господарю наш, войските ни, които вървяха след противника, са разбити, – нека султанът да бъде здрав! – и Махмуд бей е паднал в робство." Тогава падишахът запита: "Ами от войската кой дойде?" Съобщиха му: "Всички дойдоха." Падишахът се ядоса и заповяда: "Извикайте ми тези анадолски пръчове!" На часа му ги представиха и той заповяда на капуджибашиите да набият с тояги тези непрокопсаници. Та, душо моя, кого от тях набиха с тояги, кому изскубаха коса и брада, на ко-

---

* Липсва един лист от оригинала.

го тимара дадоха другиму. Като наказа някак си всеки един от тях, на другия ден падишахът се качи на коня и тръгна към Едирне. Никъде не спря. Непрекъснато вървеше, без да обръща внимание на никого от бейовете и без да ги поглежда. Един ден, когато доближи до Едирне, той спря. До народа на Едирне дойде вестта: "Всички – мало и голямо – да посрещнат падишаха!" А падишахът разпита всекиго за здравето , всекиму според положението оказа милост, мина и, както си му е редът, седна на престола. Зае се с делата на бедните и се отдаде на безгрижни забави и пирове.

От онази страна жалките неверници вървяха денонощно, без да спират и да се задържат – победени, разбити, разсипни, отчаяни. Един ден те стигнаха до Паракин. Със страх и ужас преминаха река Морава и разпратиха на четири страни съгледвачи, да не би ислямската войска да им препречи пътя. Когато жалките неверници тръгнаха и стигнаха до Капулу дервент, те започнаха плячкосване. Изоставяйки по пътищата не само яденето си, но и всички купени със собствени парици продоволствия и вещи, те бяха вървяли нещастни и окяни, стенейки и пъшкайки по друма, като брат брата и баща сина си изоставяше на гладувалите с дни селски и градски псета. Та, щом преминаха река Морава, злосторникът-крал заповяда и донесоха много овце и говеда, заклаха курбан и яко се повеселиха, казвайки си: "Ние наново от майка се родихме." Когато стигнаха по този начин до Белград, белградските неверници излязоха да ги посрещнат. Ала какво да видят – от идващите нямаше ни един, който да не е белязан. Кой без ръка, кой без крак, кой без нос, кой без ухо и всички диби дюс голи, те пристигаха слепи и куци и правеха смях. Като ги зърнаха на този хал, белградските неверници решиха, че отивайки мнозина, а връщайки се малко,

те са свършили много работа, видяли са големи битки, завладяли са цяла Румелия и са оставили хора по крепостите, та затуй половината от войската не е дошла, а връщащите се са негодни за работа. Викаха си: "Хайде, станалото, станало, барем турците изгониха, както бяха рекли!" После ги разпръснаха по къщите. Чак когато съмна се разбра онези на каква беда са били налетели.

Щом кралят-злосторник влезе в Белград, заповяда, та след няколко дни всички банове и херцози се събраха наедно и взеха да се съвещават. Всеки от тях каза по нещо. Най-после дойде ред и на Деспот. Сатаната Деспот завъртя език и каза: "Думите на всички ви са празни приказки. Аз знаех, че такъв ше бъде краят на тази работа и многократно ви го казах. Ала що да сторя като не взехте от дума. Дори Янко Жупан ни обиди като каза: "Турчинът ти е зет, та затова размахваш турска сабя и ни плашиш!" Не ни оставиха да вземем мерки. Заради туй така се случи, но аз и на това съм доволен. Пак добре, че Светият дух ни помогна да видим Белград със земни очи. Ама тази работа не ще остане дотук. Защото настъпихме по опашката един заспал змей, та ще видите утре, като пукне пролет, как турчинът ще направи Белград тесен за главите ни, ще ни вземе дъщерите и синовете и ще трябва да трупаме рани върху раните си. Още от по-рано да вземем мерки, защото този турчин преди все пак малко се побояваше от нас, а сега вече преброи брадите ни и не ни слага в сметките. Пък вие правете каквото искате!"

Тогава думата взема злосторникът крал и каза: "Това, което трябва да стане, е следното. Да се напишат писма на всички посоки, да се събере войска и да изпратим съгледвачи при турчина. С колкото и войска да дойде той срещу ни, те да видят и да ни пратят вест. Ако ли пък не стане тъй, ще

свикаме общ сбор на войската и като оставим Янко в Белград, ще отидем да посрещнем турчина. Помогне ли ни Светият дух да го разбием, ще извикаме Янко от Белград и ще се хвърлим, та изцяло ще го унищожим. Напредвайки, ще превземем Едирне и ще завладеем Румелия от край до край."

Янко хареса плана на краля и рече: "Ето кралю, така ще стане работата!" А кралят пак погледна към Деспот и попита: "Ти какво ще кажеш?" Депот рече: "Ти кралю направи добър план. Ала ако ние още от днес започнем да изписваме войска, за колко време тя ще бъде готова? Нека това пресметнем." Пресметнаха: "Войската ни ще бъде готова до шест месеца." Като му отговориха така, Деспот попита: "Е добре, кралю. Колко време има до лятото и до израстването на тревата?" Казаха, че има 50-60 дни. Този път Деспот рече: "Кралю, турчинът не ще се свива, докато ние изпишем войска и се приготвим. Знайте, че още до 50-60-70 дни ще е тук. Защото тази зима той се приготви и само чака тревата. Ще дойдат срещу ни още щом тревата поникне. Те и сега щяха да пристигнат, ала турчинът не пресмята погрешно като нас. Той знае, че ако сега дойде насам. ние ще вдигнем сеното и ечемика, който се намира по селата, или ще го подпалим, а после добитъкът му няма да има какво да яде. Ето защо те чакат лятото. Не видяхте ли, че когато ние отидохме през зимата, те още от по-рано бяха изгорили всичките си села и градчета и ние тегло теглихме за зърно." След като той изрече много много думи, кралят каза: "Всичко това ни сполетя, защото по-рано не се вслушахме в думите ти. Знаем, ти си голям и мъдър човек, любимец на Светия дух. Но станалото станало! Сега трябва да търсим изход. Ти това гледай." Тогава сатаната Деспот рече: "Изходът сега е следният. Без да се залисваме, нека разпратим на всички посоки хо-

ра да съберат войска. После да обградим с високи почести онзи тюрк, който е пленник при мен, да го отрупаме с коне, злато и почетни одежди, пък да го пуснем на свобода. Щом турчинът си отиде, да подберем помежду си пратеници да отидат при брадата на Османоглу. Нека и тримата да го помолим да прости вината ни и да ми даде Семендире и Гюерджинлик. Надявам се, че така думата ще мине пред Османоглу. Защото у тях има милосърдие. Те не удрят сабя по тези, които молят за пощада, и не преследват бягащия. Вие сами видяхте. Ако Светият дух ни помогне и Османецът се помири с нас, нищо няма да се случи. Дари ли ни Семендире – добре, не ни ли го даде – пак добре, само да се помирим!"

Тогава всички одобриха този план. Оказаха големи почести и внимание на Махмуд бей. Дариха му богато украсени оседлани коне и го пуснаха на свобода. Той тръгна към падишаха и си отиде. А жалките неверници приготвиха дарове и изпратиха неколцина човека при падишаха. Пратениците потеглиха ядейки и пиейки, яздейки и спирайки.

Един ден, когато Негово Величество падишахът-защитник на света заседаваше в Дивана и разглеждаше делата на бедните и слабите, той хвърли око на Турхан бей и начаса заповяда на Балтаоглу да го хване и да го доведе пред Дивана. Тогава капуджибашията хвана Турхан бей и го затвори по заповед на падишаха. Ала Касъм паша, който беше бейлербей на Румелия, каза: "Този Турхан има и съучастници. Те също трябва да си получат заслуженото!" и много думи изприказва на великия везир Халил паша. А Халил паша отговори: "Виж братко паша! Когато главата отиде, и краката не държат." Тогава Касъм паша рече: "Щом е така, мене ме освободете от Румелия и я поверете другиму. Падишахът да бъде здрав, пък ние без служ

ба няма да останем."

Тогава Негово Величество Падишахът-защитник на света повери Румелия на Шахин паша и заповяда за отведат Турхана и да го затворят в Токатската кула. А капуджибашията отведе Турхан и го затвори в крепостта на Токат.

Нека нашият разказ стигне до жалките неверници, които бяха освободили Махмуд паша и го бяха отпратили. Един ден Махмуд бей стигна до Едирне. Падишахът на света много му се зарадва и когато го заразпитва как се е случило всичко и как се е освободил, Махмуд подробно разказа на Падишаха всичко видяно и чуто. Поразговориха се до насита.

Един ден в Едирне пристигнаха пратениците на неверниците и влязоха. После отидоха при пашите и поискаха милост. Ала пашите не им обърнаха внимание и не им оказаха почит. След няколко дни пратениците влязоха при Негово Величество Халил паша, целунаха му ръце и поли и го помолиха за милост. Халил паша не ги погледна цели три дни, а после им каза: "Аз не мога да се намесвам в тези работи и да ги съобщавам на Падишаха. Как да се отвори дума пред него, когато той е толкова разярен срещу неверниците! Ислямската войска се стича на тълпи и се струпва. Няма да стане, щото Падишахът да не вдигне тази войска и да не се удари с неверниците." Така ги въртя три дни, ала беше разказал на Падишаха-защитник на света за това, че са дошли пратеници да молят за милост. И когато пратениците пак удариха лице в земята и се замолиха на Халил паша, той каза: "Добре тогава, за ваш хатър ще говоря на Падишаха." Един ден той заведе пратениците пред султанския Диван и ги накара да целунат земята. После Халил паша каза на Негово Величество падишаха на света: "Мой господарю, това са някакви си пратеници, а

за пратеничество не се полага гибел и те са в безопасност. Затова трябва веднага да им се даде отговор и да бъдат отпратени!" После му беше заповядано, та взе писмата им и ги прочете. Там се казваше: "Мой падишах, който си султан на Мека и Медина! Аз съм унгуруски крал и потомък на Нушireван. Ние се провинихме по недоглеждане и признаваме грешките си. Вие не правете като нас. Изпълнен сте с благородство, падишахо мой, и ако нас не ни помилвате, то пощадете раята, та поне тя да не бъде стъпкана под краката ви. Вярно, бяхме се одързостили, но разбрахме колко струваме. Сега молбата ни към нашия господар е следната. Нека той отново дари на Коджа Деспот Семендире и Гюерджинлик. Нека и занапред останем приятели с вас и нашите търговци, както и по-рано, да идват и да си отиват. Нека вашите приятели станат и наши, а ние ще бъдем врагове на вашите врагове!" С тези думи завършваше писмото.

След като падишахът го изслуша, пратениците връчиха донесените подаръци и излязоха от султанския Диван. Тогава падишахът-защитник на света погледна пашите: "Какво ще кажете? Ето, тези неверници молят за помилване, ала искат крепостта Семендире. Какво ще предложите?" – ги попита. Тогава пашите отговориха: "Господарю, тази работа на друга не прилича. Заповядайте да се свика Дивана, да се съберат деловите мъже и хората на оджака и да се посъветват дали тези неверници наистина молят за помирение, или искат само да получат една-две крепости. Без такова съвещание не може!" ...*.

---

* Липсва лист от оригинала.

...и каза : "Разумно е да подобрим пазара, като приемем по-раншния мир." Тогава заповяда и всички паши се събраха на едно място. Там доведоха и пратениците и им казаха: "Вижте, пратеници! Съгласни сме да поемем работата! Ние ще придумаме падишаха да приеме исканията ви и ще го склоним да се помири. Но и ние имаме едно условие. Ако приемете – добре! Ако ли не го приемете, то без увъртания и шеги идете да си гледате работата и не ни пречете да си гледаме нашата, защото след деня идва нощ. Всички ние сме хора на похода. Не ни пречете да се готвим!" Тогава пратеникът каза: "Заповядайте, какво е желанието ви?" Пашите рекоха: "Ако вашите крале, и Деспота, и Янко, и самият Крал склонят да се закълнат – добре! Ако ли пък честта им не понесе да дават клетва, тогава гответе се! До шестдесет и пет дни от днес с радост и удоволствие ще си поговортим под Белград и работата, разбира се, ще се обърне на една страна. Не стане ли тази година – тогава следващата. Ако и тогава не стане, то по-следващата! Крамолата ще продължи до Второто пришествие!" Пратеникът от свое име обеща, че кралете ще се закълнат и [решиха] да изпратят като пратеник там някой си Балтаоглу Сюлейман. Пашите казаха: "Да вървим при падишаха! Може би при това положение думата ще мине и нещо ще уредим!" После се разпръснаха, отидоха при падишаха и му обадиха за станалото. Казаха му, че като пратеник ще отиде Балтаоглу. Падишахът издаде ферман в този смисъл и Балтаоглу тръгна към унгурусите.*

В един прекрасен ден, когато Негово Величество падишахът на света си седеше и се забавлява-

---

* Одринският мирен договор бил сключен на 12.VI.1444г.

ше според вкуса си, той си спомни за Шехзаде* и заповяда да отидат и да доведат принца. На часа се написаха писма и се изпратиха хора при Шехзаде. Един ден връчиха писмото на принца и му казаха: "Баща ти, падишахът на света, те вика!" Тогава принцът рече: "Заповедта принадлежи на падишаха!" и се приготви за път. Един ден той яхна коня си и развявайки тугове и знамена, удряки тъпана, се вдигна от Сарухан и тръгна с желание към Едирне. В един прекрасен ден, когато приближаваше Едирне, неговите възпитатели му поговориха и казаха: "Принце наш, сега като пристигнем в Едирне, пашите и бейовете ще излязат да те посрещнат. Ха да те видим как ще ги почетеш. Трябва всекиго поотделно да почетеш и да го запиташ за здравето му!" Дадоха му много напътствия и съвети в този смисъл. Така един ден, когато принцът приближи Едирне, паши и бейове, мало и голямо, посрещнаха принца и го приеха с почести. А той уважи всички, като се заинтересува за здравето им. После влезе в двореца и целуна бащината ръка. Баща и син се видяха и радостта им нямаше край.

РАЗКАЗВА СЕ ЗА ПОВТОРНИТЕ КОЗНИ НА ВЛАДЕТЕЛЯ

Нека сега нашият разказ стигне до свинята, наречен владетел. Този безбожен неверник, който заедно с унгуруските неверници се беше захванал по

---

* Става дума за принца и бъдещ султан Мехмед II Хан Гази /Фатих/, син на Мурад II, роден в 1430г., на престола /1444-1446; 1451-148i/.

този начин с османците, когато разбра за помирението, отново постави на огъня гърнето на размирието и свари както трябва чорбата на раздора. И така, болният му мозък отново реши да подстрекае Караманоглу. Разпореди се и написаха писмо до Караманоглу. Заедно с писмото изпратиха при него и един известен и личен поп. Един прекрасен ден този поп стигна при Караманоглу, а онзи веднага хвърли поглед към писмото, в което бе казано:

"Аз, който съм владетел на Истанбул, до теб, който си Караманоглу! Нека ти бъде ясно, че ако ние до този момент не сме се погрижили и толкоз сме се съобразявали с Османоглу, то е било все заради твоите деди. Ако не беше заради техен хатър, до сега ние нямаше да оставим на Османоглу нито Едирне, нито Филибе, нито София. Ала ние сме видели много добрини от твоите деди, та не ще сложим ръка върху земите ви. Знам, че сега Османоглу е изморен от унгуруските неверници и от ръцете му за петак работа не ще излезе. Стегна ли се, мога срещу нищо да му измъкна из ръцете цялата земя. Ала от сметката излиза, че трябва да сторим зло и да навредим и на теб. И така, трябва ли ти земя, овреме се размърдай и завладей страната му, докато сгоднят случай ти е в ръцете. Решиш ли, че не си за тая работа, дай поне ясен отговор на моя човек, та тогава аз да се вдигна оттук, да му взема земята из ръцете и да го избутам до свещения Кудюс, че и до Кябето. Ала да знаеш, че ако ти немееш, а после, когато дойда на турчина дохаки и му взема земята, ми кажеш: "Тази земя е моя" и речеш да се жалиш, аз и теб ще те сложа на място. Така да знаеш! А ако се боиш и си викаш: "Дойде ли Османоглу срещу ми, не ще смогна да му противостоя!", то наистина нямай страх. Защото оттатък ще тръгнат и унгурският крал, и Янко

Жупан, и Деспот. Аз пък от тук съм обучил един славен юнак специално за Османоглу. Него ще пратя с голяма войска срещу турчина и бейовете, които са при него, ще дойдат всичките да се поклонят на този самозванец. Ако разстроим видимия порядък на турчина и той бягайки се опита да мине на отсрещния бряг, ние ще покрием морето с франкски гемии и по никой начин няма да му позволим да мине. Ти пък, който си оттатък, докато сгодния случай е в ръцете ти и имаш нужда от земя – вдигай се и се размърдай!" С тези думи писмото завършваше.

Като разбра каква е работата, Караманоглу тутакси подхвърли шапка във въздуха, хвана я и си рече: "Ето, този път звездата на могъществото изгря!" Приготви всичко необходимо за поход, ала бейовете и велможите му не склониха на тази работа и рекоха: "Ела Господарю и зарежи това. Не предавай мюсюлманството, като се подвеждаш по гяурски думи! Защото после и да се пишманиш, полза никаква. Владетелят – този враг на нашата вяра – не ти дава такива съвети от обич и приятелство към теб. Той ти мъти главата, само за да си свърши работата, която си е наумил. Колкото тези неверници са приятели на османците, толкова са и наши приятели." Много го съветваха, но полза нямаше. Този проклетник пак си загуби главата.

А от онази страна пратениците, заедно с Балтаоглу бяха отишли при унгурусите. Един ден те пристигнаха до престолнината на жалките неверници и влязоха. След ден два заведоха Балтаоглу при краля. Кралят му рече: "Ти кой си и защо дойде насам? Или си взел стоки и искаш да търгуваш?" Тогава Балтаоглу отвърна: "Дали стоката ми е за продан, ти ще кажеш. Аз не съм търговец. Нали вие бяхте изпратили при моя падишах пратеници

за помиряване. А моят падишах ме проводи тук, за да видя какъв ще бъде вашият отговор и да му занеса ясни вести, защото не съм дошъл да ви моля и падишахът ми също не моли. Слава на Аллаха, сега нашият падишах има много войска. Толкоз отбрана ислямска войска се е събрала, че само Аллах знае броя и чета ѝ. Ако желанието ви е пак да се биете, нейните саби са готови и чакат само знак от падишаха. Дойдохме тук, защото искаме да сме наясно, а не за да ви гледаме!"

Тогава Деспот стана от мястото си, взе при себе си Балтаоглу, и като отидоха в конака му, удари на молба: "Имаш ли нещо да ми предложиш? Дали падишахът ще ми отстъпи пак Семендире?" Балтаоглу каза: "Думата на падишаха е у мен. Ще приема молбите ви, само ако действуваш според желанията ми и вие тримата – ти, кралят и Янко се закълнете, че повече няма да се биете с нас. Иначе нищо няма да стане, а на теб не само крепост не ще ти даде, ами няма да ти позволи и да погледнеш нататък!" При тези думи Деспот се вдигна, та влезе при краля и като подробно му описа всичко, каза: "Работата няма да стане, ако и тримата не се закълнем. А турчинът е готов. Ще дойде срещу ни и не ще можем да му отвърнем!"

Посъветваха се и на следващия ден отново доведоха Балтаоглу в двореца на краля, предложиха му място. Балтаоглу седна. Този път кралят каза: "Ние поискахме крепостта Семендире от падишаха за Коджа Деспот. Сега ти можеш ли да опразниш крепостите и да ги предадеш на Деспот или отново ще известяваш падишаха?" Тогава Балтаоглу рече: "Виж кралю, аз ще изпълня това, което съм ви обещал, ако вие и тримата се закълнете. Тогава вашите желания ще бъдат приети от мен, иначе нищо няма да стане!" След това тези трима проклетници грубо се заклеха, написаха мирни догово-

ри, дадоха ги на Балтаоглу и се домогнаха до неговата лична благосклонност, обсипвайки го със златни грошове и други дарове. Балтаоглу вдигна сатаната Деспот, отиде, опразни Семиндире и като го предаде на Деспот, тръгна към падишаха-защитник на света.

А от онази страна Караманоглу, който пак се подведе по думите на сатаната владетел, събра войска, за да нападне земите, да ги разгроми и като ги овладее, да си ги възвърне. Един ден, когато Негово Величество падишахът-защитник на света прекарваше приятно времето си в Едирне със своя син – Шехзаде, дойде вест: "Проклетият владетел отново изкуши Краманоглу и той е вдигнал глава!" Тогава падишахът каза: "Принце, седни на трона ми, а аз ще отида с анадолската войска, ще намеря този Караманоглу и ще му дам да се разбере!"

Един ден, когато той поиска да се вдигне, всички бейове и паши, които не бяха съгласни с това, много му говориха, ала нищо не помогна. Те не знаеха каква е целта на падишаха. А падишахът един ден обяви свещена война за вярата и тръгна срещу Караманоглу. Честито прекоси морето и стигна град Бурса. После тръгна и влезе в Йени Шехир. Тогава до Краманоглу дойде черна вест: "Нека ти бъде ясно, че султан Мурад хан с огромна войска иде точно срещу теб. Да видим сега как ще му отвръщаш!" Щом чу тази вест, Караманоглу загуби ума и дума и не знаеше какво да прави. Той разчиташе, че владетелят не ще пусне падишаха през морето и че той ще се бие с него. Ала не стана така, както беше пресметнал. Проклетият владетел дори не излезе пред падишаха. Щом Караманоглу схвана каква беля си е докарал на главата, влизайки в играта на онзи проклетник, той събра на едно място своите бейове и им каза: "На

всяка цена намерете изход! Аз съжалих за тази работа!" Бейовете и деловите мъже се събраха и се посъветваха. Като не можаха да намерят друг лек срещу това, освен повторно да отидат при падишаха и удряйки лице в земята да се помолят, те решиха да направят точно това. Велможите стъкмиха дарове и дойдоха пред султанския Диван на Негово Величество падишахът на света. Всички те ударихa лице в земята и заридаха, свити в полите на падишаха: "Пощада, пощада, Господарю! Не ни прави това, което той направи!" Тогава Негово Величество падишаха-защитник на света се омилостиви, прости вината на Караманоглу, помилва го и отново му подаде ръка. *

После падишахът заедно с ислямската войска се върна. Дойде, остана няколко дни в Бурса, вдигна се от там и като отиде в полето на Михалич, остана на стан. После заповяда да се съберат еничарският ага Хазър ага и другите бейове, всекиго поотделно почете, облече им почетни одежди и им каза: "Вижте бейове и паши! До този момент аз бях вашият падишах. От сега нататък ваш падишах става моят син. Нека ви видя как ще преживявате, какво ще предприемете и как ще вършите работата си. И корона, и трон, и звание – всичко отстъпих на сина си! Сега го признайте за падишах!" Тогава всички рекоха: "Заповедта принадлежи на нашия

---

* Йенишехирският мирен договор с Караманския бей бил подписан във втората половина на юли 1444г. По силата на този договор Мурад II отстъпил на караманците областта между градовете Бейшехир и Акшехир, с което си осигурил техния неутралитет и укрепил позициите си в Анадола. Караманският бей повече не нарушил договора и през 1448г. в битката на Косово поле участвувал със свои сили на страната на османците.

повелител!" и удариха глави в земята. И еничари, и спахии, и паши, и бейове, всички тръгнаха за Едирне. А падишахът на света остана там. В поход и почивка, ядейки и пиейки, ислямската войска дойде до Едирне и влезе. Когато принцът стана султан на мястото на баща си, той взе да се занимава с делата на бедните и слабите и заживя в удоволствие и спокойствие.

РАЗКАЗВА СЕ ЗА ДЮЗМЕ*

От онази страна, проклетникът, наречен владетел, беше написал и разпратил наоколо писма. След това изкара злосторника-самозванец, даде му много злато и съкровища и му каза: "Хайде сега да те видя! Явяваш се и казваш: "Този трон е мой. Аз съм потомък на Османовци. Щом аз съществувам, откъде накъде тронът на теб да се пада!" Когато заявиш така, всички бейове и паши ще се обърнат към тебе и ще ти дадат трона. Седнеш ли на трона, мене слушай! Ще правиш това, което те уча и да те видя какъв падишах ще бъдеш!" След като издрънка още много подобни глупости и поучения, той изведе разбойника-самозванец. А онзи изскочи и заявявайки исканията си, дойде, та се установи в селото на име Инджегиз. Поседя там няколко дни, та дано народът дойде да му се поклони и да го направи падишах. Ала никой не призна самозванеца за господар и не го почете. Като видя това,

* Става дума за принц Орхан Челеби, внук на Сюлейман, който се намирал в изгнание в Константинопол. При падането на Константинопол в 1453г. той бил обезглавен от хората на Мехмед II.

той съвсем си загуби ума, та се вдигна от там и тръгна да гони Агач денизи. Един прекрасен ден стигна до Агач денизи, разпъна шатри и се установи на стан. Вестта за това стигна до Едирне. Падишахът събра всички паши и попита каква е тая работа. Тогава всеки един от тях си каза думата и решиха, че е най-добре да се пише писмо на султан Мурада, да му обадят положението и да го извикат. Докато се приготвяха, дойде още една вест: "Защо стоите? Ето, самозванецът дойде до Агач денизи и завладя всичко що е от другата страна на планината!" Тогава пашите отново се събраха при падишаха и като се посъветваха, всеки каза по нещо. После решиха да изпратят човек при падишаха, за да го повикат и пратиха Махмуд паша. А Махмуд паша със свитата си отиде, спусна се към Гелиболу и мина морето. Неверниците ни го усетиха, ни го разбраха.

От тази страна принцът заповяда на Шахин паша да отиде с румелийската войска и да се справи със самозванеца: "Заповедта принадлежи на падишаха!" – рече Шахин паша, взе румелийската войска и тръгна срещу самозванеца. Пашата заповяда на един от бейовете – Коч Хюсеиноглу – да отиде и да пресече пътя на самозванеца. После прати заповед на Шамлъ Али, даде му напътствия и му каза: "Ха сега да те видя! Да идеш, да хванеш пътя към Истанбул и здраво да се укрепиш!" След това пашата прати заповед и до своя дефтердар и му нареди: "Да се заповяда на местните кадии и субашии да не си седят вкъщи, ами всички да излязат и да охраняват тази земя!"

От онази страна Кочоглу наближи самозванеца. Ала онзи усети това и попита неверниците какво да прави. Те казаха: "Виждаме, че от ден-два турците ни преграждат пътищата и не ще ни позволят да минем. Положението е опасно!" "Ами тогава,

какво?" – попита самозванецът. Неверниците рекоха: "Изходът е този. Веднага, по живо, по здраво идете при владетеля и го известете за това, що ни готви турчинът. Нека той ни измъкне и отърве от него. Иначе нямаме вече сили!" Самозванецът тутакси загуби и ума и дума и още същата вечер с падането на нощта се вдигна, хвана пътя за Истанбул и избяга със сто-двеста души.

От онази страна дефтердарят и Кочоглу наближиха и завардиха пътя. После пратиха вест на пашата – да дойде и да хване самозванеца. Ала те не знаеха, че той е избягал. Щом съмна, Коч Хюсеин научи за бягството му и на часа тръгна подире му да го преследва. След него и Шамлъ Али се вдигна от мястото си и също се хвърли след онзи, а пашата ги следваше по петите. Гонен от страх, самозванецът хвана един удобен път през гората и по брега на Черно море се измъкна към Мидис.

От другата страна съобщиха на пашата: "Самозванецът стигна до Мидис!" Тогава пашата заповяда: "На всяка цена настигнете самозванеца и не го оставяйте да избяга!" Като ги предупреди повторно, той самият също се хвърли да го гони.

А самозванецът със страх в душата денонощно бягаше. Един ден жив и здрав стигна до Истанбул, дойде при владетеля и подробно му разказа всичко, което беше видял и патил. "Синко – попита владетелят – никой ли от османските бейове не ти стана приятел? Никой ли не ти възвърна земята?" Самозванецът отвърна – "Нито един човек не ми се поклони, никой не ми отстъпи мястото си. Разбрах, че за да ме хванат, те ще дойдат до сами вратата на Едирне, че и на Истанбул ще сложат ръка. Станалото, станало, а сега гледайте този град да овардите!" Подскочи тогава сърцето на владетеля и той се потопи в собствените си ядове.

Речените доверени хора денонощно гониха са-

мозванеца, ала не смогнаха да го стигнат, та се върнаха в Едирне, явиха се пред падишаха и подробно му разказаха какво е станало със самозванеца. Много доволен, принцът всекиму въздаде почит и милости.

КОЗНИТЕ НА ВЛАДЕТЕЛЯ

От онази страна сатаната владетел, не знаейки що да стори, пак сложи на огъня гърнето на раздора. Взе да мисли и да се кахъри. Този проклетник още от по-рано беше написал и [разпратил] на четири страни писма: "Бъдете готови, защото аз от тук отново изкусих Караманоглу и го накарах да си загуби главата. Щом Османоглу тръгне срещу му, вие, без да губите нито ден, тръгнете от другата страна. Ние пък от тук ще излезем с Дюзмето. Така с хитрост ще отнемем земята на Османоглу, ще я овладеем и ще си заживеем както по-рано, в съгласие с вас!" Такова писмо беше стигнало и до унгуруския крал. Злосторникът крал, който се беше помирил с османците и беше подписал твърд сговор за мир, не бе обърнал внимание на това писмо от сатаната владетел.

Като видя, че работите не вървят на добре, проклетият владетел усети как морето на бедите прелива през главата му. Не се ли опълчи срещу това, то всичките му сплетни щяха да станат явни, а цената им щеше да се стовари на собствената му глава. Веднага написа и изпрати до унгуруския крал повторно писмо. Когато писмото стигна при краля, онзи заповяда да се съберат всички банове и херцози. Прочетоха писмото на владетеля. Там било написано: "Аз съм владетелят на Инстанбул. Ти, който си потомък на Нушерван и велик крал, щом

пристигне писмото да научиш, че когато по-ранс
тръгнахте срещу османците, Османоглу е бил така
притиснат, че работата му е била спукана. Ала по
неже помежду ви нямаше ни един умен човек, вие
се уплашихте, избягахте и се върнахте назад. Це
лият двор на османците се беше разпилял и те се
бяха разбягали на тълпи към Анадолския бряг. А
аз си стоях тук, без да си подавам главата, защо
то си казвах: "Нека още малко се поразпръсне войс
ката на османеца, а после ще тръгна от тук, ще го
обградя и ще му дам да се разбере. След туй ще
завладея земята и страната му!" Пък вие, без да се
огледате назад, си обърнахте гърба. Избягахте, по
искахте от него милост и се помирихте. Та само от
това, че турчинът ви отстъпи такава крепост като
Семендире и ви остави да окачите камбаните на
джамиите й, как не можахте да разберете, че той е
слаб и не е способен да се бие! Сега стана ясно, че
между вас не е имало ни един предвидлив човек
кадърен да чертае планове. А сега, щом пристигне
писмото ми, извеждайте войската и тръгвайте, без
да губите нито миг, нито час. Вие от там и аз от
сам, нека обградим турчина, напълно да го раз
бием, да овладеем градовете и паланките му, да
окачим камбани на джамиите му и служейки на
Исуса, да се поклоним на Светия дух. Защото сега
султан Мурад отиде срещу Караманоглу и огън го
ри на главата му. Няма как да ви срещне пак, но и
да се случи да пожелае да ви пресрещне, аз не ще
му позволя да премине морето. И птица да е, пак
не ще може да прелети. Покрил съм с кораби мо
рето и така съм го завардил, че муха не би могла
да мине. Добре ще е да дойдете, докато сгодният
случай е в ръцете ви. Не обърнете ли внимание на
писмото, не се ли помръднете, да знаете, че ще се
оплача от вас на Римския папа и ще стана причи
на да ви отлъчат от християнството!" С тези думи

той завършвал писмото си.*

Този път, като усетил накъде вървят нещата, злосторникът крал погледна своите банове и херцози и попита: "Вие какво ще кажете? Как да постъпим?" Всички мълчаливо се спогледаха. Изведнъж Янко Жупан вдигна глава и каза: "Кралю, аз още от по-рано ви казвах, но вие не се съгласихте с мен, уплашихте се, обърнахте се и избягахте. А аз бях вече счупил носа на османеца. Само още петдесет дни да бяхме останали, те щяха всичките да се разпаднат и да избягат. До днес ни Едирнето им щеше да остане, нито Бурсата им**... Ала не ме чухте!" Тогава злосторникът крал рече: "...*** Сега какво да правим, като вече се помирихме с турчина и се заклехме да мируваме. Може ли вече да развалим думата? Този проклетник, наречен владетел, ще ни [наклевети] на Римския папа и ще стане лошо!" Тогава всички се посъветваха и съвещанието им реши: поход! Разпратиха на всички страни хора, събраха войска, обявиха общ сбор, вдигнаха на крак всички жалки неверници и тръгнаха. Този път злосторникът крал определи за водач Янко Жупан, а за другари му даде останалите неверници.

---

* Писмото на византийския император е исторически факт и носи дата 30.VII.1444г. В него той действително призовава крал Владислав да се възползува от благоприятния момент и да тръгне на поход срещу османците. Желанието на османския автор да представи византийския император като главеч подстрекател на новия поход обаче е преувеличено и тенденциозно.

** Три думи в оригиналния текст липсват.

*** Три думи в текста липсват.

....* го подпомогна с... хиляди войника, кралят на...** даде двайсет хиляди войника; след него полският крал изпрати трийсетхилядна войска; след него маджарският крал се представи с трийсетхилядна войска; след тях се яви и проклетникът Дракул със сина си и двайсетхилядна влашка войска; след тях и Чирин Михал изпрати и представи двайсетхилядна войска; след тях и Римският папа изпрати един от своите попове с трийсетхилядна войска***. С една дума, в кратко време при краля се събра една войска, надхвърляща три пъти по сто хиляди души, и полето заприлича на катранено море.

И [така] злосторникът крал развали договора си с падишаха. Биейки барабаните си, той тръгна с много оръдия и въоръжение и в черен час пристигна до мястото, наречено Оршова. После стигна до Саварина и при полето Важен премина Туна****. Когато се спряха на стан, той изпрати проклетник, наречен Чирин Михал на мястото, именувано Тимок. А споменатият проклетник отиде, удари мястото, наречено Тимок, и всичко извлече, като не остави ни жито, ни овес, ни слама, ни волове, ни овце, ни свини, ни дрехи за обличане. Донесе всичко туй при краля, а раята на това място, виждайки какво става, и неспособна да се противи, отиде в мястото, наречено Саварина, и се засели там. А раята на Сарадж-ели, виждайки положението, изця-

---

* Три думи в текста липсват.

** Изтрита дума в текста.

*** Вероятно става дума за папския легат кардинал Чезарини.

**** Сборната армия на кръстоносците под командата на Владислав Ягело и Янош Хунияди преминала Дунава при Оршова на 20.IX.1444г.

ло се беше подчинила на жалките неверници. Кюмюлоглу, който беше санджакбей на тази област, обикаляше наоколо и мислеше какво да прави. Една нощ раята на тази земя го нападна и ограби всичките му тугове, знамена и шатри. Ала свършвайки тази работа и подчинявайки се на неверниците, раята на Сарадж-ели не смогна да отърве главата си. Жалките неверници ограбиха и нея така, че и кон за възрзване не ѝ остана. А Кюмюлоглу с мъка яхна и избяга. На другия ден като се качи на върха на един баир, той спря за малко. Петдесет – сто души от приближените му дойдоха и се присъединиха към него. После избягаха и Кюмюлоглу стигна до градчето, наречено Ивраджа. Той намери Фериз бейоглу и подробно му описа положението.

НА ТОВА МЯСТО СЕ ОПИСВА ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА, НАРЕЧЕНА ВИДИН

От онази страна жалките неверници тръгнаха и дойдоха до мястото, наречено Видин. Спряха на стан. После злосторникът крал заповяда: "Крепостта Видин да бъде обсадена!" Тогава жалките неверници тръгнаха и докато заемаха окопите, хората на Видин излязоха вън от крепостта, призоваха божието име, извадиха саби и така удариха, че вътре в един час накараха жалките неверници да се струпат при краля. Като видя това положение, проклетникът, наречен Янко, каза на краля: "Кралю, заповядай на мен, твоя роб, да изсипя в Туна камъните и пръстта на тази крепост!" Като поразмисли малко, злосторникът крал каза: "Зная, разбира се, че си способен да свършиш тази работа.

Ала хората на крепостта няма лесно да ни я предадат. Ще се наложи да се задържим тук няколко дни, а нашата цел е час по-скоро да стигнем Едирне, та докато Османоглу е неподготвен, да го завладеем. След това тези крепости ще станат наши наготово. Грешка е наистина да оставим тази крепост зад гърба си. Ала бавим ли се тук, Османоглу може някак си да премине морето и да ни пресрещне. Тогава работата ще бъде лоша. А завладеем ли Едирне, Османоглу не ще събере смелост да дойде срещу ни!" Като каза това, той изтегли назад невернишката войска и спряха.

От онази страна като видяха положението, ислямските бойци се обърнаха и победоносно си влязоха в крепостта. После приготвиха топове, оръдия и каменохвъргачки по кулите и стените на крепостта, забиха червени байраци на всеки ъгъл и застанаха с упование в Аллаха, без да откъсват очи и уши от неверниците.

На другия ден жалките неверници се вдигнаха, тръгнаха с цялата си помпозност и заминаха. Черната вест дойде при пашите в Едирне, а те като се посъветваха, описаха положението на принца: "Така и така, наш господарю, жалките неверници сега са в Сарадж-ели!" Като разбра положението, той попита: "Сега какво трябва да се прави?" Всеки си каза думата, а принцът заповяда: "Бързо известете баща ми и на всяка цена го доведете, защото ще се наложи да тръгне срещу тези неверници. Ала Едирне не може да остане сам. Едни от нас ще останат тук, а другите ще вървят!" Писмата бяха тутакси написани и Махмуд паша яхна и тръгна към султан Мурад хан. Един ден той пристигна при Негово Величество падишаха-закрилник на света, описа му подробно положението и много му се помоли. Защото падишахът нямаше намерение да минава в Румелия. Махмуд паша много го моли и

още му разказа за козните на владетеля. Тогава сърцето на падишаха спря и той заповяда: "Иди сега, поздрави сина ми и кажи да дойде Халил паша заедно с пехотата си и да ме намери в мястото, наречено Гьоксу!" Тогава Кассабоглу Махмуд паша рече: "Заповедта принадлежи на моя падишах!", целуна земята пред падишаха и каза още: "Нека моят господар благоволи да заповяда да се напише писмо до сина му и пашите, та и те да се уверят и зарадват!" Падишахът заповяда и нареди да се напишат писма и да изпрати напред Махмуд паша. А Махмуд паша се метна на коня, хвана пътя и потегли.

От тази страна всички бейове се събраха и се посъветваха. Всеки каза по нещо. Пашите и бейовете погледнаха Чавуш бей в лицето и рекоха: "Чавуш бей! Ти си стар слуга на падишаха и затуй си видял много неща. Стар вълк си на тези места, та ти ни кажи как трябва да се върши тази работа!" Тогава Чавуш бей вдигна глава и каза: "Това, което зная, е следното. Идващият срещу нас враг е много силен. Това, което най-първом ни се налага, е да съберем хора и да ги накараме да разкопаят от край до край околността на Едирне. От подходящи места да се донесе вода и да се напълнят рововете. Нека обградим от четири страни крепостта с вода и да я превърнем в развълнувано море. После трябва да определим хора, да пресечем проходите, през които ще мине врагът, да съберем и подготвим цялата румелийска войска. След туй трябва да сплашим населението на градовете и селата около Едирне и да го вкараме в крепостта, като приготвим прехрана за цялото мюсюлманско население, което ще влезе вътре. Защото крепостта не става крепост с камъни и пръст, ами с хора. Но от много хора няма полза, прехрана трябва. Ето, това знам аз, пък по-нататък, правете каквото вие

знаете!" Каза това и млъкна.

Тогава принцът нареди да се изкопаят ровове от четирите страни на Едирне и като се подплаши народа на околността, да се вкара вътре в Едирне. В изпълнение на заповедта да се подплаши народа от четирите страни и да се изкопаят ровове [Аллах е най-велик!], за кратко време се събраха хора и прокопаха такъв ров, който не може да се опише. Като подплашиха околния народ, вкараха го в Едирне и подготвиха необходимото за него зърно. Ала Шахин паша и Халил паша, колкото собствен имот и храни имаха, вдигнаха ги от Едирне и ги изпратиха в крепостта Диметока. Народът на Едирне взе да шушука и като се струпа на главата на тези паши, заговори: "Какви са тези ваши мерки и що за работа е вашата. Вдигнахте имотите и храните си и ги завлякохте в крепостта Диметока, а ние, групата голтаци какво да правим и къде да се денем?" На бедняците отговориха така: "Ние сме хора на действието и вдигнахме някои от нашите имоти и храни, защото никой не знае какво ще се случи. Може би ще ни потрябва хранилище в провинцията. А вие сте роби и рая, определена да стои в града и трябва да внесете вътре имота и храните си, които са в провинцията. В името на ислямската вяра трябва да се държите храбро. Защото вас няма да ви накарат да излезете от тази крепост, а за нас ще се отворят хиляди работи и като ни изкарат навън, след туй не ще можем да влезем вътре. После като сме отвън и ни потрябват нашите имоти и храни какво ще правим!" Речените паши отговориха така, ала не за това бяха изкарали те своите имоти и храни. Бяха ги изнесли, защото си рекоха: "Ако неверниците превземат тази крепост, нека имотите и храните ни се намират навън!"

От своя страна принцът пак заповяда, та се написаха и разпратиха писма до кадиите на всички

посоки: "Каквито хора от войската има в подвластните ви кази – било еничари, било джебеджии, било топчии, било тимариоти и заими, било запасни и чавуши, а също частите на войската от 1 до хиляда и от хиляда до сто хиляди, без да се бавят нито ден и нито час, с най-голяма бързина да излязат от къщите си и да тръгнат към полето на Едирне. После да отидат да насекат грамадни дървета и да затворят всички проходи на пътищата, по които ще дойдат неверниците. Нищо друго да не правят!" Разпратиха тези заповеди навсякъде и според както гласеше султанският ферман кадиите наредиха, та насякоха огромни дървета и взеха да затварят де що имаше проход по пътя на жалките неверници. Принцът заповяда да се дадат заплати на всички роби и на всеки един от тях оказа множество благоволения и им облече почетни одежди. Всеки един мъж, според работата си и мястото на службата, в която беше познат, застана [на стража] като Искендеров бастион.

Но нека разкажем за Махмуд паша, който бе отишъл при Негово величество падишаха на света. Той бе взел писмата от везира на падишаха и се беше върнал. В Едирне се разчу, че Махмуд паша е пристигнал от страна на падишаха на света. Тогава везирите, векилите и аяните на вилаета посрещнаха Махмуд паша и го заведоха при принца. А Махмуд паша постави пред принца писмото на падишаха и след като получи заповед, прочете го. Съдържанието на писмото беше следното: "Синко, ха сега да те видя! Да събереш на едно място ислямската войска, да приготвиш за нея провизии и зърно и да изпратиш да ме посрещне моя лала Халил паша с пехотата, с топове и топчии. Грижа да нямаш. Като изпратиш ден по-рано Халил паша и пехотата насреща ми, те ще ме намерят в мястото, наречено Гьоску." Писмото носеше печат. Прин-

цът и всички бейове се зарадваха и засмяха. Всекиму дойде умът в главата и забързаха с разумни приготовления. Принцът изпрати Халил паша с пешаците му, много топове и оръжия, заедно с топчиите, да срещнат баща му. Халил паша каза: "Заповедта принадлежи на моя повелител!", излезе от Едирне и тръгна да посрещне падишаха. Група по група, отряд след отряд се стече цялата румелийска войска. Всички се явиха и сложиха глава пред Халил паша. А Фируз бей беше хванал и изпратил два езика измежду жалките неверници. Заведоха тези езици пред съвета на Халил паша и той ги разпита. Те казаха: "Господарю, целта на нашия крал е Едирне и той идва към Едирне." Тогава пашата заповяда и отведоха тези двамата при принца. На тези, които доведоха езиците, пашата оказа почести, даде им тимари и ги изпрати. Самият той с всички еничари, топчии, джебеджии и румелийската войска се вдигна от там и тръгна към река Кописа, за да се срещне с падишаха-защитник на света.

Ала нека нашият разказ се върне към жалките неверници, които бяха тръгнали с голяма помпозност от Видинската крепост. Пътьом тези проклетници и неверници бяха завзели и ограбили Рахова и Лофча.

ЖАЛКИТЕ НЕВЕРНИЦИ ПРИСТИГАТ ДО НИКЕБОЛУ И БИВАТ СРАЗЕНИ

Щом като [неверниците] приближиха до Никеболу, Фериз бейоглу, който беше бей на Никеболу, заповяда: "Всичко живо – котки и кучета, кокошки и петли, мъже и момчета, няколко дни по-рано да

чакат в засада. Ислямските воини пък, с упование в Аллаха, да следят за жалките неверници!" Един ден както вървяха, високомерните неверници пристигнаха в стегнат строй и като видяха, че в крепостта няма никой, решиха, че населението ѝ я е напуснало и си е отишло. Така и съобщиха на мръсника, наречен Янко Жипан. А Янко заповяда да влязат в крепостта и да я овладеят, като поставят вътре множество неверници.

От онази страна Фериз бейоглу беше готов и нащрек. И докато жалките неверници вървяха безгрижно и някои от тях вече се канеха да влизат вътре [Аллах е най-велик!], Фериз бейоглу заповяда и ислямската войска призова божието име, превърна се в оголен нож и така се вряза в неподготвените неверници, че не е за описване. Безстрашно напредващите жалки неверници бяха сковани от изпречилият се отпреде им бастион на Искендер. В Никеболу не остана дори жена, която да не излезе на свещена война и да не ряза глави. Газиите изскочиха от крепостта, взеха неверницките знамена с черни кръстове и ги провесиха надолу. А от кулите и стените удариха с топове и пушки и жалките неверници дори не разбраха на какво са налетяли. Безсилни бяха един другиму да си помогнат. Злосторникът крал пък каза: "Работата на тази крепост е лесна, но моята цел е Едирне. Да вървим да завладеем Едирне, пък после ще пращаме хора към тези крепости. Ако пак се бият, ще ударим топовете и всякак ще ги превземем. Ако ли пък не се бият и доброволно се предадат, ще вземем това, което дават. Щом веднъж ни предадат крепостта, веднага след това ще ги изколим, а жените и синовете им ще заробим. Имотите и храните им ще оплячкосаме!" Тогава, жалките неверници си тръгнаха разбити към река Осъма. А Фериз бейоглу изпрати в Едирне черните знамена на жалките неверни-

ци, множество отрязани глави и неколцина живи неверника. Като ги видя, каймакаминът съобщи на принца. Същия ден принцът се помоли за Фериз бей, а пашата каймакам написа на Фериз бей приятелско писмо и каза: "Синко, нека лицето ти да засияе и да ти бъде честита милостта на падишаха. А тебе сине, да те видим [занапред]! Бъди много предпазлив и ни съобщи накъде ще поискат да тръгнат жалките неверници, та да завардим проходите. Не трябва да пускаме отсам неверниците, докато не дойде нашият падишах султан Мурад!" С още много напътствия и съвети той завърши писмото и го изпрати на Фериз бейоглу.

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ТЪРНОВО

Жалките неверници яростно вървяха и когато се приближиха до крепостта, наречена Търново, злосторникът крал заповяда: "Крепостта Търново да бъде здраво обсадена и да бъде завладяна безпощадно!" и изпрати два отряда. Щом Фериз бейоглу чу за този план на неверниците, той раздели войската си на две части. Начело на едната част постави своя брат и каза: "Иди, братко, и някъде се покажи на тези неверници. Аз пък оттук с моята войска ще им устроя клопка. Когато неверниците те видят, че си с малко хора и те ударят, ти бийки се и бягайки, ги доведи при мен. Когато аз вляза в битката, ти ги подхвани откъм гърба, удари сабя, пък каквото Бог даде!" Така и направиха. Надули тромпетите, жалките неверници вървяха към крепостта Търново. Изведнъж, те видяха, че от една страна стои малко турска войска. "Ей че сгода!" – си рекоха те и нападнаха. Тогава онези

взеха да се изтеглят с бой към клопката. Щом неверниците доближиха до устата на клопката, Фериз бейоглу с войската си развя тугове и знамена, удари барабаните на войната, призова божието име; изтегли сабя и тръгна, нанасяйки удар по проклетниците. Като го помислиха за султан Мурад, неверниците тозчас хукнаха назад. А ислямските воини така се биха за вярата, че е невъзможно да се опише. На всеки един от тези негодници се бяха паднали по десет турци, но и хиляда на един турчин да бяха, пак не биха могли да им отвърнат. Те побягнаха, а ислямската войска взе несметна плячка. Никой и не поглеждаше към съдове, вещи и коне, а вземаха чисто злато и пари. Жалките неверници забравиха Търново и бягайки, уплашени за главите си, отидоха при войската на злосторника крал. Когато Янко Жупан ги попита за положението, онези проклетници описаха дошлите до главата им мъки. Като научи за случилото се, кралят много се опечали и каза: "Вие се оплаквате, че на всеки един от вас се падали по десетина турци. Но какво ви стана, че така се разпръснахте и толкова храни и имот им дадохте? От сега нататък няма да се делим един от друг. Където и да ходим, ще ходим с цялата войска, та турчинът да се плаши от нас и да бяга!" И още много подобни глупости надрънка.

А Фериз бейоглу за втори път натовари на коли невернишки глави и пращайки ги в Едирне, съобщи каква работа е свършил срещу неверниците. Тогава пашите много се помолиха за Фериз бейоглу и съобщиха на принца. Принцът също се помоли и прибави още към високите му рангове.

БЛАГОСЛОВЕНОТО ПРИДВИЖВАНЕ НА СУЛТАН МУРАД ХАН ОТ АНАДОЛА КЪМ ТОЗИ БРЯГ

Халил паша с анадолската войска тръгна и един ден стигна до мястото, наречено Инджегиз. От там написа писма и ги изпрати на султана. Падишахът научи, че Халил паша е пристигнал. В същия миг Негово Величество падишахът-защитник на света се вдигна, дойде до мястото, наречено Гьоксу и спря. После написа писмо до Халил паша и рече: "Ха да те видя! Да поставиш под обстрела на топовете и онази страна на морето и то така, че [идващите] едно срещу друго топовни гюлета да се целуват!" Халил паша постъпи съгласно заповедта на падишаха. Постави топовете от двете страни на морето и се приготви така, че оттам не кораб, ами птица да не може да прехвръкне. Когато се приготвиха, Халил паша отиде до мястото, където бяха топовете и даде много напътствия на топчията Саръджа: "Ха да те видя как ще се раздвижиш и как ще служиш на правата вяра. Ако от страна на неверниците дойдат кораби, ти трябва да дадеш огън от топовете по двата бряга, така че да разбиеш корабите на жалките неверници. Обещавам ти, че ако работата свърши по този начин и стане възможно падишахът благополучно да мине отсам, всяко твое желание ще бъде изпълнено от падишаха!" Тогава топчибашията Саръджа се помоли и каза: "Мой господарю! Щом настаних топовете тук и застанах в засада, се надявах, с упование във всевишния бог, че не невернишки кораб, ами птица, не ще пропусна да прелети. Нека честитият падишах няма грижа, ами веднага благополучно да се качи на своята кадърга и да тръгне!"

Свинята, наречена владетел, обаче научи, че султан Мурад е пристигнал на мястото Гьоксу и се кани да премине на отсамния бряг. Тогава веднага заповяда, приготви оръдията на два големи кораба, напълни ги със стрелци и рече: "Ха да ви видя аз вас как ще служите на Светия дух. Ако хванете жив Османоглу и го доведете, или донесете главата му, или не го пуснете да мине отсам и го накарате да избяга, ще измоля от краля половината Румелия и ще ви я дам!" И още много глупости издрънка. Двата големи кораба с готови оръдия един ден опънаха платна, хванаха кормилото и като предадоха управлението в ръцете на вятъра, отплуваха в морето, за да попречат на падишаха да премине. А Халил паша, след като добре се укрепи от двете страни, извести падишаха и му изпрати следното съобщение: "Господарю, ние сме се приготвили. Заповядайте по живо, по здраво!" Тогава Негово Величество падишахът-закрилник на света удари в земята благословеното си лице и произнесе следния молитвен стих:

Милостиви боже, повелителю на всичко живо,
ние знаем, че земята на теб принадлежи.
Ти си ме създал и си ми заповядал
да сложа ред в този свят!
Ти, Господарю, си създател на всичко що е живо
и нека робите ти да са ти покорни навсегда!
Послушните на волята ти да са заедно в радост
и беда!
Ти всекиму раздаваш тяло и душа,
а аз, покорен роб, очаквам твойта помощ,
защото само ти познаваш мойта мъка!

Падишахът-защитник на света завърши молитвения стих, яхна коня и приближи към протока. Там дойдоха и влязоха казаните два големи кораба, изпратени от онзи владетел, за да не дадат път

на падишаха и да го принудят да се върне обратно. Ала топчибашията Съдърджа стоеше и ги наблюдаваше. Щом тези кораби дойдоха на прицел, топчибашията заповяда и топовете едновременно дадоха огън. И небето, и земята екнаха. Щом чуха нечакания грохот на топовете, жалките неверници, небрежни като у дома си, изгубиха ума и дума и не знаеха какво да правят. Гюлетата засегнаха едния от корабите, раздробиха ребрата му и го потопиха. На другия от корабите отвориха големи рани, та едва-едва и с хиляди мъки се спаси. Без да се оглежда назад, той се обърна към Истанбул и избяга.

А падишахът-защитник на света от своя страна се качи на кадъргата си и без страх и опасения премина на другата страна на морето. След като се срещна с Халил паша, той отрупа с милости всичките си роби. Най-специална почит и благоволение той оказа на топчибашията Саръджа, а за всички се прочете благодарствена молитва. Тогава Халил паша каза: "Господарю, Негово Превъзходителство принцът е в тревога и мисъл. Очаква новини от падишаха. Трябва да изпратим напред човек и да обадим, че ти си стъпил на брега благополучно, като си пробил мрежите на проклетника, наречен владетел, и си победител. Нека и принцът, и пашите да се зарадват и да се спасяват от грижа и мъка!" Тогава падишахът заповяда да се напише радостно писмо, определи за пътуването копуджибашията и Мухтесибадзе и ги изпрати напред. А падишахът-защитник на света стегна отрядите, накара ги да развеят тугове и знамена, да гръмнат барабаните и после с цялото си великолепие се метна на гърба на коня и тръгна.

От своя страна капуджибашията и Мухтесибзаде, препускайки бързо, влязоха в град Едирне и донесоха добрата вест, че падишахът благополучно е

преминал на отсамния бряг, като е разкъсал атаката на владетеля. Когато принцът и другите бейове получиха тази вест, така се зарадваха, че мъртвият се съживи, а живият се превърна в седмоглаво чудовище.

Нека нашият разказ отиде при онзи кораб, който се беше повредил и бягайки беше отишъл към Истанбул. Един ден той, тътрейки се бавно като кротка птичка, спасила се от ноктите на сокола, стигна до Истанбул. Когато описаха положението на владетеля и проклетникът научи какво се е случило, той каза: "Истанбул се изплъзна из ръцете ни. Уви, настъпих по опашката лежащото чудовище. Сбогом на теб, Истанбул, сбогом!" и от очите му потекоха кърви вместо сълзи. Ала каква полза! Потънал в собствената си мъка, той не обръщаше никакво внимание на идващите и отиващите си неверници. Загуби спокойствието си и денонощно мислеше как да спаси Истанбул.

А падишахът-защитник на света честито вървеше и спираше, ядеше и пиеше. Денем напредваше, после нощуваше, мяркаше се бързо и никъде не спря на стан. Когато до град Едирне остана една нощувка път, съобщиха на принца: "Баща ти, Негово Величество султан Мурад хан пристигна!" Тогава принцът заповяда, та всички бейове и паши, улема и достойни мъже излязоха да посрещнат падишаха-закрилник на света. По пътищата постлаха килими, по стъпките му заклаха курбан и го срещнаха с почит и уважение. Той всекиму оказа милост, с радост дойде до Едирне и влезе, а бейовете му се разотидоха по стаите си. Ала принцът наново седна на престола и взе да заповядва. Той нареди да поканят при него Халил паша и му каза: "Помоли баща ми да остане и да пази Едирне от истанбулските неверници, а аз да отида срещу унгуруските неверници и да водя война за вярата!"

Халил паша беше умен везир и рече: "Принце, аз не мога да кажа тези думи на Негово Величество падишаха. Ето, с божията помощ той пристигна! От сега нататък нему принадлежат всички планове и каквото той каже, това ще стане!" И още го поучи: "Защото този враг е тежък враг, а ти, мой принце, си млада розичка и на теб ти прилича да се покоряваш на падишаха и да не прекършваш думата му!" Принцът отиде при бащата си, целуна му ръка, а падишахът-защитник на света мило посрещна сина си, помоли се за неговото добро и за много неща се разговориха. После принцът рече: "Господарю, моля те и мен да заведеш на тази война за вярата. Нека и аз да ударя сабя в битката срещу жалките неверници за правата вяра!" Падишахът отговори: "Не синко, не казвай тези думи! Прави само това, което ти казвам! Този враг е железен враг и когато аз отида срещу му, ти ще пазиш трона от истанбулските неверници, защото кой знае какво ще се случи. Ти само се моли!" Като посъветва така принца, падишахът си помисли, че Халил паша трябва да го е научил на тези думи, та заповяда и когато доведоха при него Халил паша, той каза: "Лала, ти си умен везир и предвидлив човек. Как можа да си помислиш и да подучиш сина ми да поиска похода! Ти знаеш, че светът е пълен с козни и зле, че вложи такива думи в устата на това момче!" Тогава Халил паша удари лице в земята и отговори: "Господарю, аз нищо не зная. Принцът само ме помоли аз да кажа тези думи на падишаха. Но аз, твоят роб, не се съгласих на това и дори доста съветвах моя принц. Явно, че не е имало полза и той сам е казал. Ала господарю, няма вреда. Той е още младеж, не знае. Друга цел няма. Ако имаше, то аз, твоят роб, щях да ти съобщя." Тогава падишахът на света му каза: "Лала! Ето, аз по волята на бога съм замислил война за вярата и

ще отида срещу врага. А ти ще трябва да останеш и да забелязваш всичко, що се отнася до сина ми. Внимавай, пази Едирне от истанбулските неверници и каквото и да се появи, ми обаждай!" Така го посъветва.

Един щастлив час той се матна на коня, под ударите на тъпаните се насочи срещу жалките неверници ведно с цялата ислямска войска. Ама преди това падишахът бе събрал улемата на Едирне и бе казал: "Господа! Ето, че враговете на ислямската вяра изведоха войска и идват срещу ни. Добре, че благодарение на бога с нас е еничарският корпус. Ала този враг е тежък враг. Има опасност да не се справим с него. Може да се спусне мрак и да загубим земята и страната си, хората от мюсюлманската вяра да бъдат поробени, а имотите им - ограбени. Как да се противопоставим на това?" Улемата бе отговорила: "Господарю наш! Тъй като жалките неверници дойдоха срещу ни, пред всички ни възникна задължението да вземем участие в тази свещена война за вярата!" Тогава по заповед на падишаха бе свикан общ сбор на войската в Румелия. Заприиждаха отвсякъде и ежедневно група след група, отряд след отряд и така се струпаха наедно.

От своя страна Шахин паша, който беше бейлербей на Румелия, вдигна цялата румелийска войска и като отиде, установи се на лагер в мястото, наречено Ески хисар, за да следи каква посока ще поемат неверниците. Един ден той получи вест, че жалките неверници са си наумили да прехвърлят планината при Акча Къзанлък. Тоз час той заповяда да надуят тръбите, да ударят тъпаните и като се вдигна от там, отиде да заварди пътя през планината при Акча Къзанлък, та да не пусне жалките неверници и за дълго да ги спре. Ала много се бяха умърлушили. Не щеш ли, един ден казаха, че е дошъл Мухтесибзаде. И докато Шахин паша

да каже: "Да благодарим на божията помощ!", Мухтесибзаде дойде при него в шатрата му, целуна полите на дрехата му и съобщи радостната вест, че падишахът е преминал на отсамния бряг и сега благополучно се е вдигнал от град Едирне и се движи срещу жалките неверници. Тогава всички бейове и алай-бейове, малки и големи, си поеха дъх. Мъртвите се съживиха, а живите, превърнати в седмоглави змейове, взеха да отвяват самохвални слова. Шахин паша отрупа с толкова почести, благоволения и дарове Мухтесибоглу, та чак богат го направи. После му каза: "Ха да те видя! Побързай и като стигнеш до господаря, целуни от мое име края на дрехата му и го извести за положението ми. Съобщи му, че ние много дни препречваме пътя на жалките неверници и ги задържаме, ала от запасите и от храните ни вече зърно не остана. Защото тези тук са синове на земята, никого не слушат и на вересия не работят. Трябва да им платя. Добре, ама както сам видя с очите си, хазната ни е обедняла. Така и да съобщиш!" С тези думи той изпрати Мухтесибоглу при падишаха, а после написа писмо и на Фериз бейоглу. Съобщи му, че падишахът е преминал на отсамния бряг и вдигайки се с ислямската войска, е потеглил срещу жалките неверници. Написа още: "Хайде синко, да те видя! Повечко следи за жалките неверници, стани око и ухо и ни обаждай накъде ще се обърнат и накъде ще тръгнат. Нека се потрудим, та да не пропуснем неверниците през завардените от нас проходи, докато дойде падишахът. Ха да те видя как ще се развихриш под погледа на падишаха. Сто пъти се измъчи, едно добро име си спечели! Спомогнеш ли както се следва да си омиеш лицето, каквото пожелаеш от падишаха, аз ще го измоля!" Написа още много наставления, връчи писмото на човек и го изпрати. Един ден писмото пристигна при Фериз

бейоглу, а той, след като го прочете, се възрадва и се усети като новороден. Щом изпрати човека на Шахин паша, той, както повеляваше писмото, прикова очи и уши към жалките неверници и захвана скришом да ги дебне.

Доста умърлушени от поражението си в Търново, жалките неверници не знаеха какво да правят. Един ден те се посъветваха и си казаха: "Работата със седене не се върши. Тревата за добитъка ни се отдалечи и хранениците ни са обезсилени. Щом е така, трябва непременно да се вдигнем, та да влезем в пътя си, да отидем и да завладеем Едирне. Ако Османецът ни пресрещне, трябва да го разбием и прогоним. След като оставим в Едирне много войска, с останалата ще ударим страната - мъжете им ще посечем, жените и синовете им ще хванем, имотите и храните им ще плячкосаме, джамиите и месджидите им ще срутим, големи камбани ще окачим и наоколо ще запалим свещи!" Така всеки от тях според гнусната си мутра изяде някаква мухлясала смет и като се вдигнаха от мястото, където бяха отседнали, минаха през Кьосова и тръгнаха към Шумлу. Виждайки това, Фериз бейоглу, без да се мае, написа на хартия следното: "Татко мой! Неверниците се вдигнаха и тръгнаха към Шумлу, ала не зная ще стигнат ли, няма ли да стигнат до планината. Вие по-силно укрепете проходите, пък каквато и да е целта на тези проклетници, каквото и да стане, ние ще ви пратим вест." После изпрати писмото. Щом то стигна при пашата, той веднага се вдигна от мястото, наречено Тавуслу, и даде платата на азабите. На следващия ден тръгна, премина река Мараш и спря на лагер. На сина си заповяда: "Бързо ни донеси зърно!" и го изпрати. После нареди на Хасан бейоглу Иса бей следното: "Ти също се вдигни от мястото си, спри при реката, наблюдавай тамошната крепост [това е кре-

постта Янболу] и внимавай да не ни липсват хора. Когато бъдем известени, ние ще вземем мерки!" Тогава Иса бей се вдигна от мястото си, отиде и стигна до крепостта.

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ШУМЛУ

От онази страна жалките неверници тръгнаха и стигнаха до Шумлу. Този път населението на Шумлу беше помислило, че неверниците ще минат и заминат, без да погледнат към крепостта. Неверниците обаче взеха да обстрелват крепостта Шумлу. Като видяха това, хората на крепостта се опънаха мъжки, удариха топове и пушки и кой с каквото може - кой с...*, кой с копие, кой със стрели, такъв бой поведоха, че на всеки един по сто души врагове не постигаха. Ала ги бяха сварили неподготвени, пък и жалките неверници бяха много повече и за туй не им останаха сили да се бият. Най-сетне мръкна, ала жалките неверници нападнаха отвсякъде и съвсем ги омаломощиха. Като видяха, че работата е свършена,всички се събраха наедно, простиха се и се обрекоха на смърт. После си казаха: "Воля божия" и всеки застана на предишното си място. През нощта жалките неверници закрепиха огромни стълби и се приготвиха. Щом съмна, те отново тръгнаха, опряха стълбите от четири страни и се заизкачваха. Виждайки това, ислямските воини - мъже и жени - така се биха, че е невъзможно да се опише. Натрупаха се труп връз труп.

* Липсва дума в текста.

Неверниците разбраха, че тази работа няма край, та струпаха около трийсет хиляди души и удавиха небето в желязо. Но и ударите на ислямските войни не секваха. Когато онези изкачиха стълбите и взеха да се изливат в крепостта, ислямските войни отидоха и се затвориха в кулата. Колкото и да се стараха, неверниците не успяха да я завладеят и нямаха брой и чет повалените измежду тях. Като разбраха, че инак не става, те подпалиха кулата. Ислямските войни видяха, че ще изгорят, но пак не предадоха кулата. Някои изгоряха, други сами се хвърляха долу, но всички мюсюлмани се постараха за правата вяра. Онези, които се хвърлиха от кулата, бяха пресрещнати от неверниците с шишове, саби и копия, та някои от тях паднаха върху тези оръжия и предадоха богу дух. С една дума, неверниците завладяха крепостта Шумлу, а проклетникът, наречен Янко, нахлупи капата си, отиде при краля и му рече: "Ето кралю, така се превзема крепост! С голи приказки на хората крепост се не дава!" И още много глупости надрънка. Този път кралят повдигна глава и рече: "Това, на което вие викате крепост, е една овча кошара. Добре, превзехте крепостта, но къде са толкоз много от моите хиляди херцози, къде са толкоз много от моите въоръжени с пики банове, къде са толкоз много мои юнаци, които се падаха по десет на един турчин? Щом една шепа паланка ни глътна такива загуби, какво ли ще е положението ни, ако стигнем до Едирне? Щом тази паланка с хиляда или две хиляди човека се би по този начин, то една крепост, която има в себе си петдесет-шестдесет хиляди души, как ли ще се сражава! Хич ли не пресмяташ и не смисляш това! Или си мислиш, че тази страна няма господар? Все някой ден Турчинът ще ни срещне. Ето, тогава ще ви видя аз вас дали сте мъже. Ако разбием Турчина, аз ще знам, че ще видим

Едирне и ще се разходим в околностите му. Ако не го превземем, то дано поне го зърнем. Само Светият дух да ни е на помощ, а Патреман Яндулус да ни закриля! Друг изход няма!" Изричайки това, кралят никак не окуражи Янко. Тогава очите на Янко Жупан се превърнаха в паници кръв и той каза: "Виж, кралю, защо приказваш всичко това? Вест ли някаква получи или Турчинът те срещна? Единдвама турчина се завъртяха и поразходиха около нас. Да не би от тях да си се уплашил?! Владетелят овладя протоците и постави толкоз много кораби. Крила ли имат тези турци, че да прелетят и пресекат морето? Риби ли са, та да преплуват водата? Що за думи изричаш? Дори Турчинът да е преминал на отсамния бряг, да не би аз да не познавам Османоглу?! Зная го! Скоро с него си разменяхме глави! Ти само гледай, кралю, следвайки Черноморския бряг, да се прехвърлим от другата страна на планината, а от там да стигнем до Едирне. Ще видиш тогава каква работа ще свърша! " И в този дух още много думи издума и глупости издрънка.

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ПОРАВАДИ

Като се посъветваха, наново се вдигнаха от там и дойдоха до мястото, наречено Матара. Ала целият народ на Матара беше избягал и беше влязъл в крепостта Поравади. Като намериха Матара празна, тези проклетници подпалиха крепостта и се вдигнаха от там, та дойдоха до Поравади. Мислейки, че и тя е като Шумлу, те поставиха топове и понечиха да я обстрелват. Ала народът на Поравади така ги удари с топове и пушки, че те се потопиха в страх и не можаха да намерят място, къ-

дето да се укрият. Видяха неверниците, че този залък не е за преглъщане, та отминаха с поглед към задниците си. А воините на исляма ги взеха на присмех и освиркване. После излязоха след тях и стана голяма битка за вярата. Жалките неверници с мъка измъкнаха от там топовете си и се отърваха*.

БИТКАТА, СТАНАЛА ПОД КРЕПОСТТА БЕДРИЧ

Както и да е, те се вдигнаха от там и вървейки, стигнаха до мястото, наречено Бедрич, и спряха на стан. Ала Бедрич беше една паянтова крепост. Намиращият се в нея Кочи бейоглу Баязид бей като видя положението, събра при себе си войската и каза: "Тази крепост не е от крепостите, които могат да издържат топове и пушки, та да се бием затворени вътре. А освен да се бием нищо друго не ни остава и помощ за нас няма отнигде. Щом е тъй, нека излезем и да ударим сабята на великия Хамза върху неверника, та донякога разказвачите да ни възпяват!" Тогава отидоха и се простиха със семейства и близки и поверявайки ги на Аллаха, излязоха. Ха сега гледай и виж какво са майките родили! Тези лъвове призоваха божието име и така се врязоха в морето на неверниците, че не е за описване. Срещу им бяха дошли дишащите смърт неверници. Но те, дори да можеше, пак не биха се

---

* Авторът предава събитията превратно. В действителност провадийската крепост Овеч била превзета и разрушена, а османският гарнизон – разбит.

върнали назад. Бързо и в ред щяха да отидат в преизподнята. Виждайки това, неверниците си рекоха, че ако боят върви по този начин, не ще остане ни един гяур за цяр. Проклетникът Янко заповяда двайсет хиляди юнака да облекат ризници и да се явят. Тогава наистина двайсет хиляди неверници нахлузиха ризници и срещнаха соколите. А ислямските воини видяха, че сабите са безсилни срещу тези проклетници. Тоз час грабнаха кой брадва, кой кирка, кой буздуган и така още дълго се биха. На края тези воини станаха неопетнени жертви за вярата. [Нека божията благодат бъде върху тях!] А жалките неверници се струпаха и завзеха крепостта както и Шумлу. Не е приятно да се разказва всичко това. Така жалките неверници постепенно, стъпка по стъпка достигнаха целите си. Но кралят-злосторник бе много притеснен и печален. А проклетникът Янко беше горд и високомерен безверник.

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ВАРНА

Накратко те се вдигнаха и от там и тръгнаха към града, наречен Варна. Един ден, когато доближиха крепостта Варна, те спряха на стан. Кралят заповяда и тази паланка да бъде обсадена и превзета. Подготвиха се добре, изровиха окопи и започнаха битка.

Ала нека нашият разказ дойде до Негово Величество падишаха на света, който заедно с цялата ислямска войска се изтегли и дойде до мястото, на име Джимлик кьой. После той се вдигна от там и за два дни пристигна в града, на име Янболу. Посрещнаха го всички - бедните и богатите, малките и

големите, улемата и велможите на града. По стъпките му заклаха курбани, забляха като агънца, по пътя му разтлаха килими и го възпяха.

Когато на следващия ден падишахът отиде с един отряд към Янболу, спря поглед върху някой си на име Данъшманоглу. Даде знак и го повика при себе си. После го запита за румелийската войска: "Къде се намира сега пашата с румелийската войска и дали тя е готова?" Тогава Данъшманоглу отговори: "Господарю, твоят Лала Шахин паша благополучно е преминал река Мараш и се е спрял на стан. А румелийската войска е напълно готова. При вестта за идването на падишаха, мъртвите се съживиха, живите се превърнаха в седмоглави змейове. Чакат едничък знак от моя падишах и ще бъдат благодарни да се пожертвуват за него!" Тогава падишахът заповяда: "Иди и доведи при нас топовете, които са зад гърба ни, защото се доближихме до неверниците. Сигурно ще ни потрябват!" Данъшмендоглу рече: "Заповедта принадлежи на падишаха!" и се върна назад за топовете. От своя страна падишахът се вдигна благополучно от Янболу, дойде до мястото, наречено Хисарлък, и спря на стан.

Когато до Шахин паша стигна тази вест, той бързо яхна, срещна се с падишаха-защитник на света, а падишахът се осведоми за здравето му. После пашата се вдигна и отиде в шатрата си, даде съвети на румелийската войска и през онази нощ всички се приготвиха. Падишахът-защитник на света се метна на коня и препусна. Шахин паша пък с цялата румелийска войска, с много азаби и отряди се наредиха и посрещнаха падишаха. Всички бейове и алайбейове застанаха почтително, а падишахът се поздрави лично с всеки от тях по отделно и благополучно дойде до мястото на отсядането и се настани. Тогава заповяда, та дойдоха всички паши

и бейове - и румелийски, и анадолски - целунаха земята пред падишаха и застанаха. А падишахът вдигна глава и каза: "Ето какво бейове и паши! Знайте, че ако и сега, както по-рано някой от вас наруши клетвата си и обърне лице от неверниците, повече да не се появява пред очите ми и да не остава в моята земя и страна. Всекиму, който се държи здраво и в името на правата вяра удари сабя по врага, ще се окажат повече милости, отколкото е искал, и ще бъде повишен по ранг!" В този смисъл той даде още много напътствия и за всекиго отправи молитва за добро. После заповяда: "От днес нататък много ще се постараем. Тръгваме, та ден по-рано да прехвърлим планината и да нападнем жалките неверници!"

На следващия ден всички се вдигнаха, изтеглиха се, стигнаха до река Камчъ и слязоха към долината Надир. На следващия ден се спуснаха до река Голяма Камчъ и пак спряха. Утринта на другия ден се вдигнаха и дойдоха до мястото, наречено Ала килисе, и се установиха. Тогава падишахът-защитник на света заповяда всички бейове да бъдат готови и всекиму нареди какво да върши. От дясната страна трябваше [да застане] анадолският бейлербей Караджа бей. Към него щеше да бъде присъединен одринският санджак. Иса бей по заповед на падишаха също щеше да отиде в дясно. За лявото крило бяха определени Шахин паша и румелийската войска. В средата бяха поставени Давуд бей и Хасан бей. Щом отрядите се подредиха по този начин, падишахът-защитник на света окуражи всеки един от тях, посъветва ги и каза: "Ха да ви видя! Бъдете единни, ръка за ръка, и нека всеки един от вас да противостои на своя враг. Ако неверниците тръгнат срещу ми и ударят по моя отряд, вие в никакъв случай не разваляйте реда и не

се отделяйте от мястото си!" Казвайки това, той отново и отново ги напътствуваше. Всички бейове и паши отговориха: "Заповедта принадлежи на падишаха!" и се разотидоха по шатрите. Падишахът заповяда и когато при него дойдоха еничарите, началниците на пехотата и азабите, той всекиго попита за здравето му, пожела всекиму добро и каза: "Във всяка война за вярата вие сте мои другари. Хайде сега да ви видя как ще ударите сабите си срещу гяурите - врагове на нашата вяра, как [ще се потрудите] в името на исляма! Вие добре знаете каква висша добродетел е войната за вярата и колко върховна е саможертвата. Сега, мои роби, щом сме се родили, не ще избегнем и смъртта. Щом е така, за вас и за нас е важно това, че ни се е явил сгоден случай да се бием храбро и да станем борци за вярата! Тези от нас, които паднат убити, ще станат газии и жертви за вярата. Нека така да постигнем желания рай!" Тогава и еничарите, и азабети, и пешаците казаха: "Господарю, ти само се пази добре! Ще ни видиш как ще се бием за теб и за правата вяра срещу неверниците, как ще ударим саби по враговете на вярата и колцина от нас ще се пожертвуват за тебе. Само ти бъди здрав, докато свят светува!" Така те утешиха падишаха и се отправиха към шатрите си. През тази нощ падишахът на света прочете вечерната молитва, поклони се и с вдигнати ръце произнесе:

О, Господарю на всички господари,
Господи на теб се уповавам!
Защото Аллах е единствен лек за всички мъки,
защото сме безпомощни пред заповедта
на Аллаха.
В сълзи удрям лице о черната земя,
не ме оставяй, Господи, в този миг.
Ти, който си Господ на всички създания,

благославям те, велики боже!
За всички метежници Аллах е опрощение
заради любимецът ти Мохамед
въздай ми двойно опрощение, Аллах!
И сега, когато идват враговете на вярата,
нека ги унищожи Коранът, о Аллах!
Нека повелята ти, о, Аллах, който ме подтикна към война,
на всинца ни дари победа!

Тази нощ падишахът, положил лицето си на земята, се моли и кланя до сутринта. Щом се съмна, всеки застана на мястото си и като се метнаха по гърбовете на конете бейовете ред по ред, крило по крило, подредиха бойните групи. Всички отряди застанаха от дясно, от ляво, зад и пред падишаха. Тръгнаха, излязоха на брега на Дивно и след като се подредиха, алаите се изтеглиха. Когато падишахът и пашата видяха веселостта на ислямската войска, падишахът рече: "Вижте паши и бейове! Аллах е милостив и велик! Нека той ни направи победители. Нека бъде знайно, че всеки от вас, който обърне лицето си от тази война за вярата, на часа ще се брои за умрял. Ала аз зная как да възмездя и всеки, който в бой за вярата, се покрие с чест. А който ми донесе главата на неверника, наречен Янко, или доведе него самия овързан, ще има всичко, що му е на сърцето. Конят, на който съм се качил, и той нека бъде негов! Ха да ви видя! Ден е за мъжество и храброст! Дано няма нито един, който да не се е разделил със слабостта си!" Така падишахът даде всички възможни напътствия и обещания. Като дойдоха на мястото, наречено Харами дереси, те се спуснаха надолу и изкараха стражи на четири страни. Там и спряха. А беше точно 848 година от Преселението на Пророка и беше първият ден на месец реджеб и беше нощта на съ-

ботата*. Когато мина тази нощ, в утринта на следващия ден ислямската войска отново се метна на конете, алаите се нагиздиха и в този вид взеха да пристигат.

ОПИСВА СЕ МЯСТОТО, КЪДЕТО ИСЛЯМСКАТА ВОЙСКА И ЖАЛКИТЕ НЕВЕРНИЦИ ЗАСТАНАХА ЕДИН СРЕЩУ ДРУГ

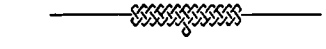

Нека нашият разказ стигне до жалките неверници, които през онзи ден завладяха крепостта Варна и прекараха вечерта в плюскане, пиене, разгул и празни приказки. През онзи ден на стража беше негодникът, на име Чирне Михал. Когато видя ислямската войска, той веднага се метна на коня и тичешком стигна при краля. Кралят рече: "Що за идване е това? Да не би да те е ухапала змия!?" Тогава Чирне Михал разказа за идването на ислямската войска и каза: "Кралю, Турчинът е стъкмил такава войска, каквато аз до сега не съм виждал. Аз, кралю, нещо съм намислил и нека го кажа, а ти виж дали е разумно!" Като подреди мислите си, той продължи: - "Кралю, трябва всички ние, и вие - да се вдигнем от тук и да се върнем назад. Османоглу не може да остави еничарите си, азабите си, пешаците си и да дойде. Пък и да дойде, не ще може да ни удари. Тогава ние всички ще се обърнем и ще ударим тези турци. Надявам се да ги разбием и да свършим работа. Иначе трудно ще се устои на

---

* Датата 1 реджеб 858г. е погрешна. Варненската битка станала на 28 реджеб 858г., което съответствува на 10.XI.1444г., вторник.

тези пълчища, които както идат трудно се спират, ако ще светът с юнаци да е пълен!"

Тогава свинята, наречена Янко Жупан, който дойде при двамата, каза: "Какви са тези думи, които говориш?! Как е възможно да изтеглим войската и да се върнем назад! Ясно е, че с една дума войската ще се отдръпне, ала върнем ли се, даже с намерение да се бием, носът на Турчина ще порасне и ще стане съвсем невъзможно той да бъде разбит. Щом е така, нека още на часа да яхнем, да съберем цялата си войска с пълното ѝ великолепие, да отидем срещу Турчина, безмилостно да ударим саби, та да не разберат откъде им е дошло. Аз съм счупвал носа на този Турчин и пак ще го счупя!"

Тогава злосторникът-крал се разпореди и даде на всички банове и херцози по една чаша. После заговори: "Стана, каквато стана! Сега трябва да стегнем войската си!" Янко Жупан пришпори напред коня си, предупреди войската и каза на краля: "Слушай сега, кралю! Трябва да се качиш на коня с цялото си великолепие, нито да се маеш, нито да бързаш! Ха да те видя, как ще придадеш тежест на краката си. Вярвам, че ще разбием Турчина, а след това и Едирне ще завладеем!"* Още много приказки изприказва и стягайки войската нареди: "От лявата страна на краля да стои Чирне Михал, а до него Дракул Жупан. Заедно с тях да вървят Шахилят бан и Томаш бан."**. След като нареди по този начин лявата страна на краля, определи и дяс-

---

* Военният съвет на кръстоносците се състоял в нощта на 9 срещу 10 ноември и на него командуването на войската в предстоящата битка е било възложено на Хунияди.

** Може би зад това име се крие хърватският бан Франко Талоци, който командувал един от унгарските отряди на десния фланг на кръстоносците.

ната. Там щеше да върви Янко, а също Бая бан и На бан и Мирджупане бан. Също нареди Радул Жупан да застане в засада, а отрядът на Пускобан* да стои в дъното. И каза още: "Нека сберем на едно място колите си, да напълним топовете и пушките и да ги приготвим. Разбием ли турците - много добре, случи ли се Турчинът да вземе връх - да влезем в колите и като дойдат срещу ни, така да ги ударим, че да направим тесен света пред очите им!" Като нареди по този начин отрядите, те се приготвиха.

А злосторникът-крал се прозя, протегна се и заповяда: "Дайте на всички банове и херцози по още една чаша, защото последното убежище е убежището на последната чаша. Знам аз, че този път не ще се задържим и не ще свършим работа. От едната ни страна е морето, от другата - планината, срещу ни е врагът, а ние извън всичко нарушихме думата си! Винаги, когато сме нарушавали мира, много сме виждали и плащали. Що да сторим, щом като по-рано не си събирахме ума в главата и не мислехме. Този проклетник, наречен Истанбулски владетел, опече козните, а нас напъха в тази каша. Проклетникът обеща, че няма да пусне Османоглу през морето и ни подведе. Добре тогава! Каквото има да става между нас и турците, днес ще става. Я ще вземем, я ще дадем. Ама после ще закарам този проклетник, наречен владетел, пред Римския папа и ще го направя за резил пред света. Ако ли

---

* Изопачено от "епископ". Във Варненския поход взели участие босненският епископ Рафаел, егерският епископ Симон Розгони и варненският епископ Ян Доменик. Вероятно тук авторът има предвид последния, тъй като е известно, че именно отряда на Ян Доменик бил поставен в самия край на десния фланг.

не се съгласи [да дойде], ще изкарам войска и ще направя Истанбул тесен за него!" Още много неща изрече и като даде на бановете и херцозите по чаша продължи: "Ха да ви видя как ще се стараете в името на Исуса! Съберете цялата сила в ръцете си и удряйте като мъже! Ако някой от вас побегне, в името на Светия дух ще го накажа с най-строго наказание. Защото аз каквото направих, направих. И се бях помирил с турците, като спасих главата и земята си. Ала вие се подведохте по думите на този проклетник, наречен владетел, че и мен подведохте. Ха сега да ви видя на какво сте способни!" След като изрече това, той даде още по чаша. Когато бановете и херцозите я изпиха, кралят вдигна глава и каза: "Ха да ви видя! Ако разбием Османеца и той избяга, гледайте да не стане така, че да хукнете подире му. Ако разбитите турци избягат, внимавайте да не зарежете работата си, за да плячкосвате имота и храните им. Защото първом трябва да се смачка пчелата, а после да се яде меда ѝ. Старайте се и си гледайте битката. Да не стане така, че да ви разбият и да избягате!" Той им даде още много напътствия и съвети, а после всички станаха и се разотидоха по местата си. Всеки един от тях подреди отрядите си и тръгна срещу ислямската войска.

Щом падишахът на света видя това положение, той заповяда да тръгнат. От ляво и дясно тръгнаха отрядите и застанаха точно срещу жалките неверници. От дясно на падишаха вървяха: анадолската войска с бейлербея си Караджа бей, Ибн Фанари и Евреноз бейоглу Иса бей. Караджа бей се надяваше, че войските в дясното крило твърдо ще стоят и предано ще се бият. Ала кой знае?

Нека отидем при лявото крило, където вървяха румелийският бейлербей Шахин паша и цялата румелийска войска; Давуд паша с наборната войска,

а също и Фериз бейоглу.

Негово Величество падишахът-защитник на света беше повел задната част на войската. Подредил отрядите ѝ в седем групи, той вървеше като снежна лавина срещу жалките неверници.

Виждайки това великолепие, неверниците от онази страна се изумиха. Тяхното ляво и дясно крило също тръгна. Най-напред Чирне Михал застана срещу Караджа бей, а до Караджа бей бе застанал Сюлейман бей, заедно с одринската войска. От страна на неверниците му противостоеше свинята Дракулаоглу с влашката войска. От тази страна вървеше също Ибн Фенари. Когато той спря, срещу му се изправи Секюлетския бан Томаш. По този начин беше подредил отрядите си Караджа бей. От лявата страна пък излезе Шахин паша с цялата румелийска войска. Откъм неверниците излезе Янко и застана срещу му. След това се придвижи и спря Давуд бей с наборната войска. До него дойдоха също Хасан бейоглу Иса бей и също войските на Загра и Янболу. След тях дойдоха и спряха Мурад бей и Малкочоглу, заедно с войската на Филибе. От страна на неверниците застанаха насреща Мире Жупан, Радул Жупан и Янко Жупан.

Ала нека се върнем към дясното крило, където беше анадолският бейлербей Караджа бей. Веднага, щом падишахът заповяда, той нанесе удар срещу неверниците, а насреща му беше застанал Чирне Михал. Онзи също тръгна и двете войски, опирайки се една о друга от край до край, започнаха битка. Ала анадолската войска не беше предана на Караджа бей. А как е възможно един само лъв да устои на толкоз неверници?! Така че анадолското крило беше разбито. Всички се обърнаха назад. Ала Караджа бей бе юначен лъв. Без да гледа, че неверниците бяха по-многобройни, той стоеше сред тях със собствената си войска и въртеше сабя.

Нека нашият разказ дойде до лявото крило, където беше скокнал и тръгнал бейлербеят на Румелия Шахин паша и в чиито краища бяха застанали Фериз бейоглу и кадията на Карън. Те отведнъж призоваха божието име и тръгнаха напред заедно с отрядите на Хъзър бей, Малкочоглу и Давуд бей. От страна на неверниците потеглиха от местата си Надир Жупан, Мире Жупан и Пускоб. Двете войски се врязаха от край до край една в друга и така се вкопчиха, като че ли настъпваше Страшният съд. Облечен в сребристо желязо, Янко Жупан толкоз се стара и напряга сили, че е невъзможно да се опише. От онази страна пък, Шахин паша, застана на чело на седемте реда отряди, завърза на кръста си пояса на усърдието и не отвърна лице пред неверниците. Ала жалките неверници бяха обковани от глава до пети с желязо. Колкото и да удряха саби бойците на правата вяра, те не засягаха неверниците. Като видяха това, ислямските войни грабнаха в ръце брадви, топузи и кирки и заудряха смело и самоотвержено. Стана така, че в един миг бащата сина си и синът баща си взе да не разпознава. По едно време положението беше такова, че и Фериз бейоглу, и Хъзър бей, и Малкочоглу, и Давуд бей се обърнаха и хванаха гората. Когато Шахин паша видя това, кръвта се качи в главата му и той закрещя: "Бре гадове, накъде бягате. Нека само да ви пипна аз вас! От неверниците спасихте главите си, ала от дългата кука в ръката на падишаха също ще се наложи да бягате. Газии, ха да ви видя! Ден е на върховно усилие. Днес раят е безплатен!" След това отрядите се подравниха, грабнаха в ръце огнени мечове и направиха голямо врязване в неверниците. Тогава Давуд бей, който беше обърнал лице назад и беше избягал, отново събра смелост, върна се и пак пришпори кон срещу жалките неверници. Наблягайки с мощността на коня върху не-

вернишките отряди, той ги притисна един в друг. Биха се наистина яко и разбиха изцяло отряда на неверника Пускоб, като го подложиха на сабите си. Ала ти чуй разказа за Давуд бейовия кетхуда, който виждайки положението, застана пред неверниците и с голям огън направи вътрешностите им на кебап. Този газия, наречен Юнус ага, показа голяма юначност и родолюбие и обърна отрядите на Давуд бей към отрядите на мръсника, наречен Вайа Жупан. Удряха саби, докато от хората на Вайа Жупан не остана жива душа. [Благодарности към Аллаха за неговата голяма и многократна помощ!]

Когато лявото крило на Негово Величество падишаха-закрилник на света победи, всички застанаха по местата си. Падишахът също стоеше опрян на тях. Ала ти чуй разказа за това, как свинята, наречена Янко Жупан, и проклетникът, наречен кралзлосторник, виждайки това положение [си рекоха]: "Тази работа така не става, ами нека веднага да поведем отрядите си и да нанесем удар на османците!", та надуха тромпетите си, тръгнаха срещу падишаха на ислямската вяра.

А ние нека разкажем пак за дясното крило, което бе описано по-преди. Цялата разбита анадолска войска беше предпочела да избяга вместо да устои и бе офейкала. Но бейлербеят Караджа бей не беше избягал и противостоя на неверника на име Томаш Жупан. Като видя, че полза от хората му няма, Караджа бей се протегна и прозина като храбър лъв, повери тялото си на всемогъщия Бог, реши да се бие в името на вярата срещу неверниците и обръщайки лице към божиите чертози, рече: "Боже, Господи! Ти можеш всичко! От хората ни помощ няма, та и сгодният случай, и подкрепата са в твои ръце! О, Господи, нека първом да се бия за вярата, а после ми прати мъченическа смърт, защото вече нямам очи, с които да погледна лицето

на падишаха, когато се изправя пред него!" После, като призова името на Аллаха, той грабна в ръка стоманен топуз и тръгна срещу отряда на проклетника, наречен Томаш Жупан. Както гладен вълк се втурва в стадо овце, както огън гори суха тръстика, така и той, ха бре, де бре, разпердушини отряда на Томаш Жупан и двама на едно място не остави. Зад гърба на неверниците имаше едно дере, та като търсеха място да спасят главите си, жалките неверници го бяха напълнили. Караджа бей пришпори коня си и биейки се скочи в рова. Когато поиска да задържи коня и да се върне назад, вече нямаше начин. Паднал между неверниците, той, колкото и да се стараеше, не успя да се измъкне от дерето и тогава стана бляскав мъченик за вярата [Боже, благослови душата му!]. Войската на починалия опростен раб се хвърли към своя господар и всички станаха мъченици за вярата [Боже, благослови техните души!]

Щом Янко Жупан видя това положение, каза на краля: "Виж кралю, Светият дух ни помогна и разбихме дясното крило на Османоглу. Унищожихме и такъв прочут [войн] като Караджа бей. Ти стой на място и никъде не мърдай, а аз,твоят раб, заедно с двете страни на задния отряд, снабдени с яки и здрави ризници, още веднъж ще ударим по лявото крило. Успеем ли поне малко да мръднем от мястото му това крило, да знаеш, че Османоглу е изцяло разбит и ти действувай според това!" Като каза това, проклетникът със свежа войска в яки ризници нанесе удар по лявото крило, или по Шахин паша. А Шахин паша каза на всички бейове и газии: "Ето, днес е денят, сега е моментът! Ха да ви видя как ще се биете за ислямската вяра! Вижте газии, мъжкият овен се ражда за курбан. Днес раят е безплатен. Вчера се родихме, днес ще умрем. В този час ще си проличи мъжеството и храбростта!"

Така той укрепи духа на всички и с топуз в ръка заповяда. Отново призоваха божието име и ревнаха "Аллах, Аллах!". Задумкаха тъпаните, удариха барабаните на войната и двата отряда се смесиха и се съединиха един с друг. Земята разцъфна като роза. Голям смут се създаде в боя. Като видя това, Шахин паша застана пред наборната войска и собствените си азаби и спирайки също румелийските юнаци се би така, че е невъзможно да се опише. А жалките неверници, като видяха румелийските слабаци, си рекоха: "И това крило разбихме. Светият дух ни помогна!" Тогава сатаната, наречен Янко Жупан, взе в ръка шиш и рече: "Ха да ви видя! Как ще се стараете в името на Исус! За всеки един от вас ще измоля от краля големи милости!" Като каза това, той, без да се бави, разпали невернишката войска. Докато тичаше така нагоре надолу, един газия от ислямската войска грабна лък и стрела и се прицели в свинята, наречена Янко. Доста стрели изстреля, докато най-после успя и стрелата срещна окото на сатаната, наречен Янко, който почувствува остра болка. Янко загуби свяст и припадна. След известно време съзнанието му се върна и като се качи отново на коня, той излезе извън полесражението, за да превърже главата си и отново да влезе в боя.

Повечето от ислямските бойци, които бягаха разбити, върнаха ума в главата си. Те погледнаха и видяха, че падишахът-закрилник на света стои като крилат лъв и без да обръща лицето си от жалките неверници, нито за миг не се отказва от битка и борба. Тогава тези, които бяха там, се върнаха и се подредиха зад него, стегнаха отрядите и застанаха. А падишахът видя, че разбитото дясно крило се беше разпръснало, а лявото, след като се беше било известно време, също група по група хвана планината и обърна лицето си към бягство. То-

гава падишахът-защитник на света повери тялото си на Аллаха и поведе резервния отряд. Като застана сред своите еничари и азаби, той призова божието име, удари барабаните на войната и под звуците на тъпани и тръби, тръгна, нанасяйки удар върху жалките неверници. Войските се смесиха една в друга от край до край и се завърза неописуем бой. Боят постепенно се разгоря. И ислямската войска, и неверниците много се стараха. Настана такава суматоха, че баща сина си и синът баща си не можеше да разпознае. Ангелите на небето и рибите в морето се възхитиха на величието на битката.

И понеже битката продължи до късно след пладне, наоколо като ситни камъни се търкаляха глави. Ама ела сега и виж, че момчетата от еничарите и азабите взеха също по групи по групи да се разпръскват. Падишахът на своето място се опечали, ала изход нямаше. Въпреки това, ведно с най-големите смелчаци, той удари сабя по неверниците. Ничие око не беше виждало подобно нещо. Когато страховитата битка стигна тази точка, отрядите на неверниците взеха също да бягат на групи. В този миг около падишаха бяха останали всичко на всичко около сто еничари, четири-петстотин азаби и пешаци и цялата му свита. Като видя това положение, падишахът се смъкна от коня си, удари лице в земята, вдигна ръка и така се помоли на Аллаха - господар на господарите, постоянен владетел на силата и мощта:

При тебе, който си най-богат от богатите,
се прислонявам
слаб пред този враг не ме прави!
Щедър си с милост, бъди великодушен с дела
милостив си, дари ни милостта си!
На тебе Господи, се е крепяла моята надежда,
защото ти си господар на хората!

И стигне ли до нас частица твоя благосклонност,
ще бъдат повалени неверниците до един!
Господи, прати ми изцеление на мъката,
помогни на народа Мохамедов,
нека ислямската сабя виси над трона,
защото ти за роба си спасителната сабя!

Така падишахът на света се помоли на великия и милостив Бог. После взе частица земя, пъхна я в пазвата си, постави ръце на лицето си, пък скочи като разгневен лъв, метна се на коня, взе сабята в ръката си и вливайки сила в сърцето на ислямската войска, той взе да удря по неверниците. Тогава пристигна с войската си Исхакоглу Иса бей и също удари по неверниците. След него пристигна и Шахин паша с верните си роби и азаби и също тръгна от другата страна [Най-велик е Аллах!] Такава битка стана, че наоколо се посипаха като стърготини на дърводелец глави и крака, пръсти и нокти, брадви, ножове, стрели, копия и всевъзможни оръжия. Кръвта отнесе телата.

И тъй, падишахът не отвърна лице от неверниците и продължи да се бие. Затова, тези, които порано бяха разбити и избягаха, сега пак се върнаха при усилието. Заприиждаха от всички страни, стичаха се към отрядите и постепенно отрядите на падишаха взеха да се подреждат. Отрядите на жалките неверници пък, взеха да се разтурят. Като видя това положение, кралят загуби ума и дума и се сащиса какво да прави. Каквото и да опита, не му се удаде да подреди войската. И докато битката се водеше все така и от двете страни, а кралят увлечен в действие, се разхождаше нагоре-надолу, един силен мъж от ислямските войни стовари тупуз върху злосторния крал и така го удари, че го събори от коня. Еничарите и азабите се струпаха отгоре му и удариха по него ножовете си. Като видяха то-

ва, неверниците седем пъти удариха по ислямската войска; ала без полза.

Щом видяха злочестината, дошла до главата на злосторния крал, невернишките жупани и херцози на часа удариха на бяг. Всеки се загрижи само да отърве главата си. Група след група хванаха планината. Отвсякъде хукнаха да бягат, както бягат овце пред вълк. Мнозина неверници минаха под ножа и бяха посечени [Безгранична благодарност към Аллаха!] Удряха саби цял ден, докато стана вечер и цяла нощ, докато стана сутрин и на другия ден до обяд пак така сякоха неверници. А падишахът-закрилник на света се разтъжи за Шахин паша и взе да се чуди: "Какво ли стана с този мой Лала Шахин! Падна ли, здрав ли е?!" Имаше един прославен човек, когото наричаха Пенджйекчиоглу Иса бей. През този ден той толкова много беше удрял, че дори сабята му се счупи. Като взе в ръка парчетата от сабята, той дойде при падишаха да поиска сабя. Падишахът го попита за Шахин паша и му нареди: "Иди и провери за Шахин паша. Ако го намериш здрав, кажи му да дойде при мен!" Така му заповяда, а на храбреца подари сабя и много пари. А онзи яхна коня и се отправи да търси Шахин паша.

Шахин паша заедно с румелийските бейове и собствената си войска се беше спуснал да гони жалките неверници. Той така удряше сабята, че неверниците рухваха като есенни листа. Постепенно Иса бей го приближи и му предаде заповедта на падишаха, а онзи рече: "Заповедта принадлежи на падишаха!" Обърна се, отиде при падишаха и удари лице в земята. Като видя Шахин паша здрав, падишахът много се зарадва. През това време един смелчага, комуто казваха Узун Алиоглу, който се биеше срещу черното знаме на злосторния крал и вървеше срещу него, беше повалил знаменосеца,

беше взел черното знаме и го беше донесъл на падишаха. Падишахът-защитник на света му оказа множество благоволения. После имаше един от хората на Шахин паша, когото наричаха Исхак. Този белобрад газия беше пленил един знатен жупан измежду неверниците и го беше довел пред лицето на падишаха. Нему падишахът също оказа милост.

И този ден, чак до вечерта все така удряха саби срещу неверниците, та ислямската войска безгранично се насити. На съдове и дреболии никой не обръщаше внимание. Вземаха само чисто злато и пари. А падишахът се вдигна от там и благополучно дойде до мястото, наречено Чишнигир дереси. Той разпъна стан и се установи там. А ислямската войска и през този ден непрестанно преследваше неверниците по петите и ги сечеше. Някои от ислямските бойци пленяваха неверници и когато ги водеха при падишаха, той заповядваше младите момчета да бъдат заробени, а възрастните мъже - прекарани под ножа. Вождовете на жалките неверници и тези, чиито крака и ръце ги държаха, се събираха на едно място и се укрепиха в колите си. После нагласиха топовете, поставиха стрелци на четири посоки и се приготвиха. От тази страна Негово Величество падишахът-закрилник на света нареди на няколко от бейовете: "Идете, обградете колите, изчакайте нощта и внимавайте да не би някой да дойде и да ни навреди!" А те казаха: "Заповедта принадлежи на падишаха!", отидоха и като обградиха колите на място, където топовете и пушките не можеха да ги достигнат, изчакаха нощта. Щом съмна, падишахът на света направи обмиване, прочете утринната си молитва и с вдигнати нагоре ръце се помоли на Господаря на вселената. После като сложи ръце на лицето си, той благодари за милостта. След това пожела да отиде до войската на неверниците и до мястото на битката. На-

часа подготвиха и доведоха конете, а падишахът-защитник на света яхна и дойде до мястото, където лежаха повалените в битката. Видя, че труповете са нахвърлени един върху друг, а кръвта продължаваше да тече. Само Аллах знае броя и чета на посечените неверници. От там падишахът отиде до стана на жалките неверници и се разходи. Дойде дори до шатрата на краля, влезе вътре, посече със сабя трона му, седна и отправи благодарствени молитви към Аллаха, водил ги по пътя на правата вяра. После се вдигна от там и като се върна пак на мястото на боя, погледна миналите под ножа проклетници и произнесе още хиляди благодарствени молитви към всевишния Бог.

Нека сега нашият разказ стигне до колите на жалките неверници. Останалите от разбитата войска проклети безверници се бяха укрепили в колите си, бяха приготвили топовете и стрелците и бяха готови. Когато отсам известиха положението на падишаха, той заповяда. Отрядите се подредиха и тръгнаха срещу им. Падишахът на света също тръгна. Ала Шахин паша се помоли и каза: "Падишахо мой, вие добре заповядахте да ударим неверниците, които са в тези коли. Но аз, вашият роб, имам да кажа една дума. Ако моят падишах позволи, нека говоря!" Падишахът на света позволи и рече: "Говори!" Тогава пашата каза: " Мой господарю! Ако сега ние ударим с отрядите тези коли и тръгнем от четири страни срещу им, след завладяването ще се отдадат на разграбване. Щом е тъй, нека отидем и ги обкръжим отдалече. Неверниците сами ще предадат колите си. Ако това е уместно, нека така да постъпим!" Падишахът на света похвали пашата, прочете молитва за негово добро и благоволи да каже: "Добре го измисли! Нужен е подарък на падишаха! Защото тази война за вярата се падаше на сина ми, падишаха. Затуй сега трябват

мъничко подаръци, та и неговото сърце да се развесели!"

Така той намери за умни думите на пашата и въпреки, че по-рано бе заповядал юруш, нареди да застанат далеч от колите в обсада. Според този план ислямската войска група след група, алай след алай, вълна след вълна, взе да се изтегля. Щом жалките неверници видяха тази величествена гледка, те се същисаха какво да правят. Видяха, че няма спасение. Срещу тези тълпи нямаше да помогнат ни топове, ни пушки. Те се обезсърчиха, вдигнаха бяло знаме и се разпискаха, молейки пощада. Като хвърлиха от ръцете си всичките си оръжия, те излязоха вън от колите. По заповед на падишаха колите бяха завладяни. После си рекоха: "Тук няма милост за неверниците!" и със заповед на падишаха заробиха младите момчета, а възрастните минаха под ножа. [Хиляди благодарности към Бога!] Който от тези високомерни неверници вдигне ръка да направи зло на мюсюлманството, счупва собствената си глава. Нека всевишният Бог да дарява винаги, всеки миг и ден победа на мюсюлманския народ и на падишаха на ислямската вяра, а жалките неверници нека бъдат разбивани и смазвани! Заради почитта към Пророка-избранник Мохамед, заради почитта към свещения Коран, амин, амин, амин, о Помощниче, о Боже на света!

Падишахът на света заповяда, та през този ден се вдигнаха, дойдоха до мястото, наречено Варна, и спряха на стан. Когато пристигнаха, провериха колите на неверниците, Каквито скъпоценни, златни и сребърни неща се намериха, бяха описани и задържани за този, който е нашият падишах – султан Мехмед, син на султан Мурад хан. Останалите вещи и храни, които се откриха, бяха плячкосани от ислямската войска, а тя се помоли за падишаха.

Ала нека нашият разказ се [върне назад]. По-рано, когато жалките неверници дойдоха и завладяха крепостта Шумлу, крепостта наричана Бедридж и крепостта Варна, те бяха взели роби – невръстни момчета и момичета – нечии синове, нечии дъщери, нечии сестри. Когато тези безверници по волята на всевишния Бог се уплашиха за собствените си глави, те зарязаха споменатите роби и си отидоха. Благодарение на Бога заробените се спасиха и всеки откри – кой сина си, кой дъщеря си, кой жена си и всички се зарадваха. Майките намериха чедата си, децата – майките си, забляха като овце и агнета, запрегръщаха се и всеки от тях, като че ли наново се роди. Този ден падишахът на света заповяда и оказаха милости и добрини на бедняците, спасили се от робство. Обдариха всекиго с толкоз много златни грошове, че всички тези бедняци, нуждаещи се от зрънца, станаха богати и имотни. Като се помоли за Негово Величество падишаха, закрилник на света, всеки един от тях замечта за връщане.

Негово Величество падишахът, закрилник на света заповяда: "Ако някой измежду моите паши и бейове е отишъл да преследва жалките неверници, нека се върне! Защото мъжеството си вече показахме, а пък ако малцина от тях успеят да отърват главите си всред тази земя и тези планини, или живи се измъкват от ръцете на селските и градски хора, нека вървят! Стигнат ли до родината си, нека разкажат какво чудо са препатили от хората Мохамедови, та за някое време да ни прославят!"

В отговор казаха на падишаха: "Наш господарю! В страната ти не остана враг, който да е спастрил здрав и читав отряд, та да трябва да го гонят наши хора. Падишахо, нека се знае за прослава, че от дошлите по тези земи неверници се спаси един на сто души и който смогна да си отиде, вече си

отиде. Четири-пет дни има откак никой измежду тях не изтегля сабя. Защото цяла нощ, до съмнало бяха сечени!" Когато отговориха тъй, Негово Величество падишахът-защитник на света произнесе:

"Благодарете на Бога, който изпълни нашите желания!
Защитихме правото си и сърцата ни се възрадваха!
По волята господня се сбъднаха молитвите ни, овъзмездени бяхме и ни провървя!
С божията помощ врагът ни бе сразен,
що е мъжество усетил и разбрал!
Със саби в ръце, с името на Мохамед се спуснахме напред.
До крак безверните разбихме, врагът ни ослепя!"

После Негово Величество падишахът – защитник на света заповяда: "Нека се съставят радостни послания и да бъдат отнесени на падишаха на ислямската вяра султан Мехмед. Нека добрият вестител изведе из грижата сина ми и услади сърцето му. А когато щастливата новина стигне до ислямските градове, нека целият народ на Мохамед да въздаде възхвала и благодарности към всевишния Бог и да се възрадва. Нека се вдигнат големи празненства, та враговете на нашата вяра – жалките неверници и безверни проклетници да заридаят и да се смирят!"

Ето го и посланието, което бе написано:

Радостно послание

Синко, възрадвай се, дерзай!
Усмихна се щастието, тържествувай!
Вест разпрати и ликувай,
че Господ чу молбата на сърцето ми!
Разбих унгуруса и врагът помръкна,

посякох го – знай!
Изтече му кръвта, а тялото му в прах потъна,
този, който е видял, да се диви, а ти се радвай!
Нек чуе новината също Истанбул,
до него радостната вест да стигне!
Банове, жупани, че и сам си кралят
оставиха при нас глави, да бъде знайно!
За вярата се бих и победих,
за туй, че бяхме пълни с мъжество, възрадвай се!

Когато това послание с радостна вест бе написано специално за султан Мехмед, син на Мурад хан, по заповед на падишаха го връчиха на някого си. А онзи каза: "Заповедта принадлежи на падишаха!" и яхна. Един ден, след денонощно препускане той стигна при Негово Величество султан Мехмед в Едирне, положи пред него донесеното писмо и каза добрата вест. А падишахът показа писмото на Халил паша. Тогава онзи каза: "Ясно, мой Господарю! Такова е положението! Веднага заповядай! Нека разпратят радостни послания до всички ислямски градове, нека бъде възвестено цялото мюсюлманство, нека се вдигнат такива празненства и веселби, че хората на Мохамед да се насладят и възтържествуват. А неверниците като чуят, нека се потопят в горест и страдание!"

Тогава султан Мехмед се разпореди, та пратеникът бе обсипан с милост и благоволения. После по заповед на падишаха се написаха писма – вестители на благата вест и се разпратиха и разпръснаха на всички страни и посоки. Когато бяха известени, ислямските градове горещо благодариха и възхвалиха всевишния бог. И както падишахът бе заповядал, те седем дни и седем нощи празнуваха, веселиха се и се молиха за доброто на падишаха на ислямската вяра.

А сега вярващи братя, знайте и помнете! Славният, многомилостив всевишен Бог винаги помага

на мюсюлманския народ. Ала Боже пази да пристъпите благородните си обязаности към Господа! Когато рядко се случи жалките неверници да спечелят надмощие и да овладеят някои земи, това не става със съдействието и помощта на всевишния Аллах. Може би се случва, за да бъде пътят извървян постепенно. Защото всевишният Аллах си има за това свои промисли и не е положено да се задават за това въпроси. Може би за тези, които са мюсюлмани, е важно и необходимо точно това – да дойдат жалките неверници, да победят народа на Мохамед, много много вилаети да овладяват и да вземат надмощие. И тогава всички вярващи и предани богу ще трябва да се покаят за неподчинението си и като се пазят от греховете, да се отдадат на покорство и послушание, та задремали вчера, днес да скочат, да се обмият, многократно да се поклонят и горещо да се помолят на всевишния Бог – дано, поставяйки лица на земята, измолят от него помощ и успех. Защото, поднесени само по този начин, молитвите не биват отхвърляни! Нека всевишният Бог закриля нас и целия мюсюлмански свят! Нека със своята милост и благородство той не поглежда зачернените ни лица, а като приеме и изпълни молитвите ни, винаги да ни дарява победи и да остава жалките неверници разбити и обезсилени! Заради почитта към твоите пратеници, амин, о Закрилниче!

А победителят – Негово Величество падишахът, защитник на света –, с радост и доволство се вдигна и като спираше и продължаваше, ядеше и пиеше, в един щастлив час пристигна. Цялата улема и всички санове на Едирне, и най-вече султан Мехмед заклаха курбани и го посрещнаха. С най-големи почести той дойде и се настани в града Едирне.

От онази страна, останалите от разбитата войс-

ка безверни проклетници, кротки и смирени, падайки и ставайки, стенейки, ридаейки и пъшкайки – кой сляп, кой куц – боси и гологлави, гладни и жадни, всеки по своя път, минаваха от дере на дере, от хълм на хълм и се тътреха към Белград. А проклетниците на Белград си рекоха: "Трябва да пристигнат добри вести от нашия крал!" и не откъсваха очи от пътищата. Ала щом узнаха положението, те се сбъркаха какво да правят и се потопиха в страх. А когато получиха вестта, че главата на злосторника крал е отсечена, те още повече се обезсърчиха и отчаяха. Тогава проклетникът, наречен Деспот, който също чу за станалото, каза: "Ха, ето, че думите ми се сбъднаха! Не ме слушаха, когато им приказвах! Знаех си аз, че тази работа така ще свърши!" и изприказва още много думи. А жалките неверници които силно желаеха да имат крал, изпаднаха в голяма беда. Нека главите на неверниците винаги бъдат наведени и те всякога да бъдат побеждавани и разгромявани!

От тази страна Негово Величество падишахът – защитник на света заживя в охранявания от Бога град Едирне. Като раздаваше правосъдие и справедливост, той се смили над бедните и слабите и изпълнявайки заповедта на Пророка [Нека всевишният Бог го благослови и поздрави!], той даде разрешение на цялата ислямска войска, та всички тръгнаха и се отправиха към дома си.

ПОКАЗАЛЕЦ-КОМЕНТАР

на срещаните в текста лични и географски имена и непреведени термини

Агач денизи – букв. "Море от дървета". Областта Лудогорие в Североизточна България.

Азап /мн.ч. азапи/ – пехотна войска, използувана в морския и речен флот, както и за охрана на крайморски крепости.

Ак данъшман – неидентифицирано българско село.

Акча Къзанлък – гр. Казанлък.

Ала килисе – с. Ала клисе, дн. с Църква, Варненско.

Алай – отряд, наброяващ 1000 души бойци; полк.

Алай бей – висш командирски чин в спахийската войска, подчинен на санджакбея.

Али бей, Евренозоглу – акънджийски вожд при Мурад II, и Мехмед II, умрял около 1462 г.

Аян – знатна личност, първенец.

Баталоглу – капуджибашия в двора на Мехмед II.

Бая бан – неидентифициран военачалник от десния фланг на кръстоносната войска.

Баязид, Лала – вж. бел. към текста на стр. 37.

Бедридж – вж. Бедрич.

Бедрич – крепост около Шумен.

Бей /мн.ч. бейове/ – титла на монарх, военачалник и високопоставено лице от различен ранг. Най-общо значение "господин", "благородник".

Бейлербей – титла на военен и административен началник на най-голямата единица в административното деление на Осм. империя – бейлербейството.

Бига – град, разположен югоизточно от пристанището Карабига. Дн. гр. в Турция със същото име.

Бурса /виз.Пронса/ – крепост и град в Северозападен Анадол, първа столица на османската държава. Дн. гр. в Турция със същото име.

Бъчакчъ Реис – кетхуда при Мурад II.

Важен – поле край Оршова, неидентифицирано.

Вайа Жупан – неидентифициран военачалник в кръстоносната войска.

Везир – висш държавен сановник, член на султанския съвет /Диван/. Най-главният между везирите – великият везир – ръководел имперската администрация и главнокомандуващ войската.

Векил – представител, агент, делегирано лице. В по-ново време – премиер министър.

Вилает – най-общо название на област, страна. В административ-

ното деление на империята през XV в. означава "околия".

Владетел или Владетелят на Истанбул – византийският император Йоан VIII Палеолог /1427-1448/.

Войнук /мн.ч. войнуци, войнугани/ – категория зависимо население, изпълняващо военнопомощни функции, срещу което се ползувало с известни данъчни облекчения.

Газават – "свещена" война за завоюване на иноверни земи и народи.

Газия /мн.ч. газии/ – мюсюлманин, участвуващ в "свещена" война за вярата. Също – почетна титла на прославилите се в газавата.

Гелиболу – /виз. Калиполис/ – крепост и пристанище на югозападния бряг на п-ов Галиполи. Дн. град в Турция със същото име.

Герман – с. в Софийско.

Голяма Камчъ – вж. Камчъ.

Гьоксу – неидентифицирано название на местност в Мала Азия.

Гюерджинлик – крепост и град на р. Дунав. Дн. гр. Голубац, Югославия.

Давуд бей – бейлербей на Анадола при Мурад II и Мехмед II, покъсно везир и велик везир. Умрял в 1498 г.

Данъшманоглу – военачалник при Мурад II.

Дракул – вж. Ефлякоглу.

Дюзме – букв. "Самозванец" – Мустафа Челеби, син на Баязид I и претендент за османския престол. Роден в 1380 г. Умрял в 1422 г.

Дюзме – принц Орхан Челеби, внук на Сюлейман шах, изгнаник в Константинопол. Умрял през 1453 г.

Деспот – сръбският деспот Георги Бранкович /1427-1439; 1444-1456/ вж. и бел. към текста на стр. 16.

Деспот Жупан – вж. Деспот.

Деспотоглу – вж. Деспот.

Дефтердар – висш държавен финансов сановник в дадена провинция на империята.

Джебеджия – лице, числящо се към военизиран корпус, натоварен с изготвяне, съхраняване и превоз на оръжие и боеприпаси.

Джимлик кьой – неидентифицирано село в Ямболско.

Диван – султански съвет, който имал характер на съвещателен орган на управлението.

Диметока – /вз. Дидимотихон. бълг. Димотика/ – крепост в Тракия, дн. гр. Дидимотохон, Гърция.

Дивно – вер. езерото Девня.

Драгоман – дн. гр. Драгоман, Софийско.

Еврепос бей /Гази/ син на Иса бей – прочут военачалник на Орхан, Сюлейман паша и Мурад I. Умрял в 1417 г.

Едирне – /виз. Адрианополис, бълг. Одрин/ – втората османска столица след Бурса. Дн. гр. Едирне, Турция.

Еничари – постоянна пехотна войска в Османската империя. Еничарският корпус възникнал в 1361 г. и първоначално се формирал от военнопленници и отвлечени в робство момчета от балканските отра-

ни. По-късно бил въведен специален данък "девширме" за набирането им от подвластното християнско население, наречен от него "кръвен". От средата на XVIIв. нататък еничарският корпус се набирал от турци-мюсюлмани. Ликвидиран бил от Махмуд II в 1826 г.

Ески – крепост в Източна Тракия. Дн. гр. Бабаески, Турция.

Ески Хисар – гр. Стара Загора.

Ефлякоглу – влашкият войвода Влад III Дракул /1431; 1436-1442; 1443-1447/.

Загра – вж. Ески Хисар.

Заим – владелец на феодално ленно владение "заемат", носещо годишен доход от 20 000 до 99 999 акчета.

Ибн Фанари – военачалник при Мурад II.

Ибрахим бей, Нишанджъ – военачалник при Мурад II.

Ивраджа – гр. Враца.

Излди – гр. Златица.

Инджегиз – крепост в Източна Тракия. Днес село в Турция със същото име.

Иса бей, Евренозбейоглу – акънджийски вожд и санджакбей при Мурад II.

Иса бей, Исхакоглу – военачалник при Мурад II и губернатор на Скопие при Мехмед II.

Иса бей, Пенджйекчиоглу – боец от войската на Мурад II.

Иса бей, Хасанбейзаде – военачалник при Мурад II.

Иса, Хаджъ – боец от войската на Мурад II.

Искендер – арабското име на Александър Македонски /336-323 г. пр.н.е./, много почитан в страните на Изтока.

Истанбул – столица на Виз. империя и трета столица на Осм. империя до 1923г.

Исхак – боец от войската на Мурад II.

Исхак бей – санджакбей на Скопския санджак по времето на Мурад II. Умрял в 1465 г.

Йени Шехир – крепост и град около Изник. Дн.гр. Йенишехир, Турция.

Йомер – кетхуда при Мурад II.

Кадия – съдия в шериатски съд, който раздавал правосъдие на основа на мюсюлманското религиозно право.

Каза /мн. ч. кази/ – административно-териториална единица с обхват на околия.

Каймакам – букв. "наместник". Заместял великия везир или старейшината на благородниците в дадена провинция както и валията на даден санджак.

Камчъ – р. Камчия.

Капудан – капитан на кораб.

Капуджибашия – началник на дворцовата стража и почетна благородническа титла.

Капулу дервент – неидентифицирана местност в Софийско, веро-

ятно около Ихтиманските възвишения.

Капъ-кулу – общо наименование на еничарския корпус в Османската империя. В тази категория влизала също и солунската гвардейска конница.

Караджа бей – бейлербей на Анадола при Мурад II, загинал във Варненската битка 1444 г.

Караманоглу /Ибрахим бей, син на Мехмед II/ – стоял начело на бейлика Караман от 1423 г. Умрял в 1463 г.

Карън – може би Карън Овасъ, дн. гр. Карнобат.

Касъм паша – бейлербей на румелия при Мурад II.

Каттароглу – османски пратеник.

Кетхуда – най-общо значение "представител", "пълномощник", "заместник". С този термин са били означавани най-различни служби в Османската империя – шеф на дворцовата стража, министър на вътрешните работи, еничарски военачалник, еснафски старейшина.

Коджа Крал – унгарският крал Сигизмунд Люксембургски /1387-1437/. Вж. и бел. от текста на стр.47.

Конак – къща, резиденция.

Коч Хюсеиноглу – военачалник при Мурад II.

Кочибейоглу Баязид бей – военачалник при Мурад.

Кочоглу – вж. Коч Хюсеиноглу.

Коран – свещената книга на мюсюлманите, в която са събрани проповедите и заповедите на Мохамед, произнесени от него или приписани му.

Крал – Владислав III Ягело.

Кудюе – букв. "светиня". Като географско понятие гр. Ерусалим.

Кьосова – неидентифицирано българско село. Възможно е да става дума за с.Кьосе кьой, дн. с.Кръшна, Разградско или за с.Кьоселер, дн.с.Телериг, Варненско.

Кюмюлоглу – санджакбей при Мурад II.

Кябе /или Каабе/ – голяма джамия в центъра на Мека.

Лаз – нарицателно название на сръбските земи в османските нативи.

Лала – титла на възпитател на принцовете в османския двор.

Лофча – гр. Ловеч.

Малкочоглу – военачалник при Мурад II.

Матара – с. Мадара, Варненско.

Мараш – р. Марица.

Махмуд бей Кассабоглу – военачалник при Мурад II.

Махмуд бей, син на Ибрахим паша – военачалник на Мурад II от известната везирска фамилия Чандарлъ.

Медина – град в Саудитска Арабия, почитан от мюсюлманите като свещен.

медресе – мюсюлманско религиозно училище, в което се изучавали Корана и шериатското право.

Мека – родният град на пророка Мохамед в Саудитска Арабия, почитан от мюсюлманите като свещен.

Месджид – място за молитва, малка джамия без постоянен имам, често строена от дърво.

Мехмед II, хан, Гази, син на Мурад II, османски султан. Роден в 1430 г. На престола 1444-1446; 1451-1481г.

Мидие – гр. Мидия, Турция.

Мирджупане бан – неидентифициран военачалник в десния фланг на кръстоносната войска.

Мире Жупан – вж. Мирджупане.

Михалич – /виз. Милитуполис/ град и крепост западно от Бурса, дн. гр. Караджабей, Турция.

Морава – река в Югославия.

Мурад II, хан, Гази, син на Мехмед I, османски султан. Роден в 1403/4 г., на престола 1421-1444; 1446-1451 г.

Муса бей – Муса Челеби, син на Баязид II владял румелийските земи на империята през 1410 г. Умрял в 1413 г.

Мухтесибзаде – пратеник на Мурад II.

Набан – неидентифициран военачалник в десния фланг на кръстоносната войска.

Надир – с.Надър, Бургаско.

Надир Жупан – неидентифициран военачалник в кръстоносната войска.

Никеболу – гр. Никопол.

Нушируеван – сасанидски шах /531-579/, прочут със своята мъдрост и справедливост, за което получил прозвището Справедливият.

Оджак – букв. "огнище". Термин за означаване на еничарските казарми в столицата.

Озгуроглу – военачалник при Мурад II.

Оршова – град в Румъния на брега на Дунава.

Османоглу – династичното име на османските султани.

Осъма – р. Осъм.

Падишах – султан Мурад II.

Паракин – дн. гр. Парачин, Югославия.

Пъравади – гр. Провадия.

Пускоб – изопачено от епископ, вж. бел. към текста на стр. 111.

Радул Жупан – неидентифициран военачалник в кръстоносната войска.

Рахова – гр. Оряхово.

Рая – общо наименование на феодалнозависимото население в Османската империя. Започва да се използува за обозначаване само на немюсюлманите към средата на XVII в.

Реджеб – седмия месец от мохамеданската лунна година. Обикновено епитет "мюреджеб" – "почитан".

Римски папа – папа Евгений IV /1431-1447/.

Румелия – букв. "Гръцка земя" – османско наименование за означаване на европейската част на Османската империя.

Саварина – крепост на влашкия бряг на р. Дунав, дн. гр. Турну-Северин, Румъния.

Санджак – военноадминистративна единица, окръг.

Санджак бей – административен глава на санджака и началник на неговите въоръжени сили.

Сарадж ели – неидентифицирана местност в Североизточна България.

Сарай – дворец, правителствена резиденция.

Сарухан – тюркско феодално княжество в Западен Анадол /областта Лидия/, просъществувало до началото на XV век.

Саръджа – топчия във войската на Мурад II.

Селяник – /виз. Тесалоники, бълг. Солун/, дн. гр. Салоники, Гърция.

Семендире – гр. Смедерево, Югославия.

Сиявуш паша – джамия в София, създадена на мястото на средновековната църква "Св.София".

Спахия – държател на военноленно владение, задължен да се явява на поход заедно с въоръжени от него бойци.

Станимака – гр. Асеновград.

Субашия – длъжностно лице, подчинено на кадията, изпълняващо полицейски функции в градовете. Също – ленник от провинциалната военно-феодална върхушка.

Сюлейман, Балтаоглу – пратеник на Мурад II при унгарския крал.

Сюлейман бей – военачалник при Мурад II.

Тавуслу – неидентифицирано българско село около Ямбол.

Танръ пънаръ – неидентифицирано българско селище в Софийско.

Тимар – най-общо название на феодално ленно владение в Османската империя. По-специално-ленно владение с годишен доход до 20 000 акчета.

Тимариот – държател на тимар.

Тимок – вероятно се има предвид поречието на р. Тимок.

Токат – град в северната част на Централен Анадол. Дн. гр. в Турция със същото име.

Томаш бан – неидентифициран военачалник в кръстоносната войска. Може хърватския бан Франко Талоци.

Топчия – артилерист, оръдеец.

Туг – снопче косми от конска опашка, носено на прът, или закрепено на султанската чалма. Наред с тъпана и знамето, тугът бил символ на властта.

Туна – /виз. Данубис/ – р. Дунав.

Турхан бей – акънджийски вожд и губернатор на Смедерево при Мурад II. Умрял в 1456 г.

Турханоглу – вж. Турхан бей.

Узун Алиоглу – боец от войската на Мурад II.

Узун Каръоглу – Узун Краоглу Хъзър бей. Вж. бел. към текста на стр. 45.

Улема – привилегировано съсловие в Османската империя, обхващащо органите на просветното дело и правосъдието. Шеф на улемата бил шейх-юл ислямът.

Унгурус – народностно название – "унгарец", "унгарски".
Унгурус – букв. "Унгарецът", подразбира се Владислав III Ягело.

Фазлуллах ефенди – вж. бел. към текста на стр. 37.
Фериз бей – военачалник при Мурад II.
Ферман – заповед, издадена от името на султана или великия везир и носеща стилизиран султански подпис / тугра/.
Филибе – /виз. Филипополис/ – гр. Пловдив.
Филори – златни пари, сечени във Флоренция, върху които имало изображение на лилия.

Хадъм Балабан – султански роб.
Халил паша, син на Ибрахим, известен като Кара Халил Чандарлъ – военачалник на Муса Челеби, кадъаскер на султан Мехмед Челеби и велик везир на Мурад II и Мехмед II. Умрял през 1453 г.
Хамза – прославен арабски войн от ранните ислямски времена, роднина на Мохамед и символ на храброст и доблест
Харами дереси – неидентифицирана местност във Варненско.
Хасан паша – военачалник на Мурад II.
Хисарлък – неидентифицирано селище в Тракия.
Хъзър – еничарски ага при Мурад II.

Чавуш – военнополицейски служител и представител на изпълнителната власт по места. Също – нисш офицерски чин в личната султанска гвардия.
Чавуш бей – велможа в двора на Мурад II.
Чешнигир дереси – неидентифицирана местност край Варна.
Чирни Михал – известният военачалник Михаил Силаги. Вж. бел. към текста на стр. 26.
Шамлъ Али – военачалник при Мурад II.
Шахилят бан – в други османски източници се среща като Сикюлет или Секюлет. Има предположение, че това е трансилванския бан.
Шахин паша Шехабеддин – известен още като Кула Шахин – шеф на бреговата охрана /1439/40 г., бейлербей на Румелие /1443/4 г./, отстранен от длъжност в 1453/4 г.
Шехзаде – "принц", "престолонаследник". Става дума за бъдещия султан Мехмед II.
Шехир кьой – крепост. Дн. гр. Пирот, Югославия.
Шумлу – гр. Шумен.

Юнус ага – кетхуда на Давуд бей.

Янболу – гр. Ямбол.
Янко – Ян Корвин Хунияди. Вж. бел. към текота на стр. 26.
Янко Жупан – вж. Яико.
Яхил бей – военачалник при Мурад II.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР 5

ПИСАНИИЕ ЗА ВЕРСКИТЕ БИТКИ НА СУЛТАН МУРАД СИН НА МЕХМЕД ХАН

ВЪТРЕ СЕ РАЗКАЗВА ЗА КОЗНИТЕ НА ИСТАНБУЛСКИЯ ВЛАДЕТЕЛ 14

ВЪТРЕ СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА КАРАМАНОГЛУ 18

РАЗКАЗВА КАК ВЛАДЕТЕЛЯТ-ПРОКЛЕТНИК НАПИСА ПИСМО НА УНГУРУС И ЗАПОЧНА ДА ДЕЙСТВУВА 25

СУЛТАН МУРАД ХАН ЗАПОВЯДВА ОБЩ СБОР НА ВОЙСКАТА И ТРЪГВА СРЕЩУ НЕВЕРНИЦИТЕ 34

ПО ЗАПОВЕД НА ПАДИШАХА ОПОЖАРЯВАТ ГРАД СОФИЯ 40

РАЗКАЗВА СЕ ЗА ПОВТОРНИТЕ КОЗНИ НА ВЛАДЕТЕЛЯ 70

РАЗКАЗВА СЕ ЗА ДЮЗМЕ 76

КОЗНИТЕ НА ВЛАДЕТЕЛЯ 79

НА ТОВА МЯСТО СЕ ОПИСВА ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА, НАРЕЧЕНА ВИДИН 83

ЖАЛКИТЕ НЕВЕРНИЦИ ПРИСТИГАТ ДО НИКЕБОЛУ И БИВАТ СРАЗЕНИ 88

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ТЪРНОВО 90

БЛАГОСЛОВЕНОТО ПРИДВИЖВАНЕ НА СУЛТАН МУРАД ХАН ОТ АНАДОЛА КЪМ ТОЗИ БРЯГ 92

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ШУМЛУ 100

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ПОРАВАДИ 102

БИТКАТА, СТАНАЛА ПОД КРЕПОСТТА БЕДРИЧ 103

ОБСАДАТА НА КРЕПОСТТА ВАРНА 104

ОПИСВА СЕ МЯСТОТО, КЪДЕТО ИСЛЯМСКАТА ВОЙСКА И ЖАЛКИТЕ НЕВЕРНИЦИ ЗАСТАНАХА ЕДИН СРЕЩУ ДРУГ 109

ПОКАЗАЛЕЦ – КОМЕНТАР 129

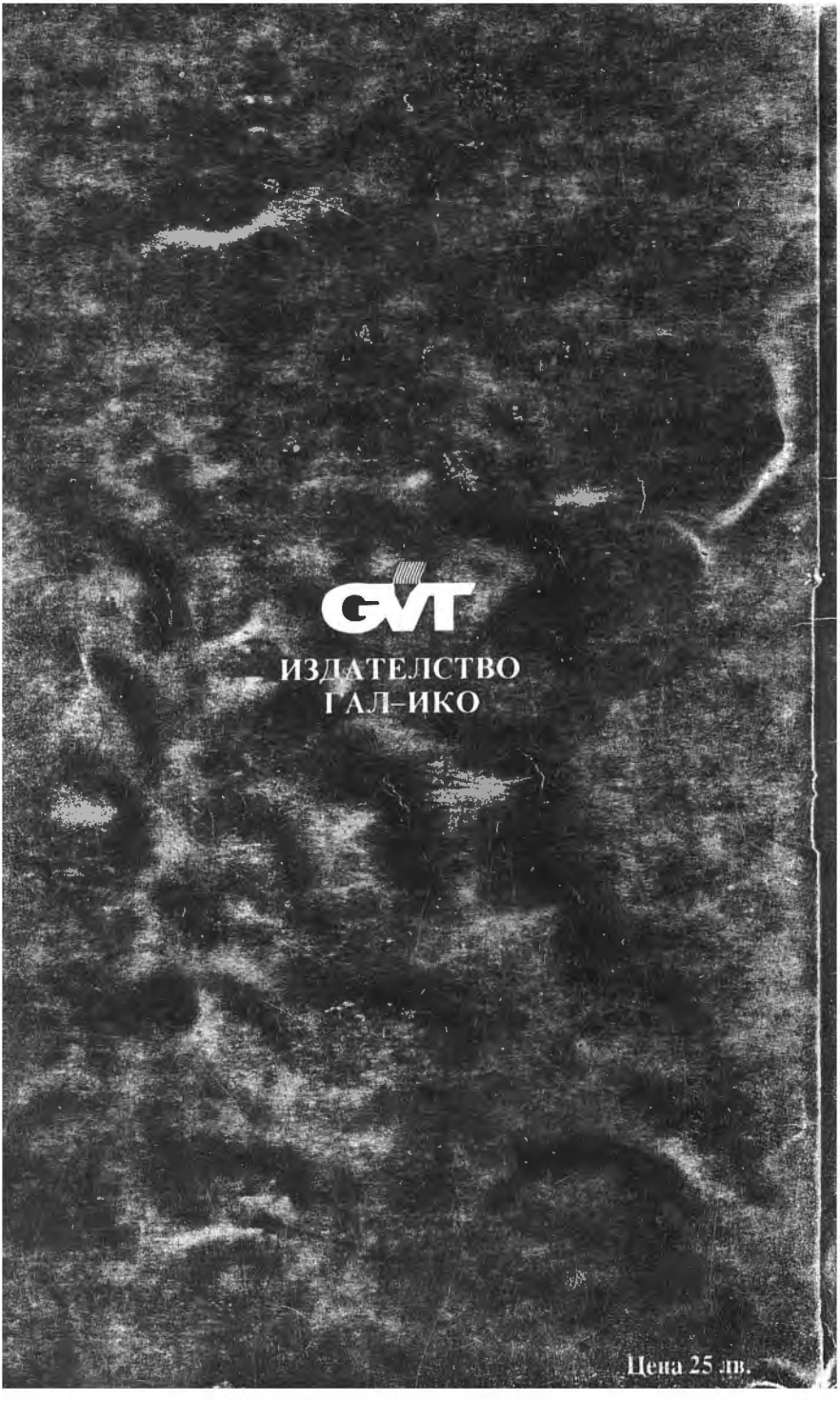
ИЗДАТЕЛСТВО
ГАЛ-ИКО
Цена 25 лв.